

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2025 03

FİYATI: 50 TL

Çanakkale Zaferi Türk Milli Mücadelesinin Ön Sözüdür

Yaşar Öztürk:
**Işık Olmayı
Sürdürüyor
Gazi** s: 5

Murat Molu:
**Mustafa
Kemal
Atatürk ve
Dil Devrimi**
s: 23

Ufuk Akyol:
Tıp Bayramı s: 3

Cengiz
Özakıncı:
Lozan Barış
Konferansı
Tutanaklarında
**Hilafetçi,
İslamcı,
Osmanlıcı
İngiltere**
s: 15

Gürbüz Evren:
**Donald Trump
Grönland'ı
Alabilecek mi?**
s: 57

Necdet Pamir:
**Ukrayna,
Savaşın Bedeli
ve Kritik
Mineraller** s: 105

Ody Yılmaz Güller:
**Bir Ağaç
Bin Nefes** s: 99

Prof. Ali Barutçu:
**İstiklal Savaşımızın
Bilim Kahramanı
Ord. Prof. Dr.
Süreyya
Tahsin
Aygün** s: 47

Nice
100
Yillara

Abone Olun

Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya'dan tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat. Bütün Dünya dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşıyor. Bir telefonunuzla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Bütün Dünya
Abone Servisi

Tel-WhatsApp:
0541 725 74 11

Bütün Dünya

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Ebru Önder Sever

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Sabriye Aşır, Nuray Bartoschek,
Vahap Candan, Ali Tekin Çam, Dr. Cihangir Dumanlı,
Barbaros Eneç, Gürbüz Evren, Dr. Murat Molu,
Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,
Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir,
Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı, İzlen Şen Toker,
Cemal Türkmen, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,
Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.
İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 26 / 02 / 2025

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Tıp Bayramı *Dr. Ufuk Akyol*

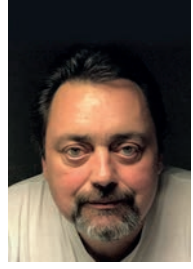
5 Işık Olmayı
Sürdürüyor
Gazi
Yaşar Öztürk

- 11** Tevhidi Tedrisat Yasası
Dr. Cihangir Dumanlı
- 15** Hilafetçi, İslamcı Osmanlıcı
İngiltere *Cengiz Özakıncı*
- 23** Mustafa Kemal Atatürk
ve Türk Dil Devrimi
Op. Dr. Murat Molu
- 27** Sir Percy Loraine Atatürk'ü
Anlatıyor
- 35** Hükümet Kurmanın
Güçlükleri! *Cengiz Önal*
- 40** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 43** Küçük Tanık *Mete Akyol*
- 44** 7 Kandilli Süreyya
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 47** Ord. Prof. Dr. Süreyya Tahsin
Aygün *Prof. Dr. Ali Barutçu*
- 49** Yaşamı Birlikte Yaratmak
İçin 2158 Çok Uzak
Tülin Kahvecioğlu
- 53** 12 Kadın
- 57** Donald Trump Grönland'ı
Alabilecek mi? *Gürbüz Evren*
- 63** Kadim Türk Kültüründe Geyik
İkonografisi *Vahap Candan*
- 70** Kutsal Dokunuş *Ali Tekin Çam*
- 79** Jülide Gülizar *Yahya Aksoy*

İÇİNDEKİLER

- 83** Mevsimler Duygular
Tayfun Yılmaz
- 85** Önemli Bir Duruşmaya
Davet *Nuray Bartoschek*
- 87** Politika *Dr. Tekin Özertem*
- 91** Michael Servetus
Songül Saydam
- 99** Bir Ağaç Bin Nefes
Odyalı Yılmaz Güller
- 101** Bir Yörük Kızı
Cemal Türkmen
- 105** Savaşın Bedeli *Necdet Pamir*
- 111** William Herschel *Sabriye Aşır*
- 117** Kahramanın Sonsuz
Yolculuğu *Berk Yüksel*
- 121** Hristiyanlığa Karşı En Güçlü
Argüman *Demir Aytaç*
- 128** Uçurtma Müzesi
İzlen Şen Tokar
- 135** Mahallenin Sevgilisi
Mehmet Ünver
- 139** Kültürleri Buluşturan
ve Yaşatan Sofralarımız
Reha Tartıcı
- 143** Şiirin Doruklarında
Sabri Kemal
- 146** Neler Olmuyor ki Dünyada
Dr. Sezin San Sungunay

- 4 Beni Hatırlayınız
- 56 İlk Dersimiz Türkçe
- 98 Bilginizi Denetleyin
- 134 Sudoku
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyükleri
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Tıp Bayramı

Çocukluğunuzun ne zaman bitip de yetişkinliğe geçtiğinizi sorsalar genelde cevap bir dönemi kapsar. “20’li yaşların başı” veya “Bilmem ki... lise bittiğinde sanırım” gibi.

Bazılarımızın ise yaşamlarının akışını değiştiren olaylar sebep olmuştur bu değişime. “Babamı erken yaşta kaybettikten sonra” veya “Aile işimiz iflas ettikten sonra çalışmaya başladığımda” gibi. Benim cevabım ise, ilginçtir, çok net. Günü, saati, anı bile bellidir.

Üzerimizde beyaz önlüklerle doktorculuk oynamış gibi hastane koridorlarında, akıl birkaç karış havada koşturduğumuz öğrencilik günlerinden birinde yaşadım ben bu değişimi. Hoca dersi bitirir bitirmez kapıya koşup, sanki önümden kaçırın varmış gibi yemekhaneye koşuyordum. Öğle yemeğinden başka hiçbir şeye aldırmayan o halimle önlüğümü savura savura ilerlerken bir bey çıktı karşıma. Yaşadığı yıllardan çok yaşadıklarından olsa gerek, hafif kamburu, kırışık yüzü ve iki eliyle önünde tuttuğu 8 köşeli kasketi ile bana bin yaşında gibi görünmüştü ama aslında kırklarında olmalıydı.

“Doktor bey!” diye seslendi; durdum.

“Efendim?” dedim. Oysa daha doktor olmama yıllar vardı.

“Benim kızın ameliyatı bitti mi acaba?”

Başımı kaldırdım, tam da Adli Tıp Kurumu’nun otopsi salonunun önünde olduğumuzu fark ettim. Sadece onu mu? Adamcağızın evladının otopsisini bekleyen bir baba olduğunu da fark ettim. Ya bilmediğinden ama sanki daha çok evladına yakıştırıp da diyemediğinden, ameliyat dediği şeyin evladının otopsisini olduğunu da fark ettim. Kendi duyarsızlığımı, aymazlığımı, kibrimi, çığlığımı de fark ettim.

Bir daha o koridorlarda koşmadım. Yürürken yere baktım. Bana “Doktor bey!” diye hitap eden olursa “Ben öğrenciyim.” dedim. Ben o gün çocukluğumu sonlandırdım. O gün, bugün, o bey beni affetsin diye, adam olayım diye uğraşıyorum.

Tıp Bayramı kutlu olsun. •

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

● *Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, millîdir; tamamiyle maddidir, gerçekçidir. Var sanılan ülküler arkasında, o ülkelere ulaşmak için değil, fakat ulaştırmak hülyasıyla milleti kayalara çarparak, bataklıklara batırarak, en sonunda kurban ederek mahvetmek gibi cinayetten kaçınan bir hükûmettir. Türkiye Büyük Millet Meclisi' nin bütün programlarının ilkesi şu iki esastır: Tam bağımsızlık, kayıtsız ve şartsız millî egemenlik! (Ocak 1921)*

● *Her halde millet hükûmetin bekçisi olmak gerekir. Çünkü, hükûmetin yaptığı işler olumsuz olup da millet itiraz etmez ve düşürmezse bütün kusur ve kabahatlara katılmış demektir. (Aralık 1920)*

● *Efendiler, bizim hükûmetimiz demokratik bir hükûmet değildir, sosyalist bir hükûmet değildir ve gerçekten kitaplardaki hükûmetlerin, İslâmî niteliği bakımından, hiç birine benzemeyen bir hükûmettir. Fakat, millî egemenliği, millî iradeyi belirten bir hükûmettir, bu nitelikte bir hükûmettir. Sosyal bilim bakımından bizim hükûmetimizi ifade etmek gerekirse (halk hükûmeti) deriz. Efendiler, biz hakkımızı koruyup gözetmek, bağımsızlığımızı emin bulundurmak için genel kurulumuzca, milletin bütünlüğümüzce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı milletin tümüyle savaşmayı caiz gören bir mesleği izleyen insanlarız. O halde bu ve bu gibi teşviklerle ve izahlarla hükûmetimizin dayandığı esasın toplum bilime dayanan bir esas olduğunu açık bir surette görürüz. Fakat ne yapalım ki demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş! Efendiler, biz benzememekle ve benzememekle öğünmeliyiz! Çünkü, biz bize benziyoruz, efendiler! (Aralık 1921)*

K Atatürk

Yakın
Tarihimiz
Yaşar Öztürk

Işık Olmayı Sürdürüyor Gazi

**İngiliz güdümlü Osmanlı hükümetlerince,
kişkırtılan ayaklanmalarla Kurtuluş Savaşı
doğmadan boğulmak istendi.**

Engelleyemedikleri toparlan-
ma sürecinde; Erzurum, Si-
vas kongreleri sırasında **Şeyh Eşref**
(26 Ekim-24 Aralık 1919), **Bozkır**
(27 Eylül-4 Ekim, 20 Ekim- 4 Ka-
sım 1919), **Aznavor** (1 Ekim-25 Ka-
sım 1919, 16 Şubat-16 Nisan 1920)
ayaklanmaları oldu.

Engelleri aşarak yaşam bulan

TBMM, **Düzce** (13 Nisan-31 Mayıs
ve 8 Ağustos- 23 Eylül 1920), **Yoz-
gat** (15 Mayıs-27 Ağustos ve 5 Ey-
lül- 30 Aralık 1920), **Zile** (Mayıs-21
Haziran 1920), **Konya** (2 Ekim-15
Kasım 1920), **Milli Aşireti** (Hazi-
ran-Eylül 1920), **Koçgiri** (6 Mart-18
Haziran 1921) ayaklanmalarıyla, iş-
galcilerden çok ulusu sırtından »

vuranlarla savaştı. Bir de düşmandan daha çok uğraştıran milletvekilleri, kumandanlar, kalem ağaları vardı.

Cumhuriyet kurulduktan sonra da sürdü bu kıskırtma, pusu ve içten çökertme oyunu. Kendi topraklarında iç çatışmaları sona erdirip birleşme, dayanışma ruhunu yayan yayılmacı güçler Asya’da, Afrika’da, Güney Amerika’da kıscası bütün dünyada “böl, parçala, yönet” saldırganlığını en acımasızca yöntemlerle sürdürdü. Oyuncular yenilse de “maskeli balo ve onun sahte yüzleri” yalan ve talan amaçlı eski oyunu sahnelenmeye devam etti.

■ “Yurtta barış, dünyada barış”ı kendisine ilke edinen, yaşamak ve yaşatmak çabasındaki Türkiye Cumhuriyeti’ni savaşın içine çekmeyi sürdürdü yayılmacı güçler. Musul’u İngilizlerden isteyen Türkiye’ye karşı, ayaklanma, iç sorun çıkarma oyunu sahnelenmeye başladı.

“Yurtta barış, dünyada barış”ı kendisine ilke edinen, yaşamak ve yaşatmak çabasındaki Türkiye Cumhuriyeti’ni savaşın içine çekmeyi sürdürdü yayılmacı güçler. Musul’u İngilizlerden isteyen Türkiye’ye karşı, ayaklanma, iç sorun çıkarma oyunu sahnelenmeye başladı. 1924 Eylül ayında Nasturi Ayaklanması ile gözdağı verilen genç

Cumhuriyet, yüz yıl önce Musul’un geleceğini belirleyecek halk oylaması sırada Şeyh Sait Ayaklanması’yla karşı karşıya kaldı.

Gözlerini toprak doyumayan yayılmacı güçler “bir yüzünde dincilik öte yüzünde ırkçılık” olan ikiyüzlü paraları savurarak göz kuydukları yerlere sapladıkları “bir tarafı dincilik, bir tarafı ırkçılık” olan iki yanı keskin kılıçla amaçlarına ulaşmaya çalışıyordu. Kurulduğundan beri bu para ve kılıç, Cumhuriyeti diz çökertmeye uğraşır duruyor.

Sakarya Savaşı sırasında işgalcilerin ilerlediği, top seslerinin duyulduğu TBMM’yi Kayseri’ye taşımaya girişildiğinde tem-

sil eden bir sessiz çılgılık suskunluğunu bozup ilk kez milletvekillerine seslendi. “Biz buraya kaçmaya mı geldik, yoksa kavga edip ölmeye mi? Eğer meclisi taşımak istiyorsanız buyurun

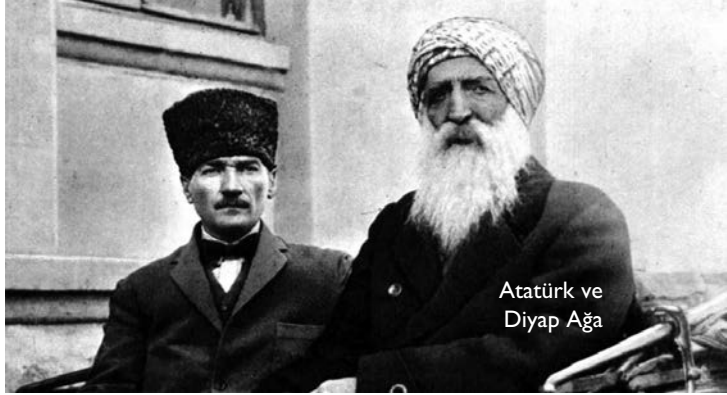
gidin. Ama ben gidemem. Tek başıma bile olsam, bayrağım, dinim ve vatanım için son kurşunuma kadar savaşıyorum. Son kurşunu da kafama sıkarım. Bu böyle bilene...” diyerek Kurtuluş Savaşı’nın seyrini değiştiren Diyar Yıldırım Ağa, ayaklanma için şunları söyledi:

“Birden bire Şeyh Sait’in isyan ettiğini duyduk, Elazığ’a gelerek

hükümeti basmuş. Vallahi şaşırдық. Gökten mi indi, yerden mi çıktı bu hain dedik. Bir kısmımız tepelerde bekledik, Der-sim'e sokmadık. Herkes ne bulsa bulur; bizde ke-çi, koyun hırsızı çoktur ama hain yoktur. Bu herif azmıştı, devle-te asi oldu. Biz Cumhuriyete sadık insanlarız, 1916 senesinde de İngilizler ile Rus konsoloshaneleri bizi isyana teşvik etmişti. Bi-

ze çok para vermek istiyorlardı. Biz onları bastık ve paralarını almadık. Hükümetimize sadık kaldık."

Ayaklananlar genç Cumhuriye-ti yıkmaya giriş-tikleri günlerde birçok ülke Türkiye'yi tanıyor büyükelçilerini gönderiyordu. İstanbul'dan büyükelçiliğini taşımak istemeyen, direnen İngiltere bile Ankara'da arayış içindeydi. Dış dünya ile olan bağla-rı güçlendiren, Mehmet Akif Ersoy'un "Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı

Atatürk ve
Diyap Ağa

Diyap Ağa: "Biz Cumhuriyete sadık insanlarız, 1916 senesinde de İngilizler ile Rus konsoloshaneleri bizi isyana teşvik etmişti. Bize çok para vermek istiyorlardı. Biz onları bastık ve paralarını almadık. Hükümetimize sadık kaldık."

yazdırmasın" düşüncesinde olan ve-falı Gazi Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nda yararlılık gösterenleri onurlandırmayı sürdürüyordu.

31 Mart Ayaklanması günlerin-den beri dinci maskeli oyunlar konusunda du-yarlılaşan Gazi, Hasan Rıza Soyak'ı çağırdı:

"Bir gece yarısına doğru telgrafhaneden Meclis binasına gelmiş-tim; Atatürk odasın-daydı; yanına girdim; topladığını maluma-tı arz ettim. Sözüm bit-tikten sonra cebinden bir kağıt çıkarıp bana uzattı:

Hasan Rıza Soyak

'Tekrar telgrafhaneye git, bu telgrafi şifre et; üzerine, 'bizzat açılacaktır' kaydını koy ve muhataplarını makine başına çağırarak ver; kendilerinden derhal cevap istediğimi de ilave edersin. Cevapları alıp bana getir; bekliyorum...' dedi.

■ **Hasan Rıza Soyak:** "Telgrafhaneye giderek aldığım emrin icabını yaptım. Her üç yerden gelen cevaplar memnunluk vericiydi. Valiler ve Komutan, muntıkalarındaki durumun sakin olduğunu ve bu durumu hareketin sonuna kadar muhafaza edebileceklerini bildiriyorlardı."

Telgraf, Erzurum ve Trabzon valileri ile İstanbul'da Kolordu Komutanı rahmetli Şükrü Naili Gökberk'e hitaben yazılmıştı ve aklımda kaldığına göre aşağı yukarı şu mealde idi:

'Güney'deki hadisenin genel bir irtica hareketinin başlangıcı olmasından endişe ediyorum. Bu bakımdan muntıkanızdaki vaziyet nedir?

Ve yapılacak bastırma hareketi sırasında oradan emin olabilir miyiz?'

Telgrafhaneye giderek aldığım emrin icabını yaptım. Her üç yerden gelen cevaplar memnunluk vericiydi.

Valiler ve Komutan, muntıkalarındaki durumun sakin olduğunu ve bu durumu hareketin sonuna kadar muhafaza edebileceklerini bildiriyorlardı. Şükrü Naili Paşa ayrıca, kolordusunun verilecek her türlü vazifeyi büyük bir sadakat ve fe-

dedakârlıkla başarmaya daima hazır bulunduğunu temin ediyordu. Mecelis'e döndüm; Atatürk beni bekliyordu; cevapları takdim ettim. Okuduktan sonra bu haberleşmeye ait kağıtları

yırttı. Ve yakılmak üzere parçalarını bana verdi."

Yurdun dört bir yanından telgraflar yağıyordu. Gazi bunlara yanıtlar gönderiyordu. Güç günlerin adamı İsmet İnönü'yü tedavi için gönderdiği Büyükkada'dan geri çağırdı. 2 Mart günü sabah saat 10.00'da başlayan ve saat 22.30'a kadar süren iç siyaset ve isyan olayına dair Cumhuriyet Halk Fırkası Grubunun olağanüstü toplantısına katılan Gazi, "İnkılabı başlatan, inkılabı tamamlayacaktır." dedi. İstanbul'a telgraf çeken Gazi:

Şükrü Naili Paşa

“Darülfünun müderris ve talebelerinin yaptıkları toplantıda Cumhuriyet aleyhine ve din aletiyle yapılan her türlü irticakâr hareketlere karşı gösterilen şiddetli lanet ve kınama hislerini bildiren telgrafnamenizi memnuniyetle aldım. Darülfünunumuzun milli ve vatani meselelerde daima gösterdiği yüksek idrak ve hassasiyet teşekküre değer ve gelecek için de emniyet vericidir.

Büyük milletimizin insan takati haricinde sayılan uzun ve ciddi mücahedesinin ve pek ulvi fedakârlıklarının muazzaz semeresi olan inkılap aleyhine ne şekil ve ne surette olursa olsun tezahür edecek eğilim ve teşebbüslerin genel nefret ve mukavemetle karşılanacağı tabii idi. Birkaç gündün beri bunun en açık ve asil işaretlerini görmekle iftihar etmekteyiz.

Her sınıf halkın, vazifesi ve doğru yolu idrak hususunda gösterdiği takdire değer isabet ve liyakat karşısında irtica zihniyetinin ebediyen eriyeceğine itimat edebiliriz.”

Türk Kadınlar Birliği'nden düşünür, gazeteci, yazar, kadın hakları savunucusu Nezihe Muhiddin Tepedelengil'e duyurulduğu için teşekkür telgrafı çeken Gazi, hükümet değişikliğini de onayladı. Fethi Okyar başbakanlığı İsmet İnönü'ye

biraktı. İstanbul'da Mektebi Aliye Talebe Birliği'ne yanıt verdi:

“Hür ve aydın gençliğin şeriat perdesi altında inkılabımıza yapılan suikast teşebbüsü karşısında gösterdiği samimi ve müdrük dayanışma takdire değerdir. Bu hususta icap ederse her fedâkarlığı yapmaya hazır olduğunuzdan eminim.

Genel lanet ve nefret karşısında irtica teşebbüslerinin ebediyen neticesizliğe mahkûm kalacağına olan itimadım da katidir.”

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 100 yıl önce 11 Mart'ta millette, orduya memurlara bildiri yayımladı:

“Cumhuriyet'in hürriyet ve nimetlerini bizzat Cumhuriyet'i tahrip edecek neşriyat ve zehirlemelere ve Cumhuriyet'in ordusunu ve zabıtasını herhangi bir sebeple küçüm-

semeye ve hafifsemeye vasıta sayacak olanların en şiddetli kanuni hükümlerle takipleri ve tepelenmeleri kararlaştırılmıştır. Vatanın bir köşesinde halkın huzurunu ihlal eden hadisenin, yalnız oradaki vatandaşların değil, en uzak yerlerdeki vatandaşların rahatını, saadetini ve mesai hayatını ve iktisadını ve üretimlerini etkilediği ve

zarara uğrattığı sabittir. Dolayısıyla her saadetin ve her faaliyetin ve bilhassa iktisadi ve ticari gelişmelerin

Nezihe Muhiddin
Tepedelengil

ilk şartı, huzur ve sükûn ile emniyet ve asayişin ihlal edilemez bir emniyet ve kuvvette bulunmasıyla mümkündür. Bu sebeple de Cumhuriyet polis ve jandarmasının ve Cumhuriyet ordusunun şeref ve itibarı her fikrin üstündedir.

Üst seviyedeki memurların ve mazisi şan ve zafer ile dolu olan Cumhuriyet ordusu mensuplarının vatanın dahili ve harici bütünlüğü için fedakârlık hislerini ve yüksek vazife hislerini beklerim. TBMM' nin kabul ettiği kanun, bütün hükümet memurlarına kanunun öngördüğü herhangi bir hadiseyi vukuundan sonra bastırmaktan ziyade, o hadiseyi vukuundan evvel engellemek vazifesini yüklemiştir.

Devletin sarsılmaz nüfuz ve kudreti sokaklarda mütecaviz sarhoşların, dağlarda hırsızların, herhangi maksatla Cumhuriyetin silahlı vasıtalarına mukavemete yeltenen asilerin ve milletin masum fikirlerini karıştıran ve bozanların mümkün olan süratle cezalandırılmasını emretmektedir.

Mülki ve askeri devlet memurlarını her şeyden evvel bu yüksek vazifelerini tereddütsüz ve büyük bir azim ve şiddetle yerine getirmeye davet ederim."

Gazi çok üzücü bir haber daha aldı. Kurtuluş Savaşı sırasında Sovyetler ve Azerbaycan'ın dostluk bağlarının kurulması ve

Kurtuluş Savaşı sırasında Sovyetler ve Azerbaycan'ın dostluk bağlarının kurulması ve güçlenmesini sağlayan, maddi manevi yardımların yapılmasını sağlayan Atatürk'ün kardeşim dediği Nariman Narimanov

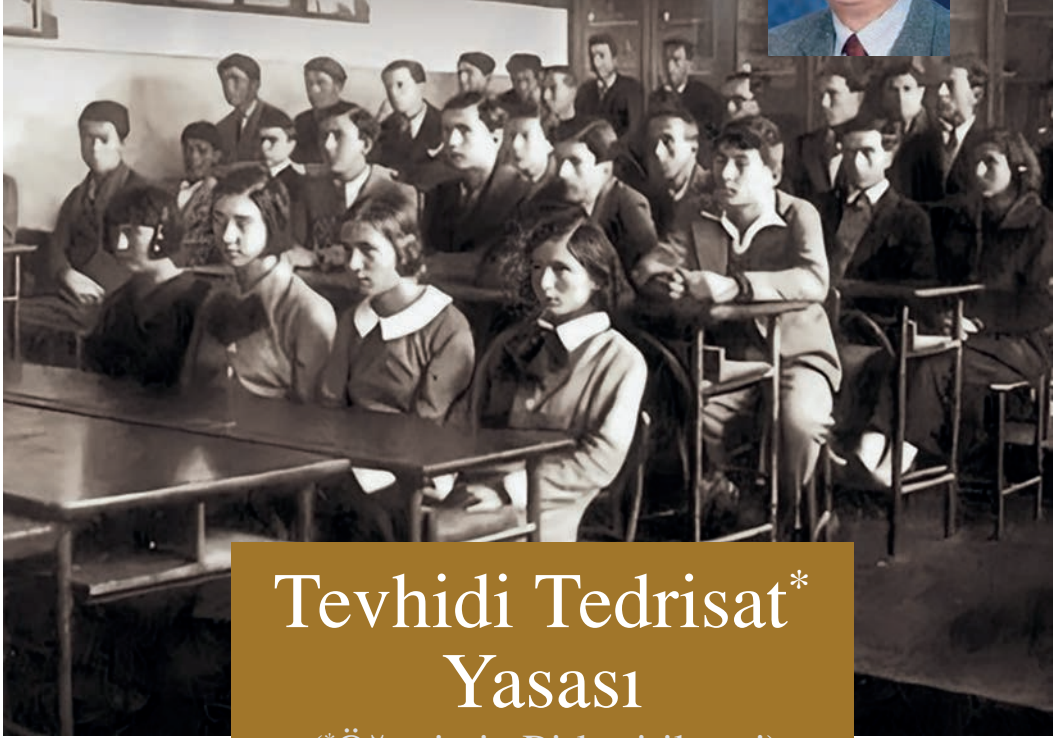
güçlenmesini sağlayan, maddi manevi yardımların yapılmasını sağlayan kardeşim dediği Narimanov gizemli biçimde ölmüştü. Duyduğu üzüntüyü başsağlığı dilekleriyle ilettiler. Ayaklanma kadar Ankara'daki ayak oyunlarıyla da uğraşmak zorundaydı genç Cumhuriyet.

Yüz yıl önce olduğu gibi bugün de ışık olmayı sürdürüyor ulusunu, ülkesini ve ülküsünü seven Gazi. • yasarozturk@butundunya.com.tr

"Bir memleketin, bir memleket halkının düşmandan zarar görmesi acıdır. Fakat kendi ırkından büyük tanıdığı insanlardan vefasızlık, felaket görmesi daha acıdır."

Mustafa Kemal Atatürk

Yılmadan Yorulmadan Dr. Cihangir Dumanlı

Tevhidi Tedrisat* Yasası (*Öğretimin Birleştirilmesi)

Cumhuriyet henüz bir yılını doldurmamışken 3 Mart 1924'te TBMM'de çıkarılan üç yasa devrimin temel taşlarını oluşturur. Bu yasalarla devrimin iki ilkesi olan dinin ve ordunun siyasetten ayrılması sağlanmış, medreseler kapatılarak tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığında birleştirilmiş, halifelik kaldırılmış ve Osmanlı hanedanı üyeleri yurt dışına gönderilmiştir.

Eğitimin Birleştirilmesi Gereksinimi:

Osmanlı İmparatorluğu İkinci Viyana Kuşatması'ndan (1683) sonra Avrupa devletleri karşısında yenilmeye ve toprak kaybetmeye başlayınca 1839 Tanzimat Fermanı'ndan başlayarak eğitim sistemini yenilemek istemiş ve Batı'daki çağdaş okulları almıştır. Ancak dini esaslara göre eğitim veren

medreseler » kaldırılmadığından eğitimde ikilik oluşmuştur.

Oysa yeni bir ulus devlet kurulmuştur ve bu devleti yaşatacak yeni insan tipinin yetiştirilmesi, ulusun duygu ve düşünce birliğinin sağlanması gerekmektedir. Bunun için de öğretim birliğine gereksinim vardır.

Gerekeçe:

430 sayılı Tevhidi Tedrisat (öğretimin birleştirilmesi) Yasası Manisa Milletvekili Vasıf Bey ve 29 arkadaşı tarafından önerilmiştir.

Yasa önerisinin gerekçesinde eğitimdeki ikiliğe dikkat çekilerek, *“Bir milletin genel eğitim ve kültür politikasında milletin duygu ve düşünce bakımından birliğini sağlamak için öğretim birliği en doğru, en bilimsel, en çağdaş ve her yerde yararları ve güzellikleri görülmüş bir ilkedir... Bir milletin bireyleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim iki türlü insan yetiştirir. Bu*

ise duygu ve düşünce birliği ile dayanışma amaçlarını tamamen yok eder.” denilmektedir.

Neler Getirdi?

Yasaya göre Türkiye’deki bütün bilim ve eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır (Md.1).

Vakıflar tarafından yönetilen bütün medreseler ve okullar Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiş ve bağlanmıştır (Md. 2).

Milli Eğitim Bakanlığı dini bilgiler konusunda yüksek uzmanlar yetiştirmek üzere üniversite bünyesinde İlahiyat Fakültesi kuracaktır. Ayrıca imamlık ve hatiplik gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile ilgili memurlar yetiştirmek için ayrı okullar açacaktır (Md. 4).

Anılan yasa laik, bilimsel ve çağdaş eğitim yönünde devrimsel bir adımdır. Yeterli din bilgisine sahip olmayan hocaların medreselerde

verdikleri dini eğitim yerine bakanlıkça belirlenecek laik, bilimsel ve çağdaş eğitime geçilecek ve bütün yurttaşlar aynı temel eğitimden geçecektir.

Bugünkü Durum:

Günümüzde ulusal eğitime

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Yasası, Türk milli eğitiminin amaçları arasında **“Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar yetiştirmek”** amaçlarını saymaktadır.

yön veren yasal dayanaklar:

- Anayasa,
- Yürürlüğünü koruyan 430

Sayılı Öğretimin Birleştirilmesi Yasası,

• 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'dır.

Anayasa'nın Cumhuriyetin niteliklerini belirten 2. maddesi tüm devlet kurumlarını bağlayıcıdır. Buna göre milli eğitimin Cumhuriyetin laik, demokratik ve hukuk devleti niteliklerine uygun olması anayasal bir zorunluluktur.

Anayasa'nın 42. maddesi *“Eğitim ve öğretimin Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.”* demektedir.

430 Sayılı Yasa halen yürürlüktedir ve Anayasa'nın 174. maddesi ile koruma altına alınan Devrim Yasaları'nın başında gelmektedir. 174. maddeye göre Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun Anayasa'ya aykırı olduğu

ileri sürülemez.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Yasası, Türk milli eğitiminin amaçları arasında *“Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını*

bilen yurttaşlar yetiştirmek” amaçlarını saymaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığının kendisine yasalarla verilmiş görev sorumlulukları kısmen de olsa vakıf olarak örgütlenen tarikat ve cemaatlere devretmesi yukarıdaki yasalara aykırıdır.

İlk öğretim kurumlarında basına yansıyan, pedagoji kurallarına aykırı ve okullarımızı medrese haline getiren sınıfta mezarlık, kefenleme gibi uygulamalar da yasalara aykırıdır.

Anayasa'nın 42. maddesi *“Eğitim ve öğretimin Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda devletin gözetim ve denetimi altında yapılır”* demektedir. Buna uygun olarak Türk Ceza Yasası'nda yasaya aykırı eğitim kurumları açmak suç olarak tanımlanmışken (Md. 263) bu hüküm 2013 yılında yürürlükten kaldırılmış, devletin gözetimi ve denetimi dışında eğitim kurumu açmak suç olmaktan çıkartılmıştır.

Anayasa'nın 42. maddesine aykırı olan bu durumdan yararlanan tarikat ve cemaatler Anayasa'ya aykırı dini eğitim vermektedir.

430 Sayılı Yasa ile aynı günde 429 Sayılı Yasa ile Şerîye ve Evkaf Vekaleti kaldırılmış, Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.

430 Sayılı Yasa'nın 4. maddesi "*İmamlık ve hatiplik gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile ilgili memurlar yetiştirmek için ayrı okullar açacaktır*" demektedir. İmam hatip okullarının açılış amacı Diyanet İşleri Başkanlığının gereksinimi olan bilgili imam ve hatipler yetiştirmektir.

Bu okullara gereksinimden fazla

öğrenci alınması, bayan imam-hatip olmamasına karşın kızların da okutulması, öğrencilerin bu okullara yönlendirilerek laik eğitim veren okullara alternatif haline getirilmesi ve bunların kimi siyasi partilerin arka bahçesi olarak görülmesi 430 Sayılı Yasa'daki kuruluş amacına aykırıdır.

Sonuç:

Yukarıda belirtilen Anayasa'ya ve yasalara aykırı ve eğitimde iki başlılık oluşturan uygulamalar eğitimde karşı devrimdir. Siyasal ve toplumsal muhalefet konu üzerinde gereği kadar durmalıdır. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

ÜÇ AY

...Atatürk'ün, toplumsal değişimler konusundaki yaklaşımının ne kadar sağlıklı ve isabetli olduğunu göstermesi açısından aşağıdaki anekdot fikir vericidir:

"Yeni Türk alfabesinin ilk şekillerini kendisine götürdüğüm zaman, komisyonun en az beş yıllık bir geçiş dönemi düşündüğünü söylemişim. Gazeteler önce birer sütunlarını yeni harflerle yayınlayacaklar, yavaş yavaş bu sütun sayısı artacak, nihayet bütün gazeteler yeni harflerle çıkacaktı. Okullar için de buna benzer aşamalı bir geçiş yöntemi düşünmüştük.

Dikkatle dinledikten sonra bir daha sordu:

'Demek beş yıl düşündünüz?'

'Evet!'

'Üç ay!' dedi. Donakaldım: Üç ay! Üç ay içinde bütün ülkede yayın Lâtin harfleriyle yapılacaktı. Ekledi:

'Ya üç ayda uygulayabiliriz, ya da hiç uygulayamayız. Sizin gazetelerde Arap harflerine bırakacağınız sütunlar yok mu, onların sayısı bire de inse herkes yalnız o sütunu okur ve beş yıl sonra, tıpkı yann başlar gibi başlamaya mecbur oluruz. Hele arada bir buhran, bir savaş çıkarsa attığımız adımları da geri alınız.' (Fahri Rıfkı Atay)

Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM)

Otopsi
Cengiz Özakıncı

LOZAN
Yalanlar ve
Gerçekler

9

**Lozan Barış Konferansı
Tutanaklarında**

Hilafetçi, İslamcı Osmanlı İngiltere

İngiltere, Fransa ve İtalya, Sevr Barış Antlaşması'nı hazırladıkları 1920 Londra Konferansı'nın daha ilk oturumlarında Türkleri ve Halife-Sultan'ı İstanbul'dan kovmanın Hindistan, Mısır, Kuzey Afrika gibi sömürgelerinde yaşayan Müslümanları ayaklandırabileceği düşüncesiyle, Halife-Sultan'ı ve Türkleri İstanbul'da bırakmaya karar verdiler. Halife'yi kendi denetimleri altında bulundurmakla hem sömürgelerindeki Müslümanları hem Anadolu'da Erzurum ve Sivas »

Fotograf:
İsmet Paşa
başkanlığında
Türk delegeler
Lozanda.

Kongresi kararlarıyla tek komuta altında toplanan Kuvayı Milliye direnişini yatıştırabileceklerini düşünüyordular. Hilafet için Vatikan, Papalık benzeri bir yapı tasarladılar. Bunlar 1920 Londra Konferansı tutanaklarında belgeli. İstanbul'u resmen işgal ettikleri 16 Mart 1920 günü yayınladıkları bildiri ve 11 Mayıs 1920'de imzalamak üzere İstanbul Hükümeti'ne sundukları Sevri Barış Antlaşmasınının 36. maddesinde, İstanbul hükümeti ile Halife Sultanı bu ünvanlarıyla yönetimde tuttuklarını ilan ettiler. Dünya

Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu parçalanıp küçülmüştü; Halife Sultan Anadolu'nun ortasındaki Türkleri İstanbul'dan yönetecekti. Ancak, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın bu tasarıları TBMM ordularınının 30 Ağustos ve 9 Eylül 1922 zaferleriyle boşa çıkacak, 1 Kasım 1922 günü Saltanat kaldırılacak ve 21 Kasım 1922'de Lozan Barış Konferansı toplanacaktı.

Lozan Barış Konferansı'nın 13 Aralık 1922 günlü oturumunda, İngiltere başdelegesi Dışişleri Bakanı Lord CURZON: "*Türkiye'nin*

egemenliğine ve bağımsızlığına hiç kimse zarar vermek istememektedir. Tam tersine, herkes, egemen ve bağımsız bir Türkiye'nin kurulup yükselmesini istemektedir; ancak, Türkiye, kendisine yapılan her teklife karşı -onuruna bürünerek- bu teklifin egemen bağımsızlığıyla bağdaşmaz olduğunu söylerse, hiç bir çözüme varılamaz. Türk Temsilci Heyeti gerçeklerle uğraşmalı, bir takım sözlerle

Lozan Barış Konferansı'nda İsmet Paşa ve delegelerimiz.

Soldan sağa: Lord Curzon (İngiltere Dışişleri Bakanı), Benito Mussolini (İtalya Başbakanı) ve Raymond Poincare (Fransa Başbakanı) Lozan Barış Konferansı açıldığı gün, konferansın yapıldığı binanın önünde.

yetinmemeli, kuşkularını bırakmalıdır." ^[1] demişse de, onun hemen ertesi gün -konferansın 14 Aralık 1992 Perşembe günlü oturumunda- yaptığı konuşma; İngiltere'nin gerçekte bağımsız ve egemen bir Yeni Türkiye değil, yarı-sömürge Osmanlı düzenini aynen sürdüren bağımlı bir Türkiye istediğini ortaya koyacaktı. Konferans tutanağında: "**Lord CURZON'un elde etmek istediği, vergi ödemeye razı olmak şartıyla, Küçük Asya'da (Anadolu'da-cö) Hıristiyan azınlıkların tüm olarak askerlik hizmeti dışında bırakılmalarıdır. (...) Lord CURZON bu konuda şunu belirtmek ister ki, çeşitli Avrupa Devletleriyle yapılmış azınlık andlaşmalarının her durumu karşılamaya yeterli olduğu kesin olarak söylenemez. Bu, alt komisyonca dikkatle incelenmesi gereken bir noktadır. Lord CURZON, İslam hukukunda da, Osmanlı İmparatorluğundaki Müslüman-olmayan toplulukların yararına, din ve öğretime ilişkin bir takım çok özel ayrıcalıkların bulunduğunu, Türk Temsilci Heyetine hatırlatmak istemektedir. Bu ayrıcalıkların kaldırılmaması ya da onların yerine, daha önce yapılmış azınlık andlaşmaları hükümlerinde kabul edilmiş genel hakların konulmaması çok istenir bir şeydir. Lord CURZON, düşüncesini bir örnekle açıklamak için, Sultan Abdül Mecid'in 1839'da ilan ettiği ve Türkiye'de din topluluklarına daha önceleri tanınmış olan ayrıcalıkları yeniden doğrulayan ünlü Gülhane Hattı Hümayununu**

Lord Curzon

belirtti. 1856 Paris Andlaşmasından sonra, Berlin (1878-cö) Andlaşmasınının 67 nci [2] maddesiyle yeniden belirtilen bu ayrıcalıkları garanti altına alan yeni bir Hattı Hümayun ilan edilmiştir. Son olarak, azınlıkların yararlandıkları ayrıcalıkları garanti altına alan 1876 Anayasası vardır. Türk Temsilci Heyeti, bu ayrıcalıkların ve garantilerin ileride kaldırılmasının doğru olmayacağını, şüphesiz kabul edecektir. Lord CURZON, azınlıklara verilecek garantiler bütünü içine alınmak amacıyla, İslam hukukunun bu hükümlerine alt-komisyonun dikkatini özel olarak çekmek istemektedir. (...)" ^[3]

Lord Curzon, özetle:

1- 1453'te Fatih Sultan Mehmet İstanbul' u aldığı gayrimüslimlere, Hıristiyanlara, Yahudilere hangi ayrıcalıkları verdiyse o ayrıcalıkların Yeni Türkiye'de İslam dininin buyruğu denilerek aynen sürdürülmesini istiyor.

11- 1839'da Sultan I. Abdülmecid'in Gülhane Hatt-ı Hümayunu'yla gayrimüslimlere tanınmış olduğu ayrıcalıkların hepsinin, Yeni Türkiye'de

de İslam dininin gereği denilerek tanınmasını istiyor.

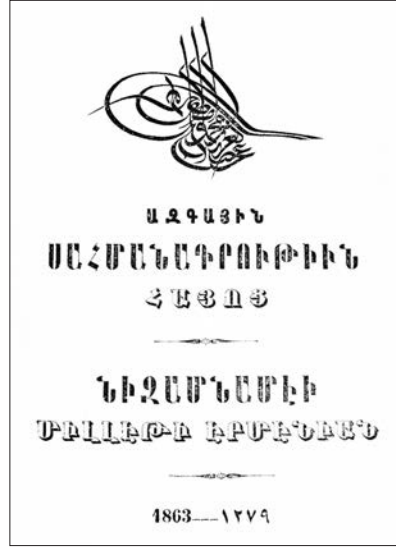
iii- 1876'de Sultan II. Abdülhamid, Kanun-u Esasi'de (Meşrutiyet Anayasası'nda) gayrimüslimlere hangi ayrıcalıkları tanıdıysa, bu ayrıcalıkların TBMM Hükümetince de tanınmasını istiyor.

iv- 1878'de Sultan II. Abdülhamid, Berlin Antlaşması'nın ilgili maddesinde gayrimüslimlere ne gibi ayrıcalıklar verdiyse, bunların hepsinin Yeni Türkiye'de sürdürülmesini istiyor.

Kısaca İngiltere, Yeni Türkiye'nin Osmanlı düzenini aynen sürdürmesini istiyor.

İngiltere'nin Lozan'da antlaşma koşulu olarak Türkiye'ye önerdiği 1876 Osmanlı Anayasası'nın 11. maddesi: **"Osmanlı devletinin dini İslamdır. Bu ilkeyi korumakla birlikte halkın güvenliğini ve genel kuralları çiğnememek koşuluyla Osmanlı ülkesinde tanınmış olan tüm dinlerin özgürce uygulanması ve çeşitli dini cemaatlere verilmiş olan mezhep ayrıcalıklarının olduğu gibi sürdürülmesi devletin koruması altındadır."** biçimindeydi.^[4] Maddede belirtilen "dini cemaatlere verilmiş olan mezhep ayrıcalıkları", 1860'larda gayrimüslimlere Hristiyanlara, Musevilere devlet içinde devlet ayrıcalıkları bağışlayan "nizamname"lerdi. Bunlardan biri 1863 tarihli "Nizamname-i Millet-i Ermeniyandır"^[5] Rum ve Musevi cemaatlerinin de birer "nizamname"si vardı. Bunlar "Anayasa" benzeri maddeler içeriyor, bu cemaatlere devlet içinde devlet konumu sağlıyordu. İşte İngiltere Lozan Barış Konferansı'nın

14 Aralık 1922 günlü oturumunda, 1876 Anayasası ile Ermeni, Rum, Musevi cemaatlerine devlet içinde devlet konumu sağlayan Osmanlı düzeninin Yeni Türkiye'ce aynen kabul edilip uygulanmasını istiyordu.

Nizamname-i Millet-i Ermeniyandır 1863.

"Rumlara verilmiş hakların tanınması, fethedenlerle (Fatih Sultan Mehmet ve Müslüman Türkler-cö) fethedilmiş ulus (Ortodoks Rumlara-cö) arasındaki din ayrılığından doğmaktaydı. Türk Devletinde, aile hukuku yalnız Şariat'la -din hukukuyla- yönetildiğinden, İslam hukukunu Hristiyanlara uygulamak mümkün değildi; bu yüzden.."^[6] diyorlardı. Madem gayrimüslimlere devlet içinde devlet konumu armağan etmek İslam Hukuku'nun gereği idi; madem Yeni Türkiye de İslamdı; oyleyse Osmanlı'nın

gayrimüslimlere İslam Hukuku gereği olarak verdiği ayrıcalıkları sürdürmeliydi.

"Hristiyan" Lord Curzon, "Hristiyan" İngiltere, gayrimüslimlerin Osmanlı'daki devlet içinde devlet konumunu Yeni Türkiye'de de korumak amacıyla, Lozan'da "İslam Şeriatı"nı savunuyor, Yeni Türkiye'nin İslam Hukuku'na bağlı kalmasını ve "Osmanlı Düzeni"ni sürdürmesini istiyordu.

İngiltere, Fransa ve İtalya'nın, konferansın 15 Aralık 1922 günlü oturumunda sundukları antlaşma tasarısının 8. ve 11. maddeleri şöyleydi:

MÜTTEFİK TEMSİLCİ HEYETLERİNCE SUNULAN AZINLIKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN TASARI

15 Aralık 1922

(...)

Madde 8 - Türk Hükümeti, Türkiye'deki soy, din, dil azınlıklarından her biri için, Türk Devletinin denetimi altında, 1 Ağustos 1914 tarihinden önce var olan biçimde, din, hayır ve öğretim işlerinde özerklik (autonomie) tanımayı ve bu özerliğe dokunmamayı kabul eder.

(...)

Madde 11 - Türkiye, Müslüman olmayan (gayrimüslim) Türk uyruklarına, vergi [bedel] karşılığında, askerlik hizmetinden bağışık tutulma olanağını tanıyan bir hükümü yasalarına koymağı yükümlenir.

Bu bağışıklık vergisi aşırlı olmayacak ve Türkiye'nin aynı

bağışıklığı bütün uyruklarına tanınması halinde, Müslümanlarla Müslüman olmayanlar (gayrimüslimler) için eşit olacaktır.

(...)^[7]

İngiltere, Fransa ve İtalya, Lozan Barış Konferansı'nda önerdikleri bu maddelerle, Osmanlı hukukunun gayrimüslimlere tanıdığı devlet içinde devlet ayrıcalıklarınının, 1 Ağustos 1914'te dünya savaşı çıkmadan önceki haliyle TBMM Hükümetince sürdürülmesini istiyordu.

Doktor Rıza Nur, konferansın 18 Aralık 1922 günlü oturumuna sunduğu yanıtta, Osmanlı düzenini sürdürme önerisini reddederken, Türkiye'nin laik bir devrim yaptığını belirtiyor ve şöyle diyordu:

"Müslüman-olmayan (gayrimüslim) azınlıkların din adamlarına (clergis) eskiden Türkiye'nin (Osmanlı'nın) kendi girişimiyle tanımış olduğu ayrıcalıkları olduğu gibi tutmasını şimdiki Türkiye'den istemek de, özü laik olan azınlıklar yasasına da aykırıdır." (...) "Türkiye büyük bir devrim yapmış, Halifelik'le Devletin ayrılığını ilan etmiş ve ülkesindeki teokratik monarşiye son vermiştir; böyle davranmakla, Türkiye, kelimenin tam anlamında çağdaş ve laik bir Devlet olmuş ve, bunun sonucu olarak da, dinle Devleti birbirinden kesin olarak ayırmıştır." (...) (gayrimüslimlere ayrıcalık tanımak) "demokratik yeni Türk Hükümetinin kabul ettiği laiklik ilkesine de aykırı olacaktır." (...) "laik Türk Hükümeti,.. din

azınlıkları üyelerinin, dinlerinin gereklerini yerine getirmelerine karışamaz." [8]

TBMM Hükümeti temsilcilerinin Osmanlı düzenini sürdürme önerilerini reddederek, Yeni Türkiye'nin laik olduğunu açıklamaları; İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan delegelerince tepkiyle karşılandı.

Konferansın 30 Aralık 1922 günlü oturumunda önce Münir Bey: **"Türkiye hükümeti yakında çağdaş yasalar hazırlamak niyetindedir. (...) Türkiye hükümeti, bu eski kurullar yerine, ayırım yapmaksızın, hem Müslümanlara hem de Müslüman olmayanlara uygulanacak kurullar koymağı düşünmektedir,"** deyip, ardından Rıza Nur da: **"TBMM Hükümetinin salt dünya işleri niteliğinde bir temele dayanan yeni yasalar çıkarma niyetinde olduğunu"** vurgulayınca; Yeni Türkiye'nin laik yasa ve yargı düzeni kurup, böylelikle Osmanlı'nın Hristiyan, Musevi vs. gayrimüslimlere, İslam hukukunun gereği diyerek tanıdığı devlet içinde devlet ayrıcalıklarını ortadan kaldıracaklarını anlayan İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan, buna şiddetle karşı çıkacaktı.

İngiliz temsilcilerden Sir Andrew Ryan; **"Ayırım yapılmaksızın hem Müslümanlara hem de Hristiyanlara uygulanabilecek herhangi bir ilke bilmediğini; Türk Temsilci Heyetinin, başka hiçbir Devlette bulunmayan bir durum yaratmağa çalıştığını; sömürgelerinde Müslüman uyrukları olan**

Münir Ertegün

İngiliz İmparatorluğu, Fransa ve İtalya gibi Avrupa Devletlerinin bu uyruklarını, kendi dinlerine özgü kanunların uygulanmasından yoksun bırakma yoluna hiçbir zaman gitmediklerini" söyleyerek TBMM hükümetinin hangi dinden olursa olsun ayırımsızca her yurttaşına uygulanacak tek laik yasa hazırlamasına karşı çıktı; **"hem Müslümanlara hem de Müslüman olmayanlara aynı kanunun uygulanmasında bir yarar görmediğini söyledi. Böyle bir tedbir, Müslümanlar kadar Hristiyanları da, kendi özel göreneklerinin uygulanmasından yoksun bırakma sonucunu doğuracaktır. Bu ise, azınlıkların göreneklerine saygı gösterilmesini isteyen andlaşmaların özüne aykırıdır. Hindistan'da uygulanan İngiliz politikası bu ilkenin bir örneğidir."** dedi.

İngiltere Lozan'da Yeni

Türkiye'ye Hindistan'da uyguladığı çok hukuklu düzeni öneriyor; Müslümanlara ve gayrimüslimlere ayrı hukuk; ayrı mahkeme, ayrı yasa istiyor; hangi dinden olursa olsun bütün uyruklarına tek laik yasa ile hak ve yükümlülüklerde eşitlik uygulayacak bir Türkiye istemiyor; Osmanlı'nın İslam'ın emri diyerek kurduğu, gayrimüslimleri semirten Müslüman Türk'ü sömüren çok hukuklu "Osmanlı Millet Düzeni"nin sürmesini istiyordu.

İngiliz temsilcilerden Sir Horace Rumbold, Yeni Türkiye'nin gayrimüslim cemaatlere devlet içinde devlet konumu sağlayan Osmanlı İslam hukuku anlayışını terk ederek, laik hukuka dayanan tek hukuklu düzen kurma düşüncesinin gerçekleştirilemez olduğunu ileri sürerken, bu savına İngiltere'yi kanıt gösterecek: **"İngiliz Hükümetinin, ayırım yapmaksızın, Hindistan'da yaşayan herkese uygulanabilecek bir kanun çıkartmasının imkânsız olduğunu"** belirtecek; buna karşılık Münir Bey'in Yeni Türkiye'ye sömürge Hindistan'ı rol model olarak gösteren İngiltere delegesi Rumbolt'a yanıtı kısa ve kesin olacaktı: **"Hindistan bir sömürge değil; Hindistan'ın durumu Türkiye'nin durumuyla karşılaştırılmaz!"**

Sir Andrew Ryan

Sir Harold Rumbold

"Hilafetin kaldırılmasını Lozan'da İngilizler istedi,.. İngilizler rejim değiştirip gittiler" vs. iddialar, gerçeğe aykırıdır. Lozan Barış Konferansı tutanakları, İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın Yeni Türkiye'de laik düzen istemediklerini, tersine, gayrimüslimlere devlet içinde devlet ayrıcalığı tanınması amacıyla "dine dayalı Osmanlı Millet Düzeni"nin sürdürülmesini istediklerini belgeliyor.

(Sürecek)

cengizozakinci@butun-dunya.com.tr

[1] Seha L. Meray, Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler, Takım 1, Cilt 1, Kitap 1, s.217.

[2] 67 rakamı yanlış, doğrusu 62. madde olacak.

[3] Seha L. Meray, a.g.e. s.224-225.

[4] Prof. Dr. Suna Kili, "Türk Anayasaları", Tekin y., 2. basım, Mayıs 1982, s. 10: "Madde 11 - Devlet-i Osmaniyyenin dini, din-i İslam'dır. Bu esası vikaye ile beraber asayiş-i halkı ve adab-ı umumiyeyi ihlal etmemek şartıyla memalik-i Osmaniyyede maruf olan bilcümle edyanın serbesti-i icrası ve cemaat-ı muhtelifeye verilmiş olan imtiyazat-ı mezhebiyenin kamekan cereyanı Devletin taht-ı himayesindedir."

[5] Murat Bebiroğlu, "Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Nizamnameleri", 1. basım, İstanbul 2008.

[6] Seha L. Meray, a.g.e., s. 338,0

[7] Seha L. Meray, Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler, Takım 1, Cilt 1, Kitap 2, s. 164, 165

[8] Seha L. Meray, a.g.e., s. 167, 168, 169.

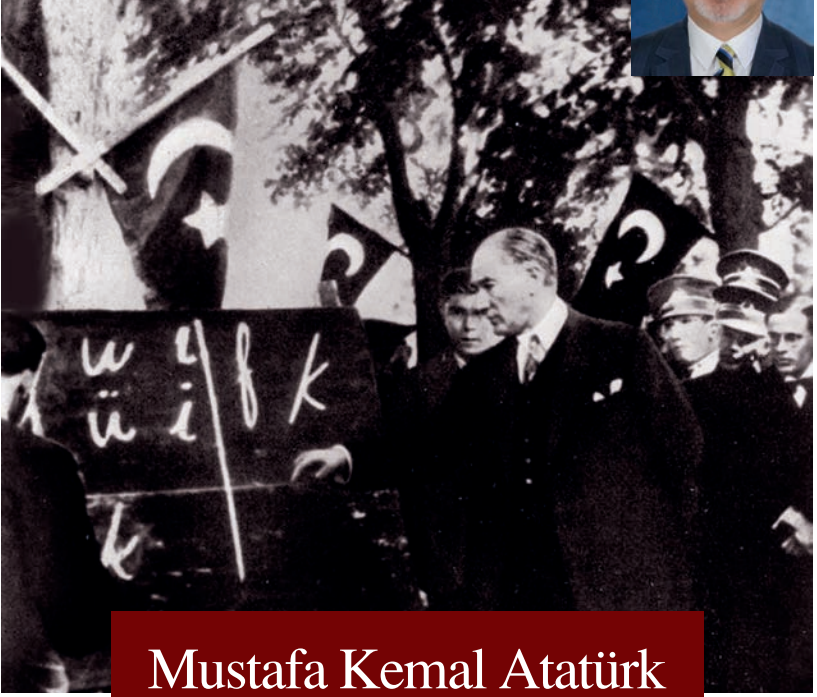
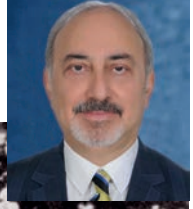
Yüzyıl Önce Yüzyıl Sonra SEVR ve LOZAN
Türkiye Cumhuriyeti'ne Karşı Lozan Üzerinden
Psikolojik Savaş

Yalanlar ve Gerçekler

İlk Kez Yayınlanan Özgün Belgelerle
Cumhuriyetin Yüzyüncü Yılına Armağan

Otopsi Yayınları

Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Dil Devrimi

Cumhuriyet'in ilanı ile ülkemizin adı ilk olarak "Türkiye" olarak kullanılmış ve Türkçe devlet dili olmuştur. Devrim Yasaları ile Eğitim Birliği sağlanmış, 1928'de Latin Alfabeti'ne geçilmiştir.

2 Eylül 1930 tarihinde kendi el yazısı kaleme aldığı şu sözleri Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk diline verdiği önemi göstermektedir: *" Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin*

olması milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesinin yüksek istikbalini kötü mazisini bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller bozunduruğundan kurtarmalıdır."

12 Temmuz 1932'de yine kendisinin talimatıyla "Türk Tarih Kurumu"(TDK) ve "Türk Dil Kurumu"(TTK) kurulmuştur.

26 Eylül-5 Ekim 1932 tarihleri

Atatürk Türk Dil Kurumu Genel Merkez Kurulu toplantısına başkanlık ederken (Ankara 4 Ocak 1933)

arasında Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan Birinci Türk Dili Kurultayı'nın ardından, Atatürk'ün sağlığında 1934 ve 1936 yıllarında ikinci ve üçüncü kurultaylar gerçekleştirilmiştir. Kurultaylara sadece bilim adamları, yazarlar değil tüm Türk halkı davet edilmiştir.

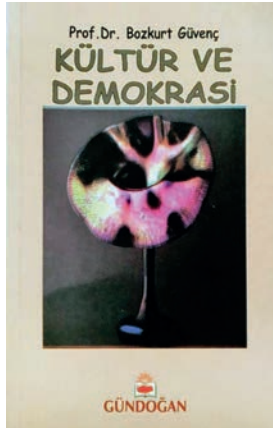
Türklerin en eski yazılı dil anıtları olan Göktürk yazılı metinlerinin ilk iki cildi yine o dönemde

yayımlanmıştır. Latin alfabesine geçiş ve Dil Devrim'i ile toplum kültür alt yapısı sağlamlaştırılmış, yeni bir ruh ile dil hazinesi zenginleştirilmiştir.

Prof. Dr. Bozkurt Güvenç'e göre dil ile kültür arasında evrensel bir bağlantı vardır.

“Dildeki herşey kültürden gelir, kültür ise dilde yaşar, gelişir ve birikir. Böylece dil, içeriği ile kültürel sürekliliği, değişimiyle de kültürel gelişmeyi hem sağlıyor, hem yansıtıyor.”⁽¹⁾

Dil devriminin amacı, yazı dilinin yabancı sözcüklerden arındırılması, yabancı kelimelerin Türkçeleştirilmesi, öz dilinde türetilmiş kelime ve terimler ile halkın konuşma

Mustafa Kemal Atatürk'ün kendi eliyle yazdığı Geometri kitabı / Bozkurt Güvenç'in Kültür ve Demokrasi adlı kitabı

dilinin de sadeleştirilerek okur yazarlığın artırılması idi.

Atatürk'ün talimatı ile Türk Dil Kurumu bünyesinde kurulan "Lugat-Istilah (terim) Kolları" çalışmalarına yoğun bir şekilde başladı. Kurultaylarda ve TDK'da onlarca bilim adamı, yazar ve Türkçe sevdalıları, hatta mebuslar bile görev aldı. Besim Atalay, Yakup Kadri, Ahmet Cevat, Ali Canip, Celal Sahir, Naim Hazım, İzzet Ulvi görev alan bazı önemli isimlerdi.

Güzel Sanatlar, Fizik, Edebiyat, Dil Bilimi, Hukuk, Kimya, Tıp, Yer ve Gök İlimleri, Cemiyet İlimleri, Riyaziye (*matematik*) ve Hendese (*geometri*) için Türkçenin fonetiğine ve morfolojisine uygun terimler türetildi. "Derleme ve Tarama Sözlükleri" yayımlandı. Geometri terimlerine Türkçe karşılıklar bulunmasında Atatürk'ün Fransızca bilmesinin büyük katkısı oldu ve "Yurttaşlık Bilgisi ve Geometri" için kendisinin geliştirdiği terimleri, Üçüncü Dil Kurultayı sonrasında Dolmabahçe'de kendi eliyle yazdı. Bunlardan örnek verecek olursak "müselles-i mütesaviyül-adla" yerine "eşkenar üçgen" türetilmiştir.

Bölme, çarpma, iç ters açılar, eğri, doğru, oran, türev, aç ortay, çekül, yatay, düşey, dikey,

yöndeş, konum, üçgen, dörtgen, beşken, artı, eksi, yamuk, bölü, eşit, türev, yüzbaşı, binbaşı, albay, yarbay gibi günümüzde bolca kullandığımız sözcüklerden sadece bir demettir. Bu terim ve sözcükleri Atatürk'ün dehasına ve pratik zekâsına borçluyuz.⁽²⁾

Dumlupınar'da 30 Ağustos Zaferi'ni Anma Töreni sırasında "*Cumhurbaşkanı olmasaydım, maarifin başına geçmek isterdim!*" sözleri ise kendisinin eğitime ve Türk diline ne kadar önem verdiğinin bir kanıtıdır. Unutmayalım ki; Mustafa Kemal Atatürk sayesinde gerçekleştirilen Dil Devrimi, halkımıza Türkçe düşünmeyi ve en önemlisi beraberinde ulusal bilinci getirmiştir. •

muratmolu@butundunya.com.tr

Kaynakça:

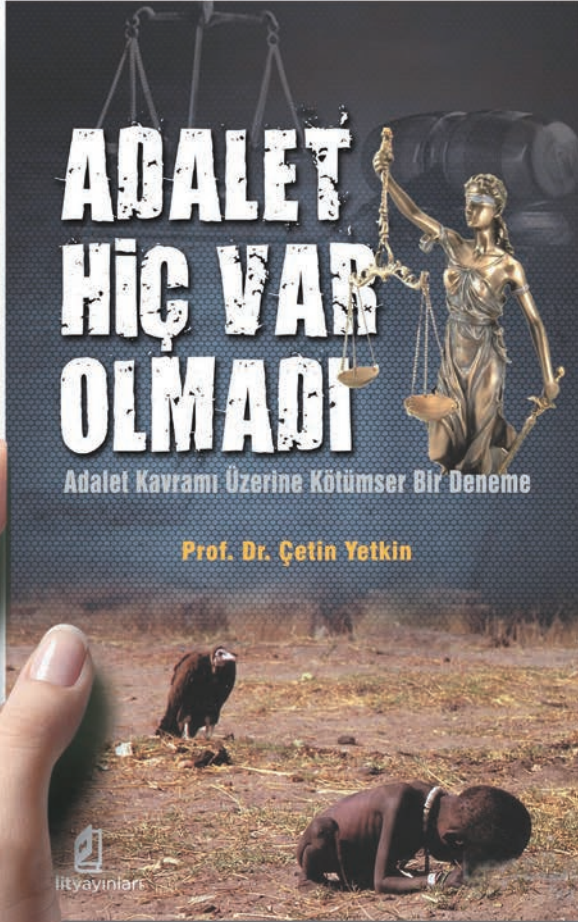
(1) Bozkurt Güvenç, Kültür ve Demokrasi, Gündoğan Yayınları. (2) Mustafa Kemal Atatürk, Geometri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Dr.Murat Molu'nun sesinden

Macit Gökberk'in "Büyük Adam Atatürk" yazısı

Insanoğlu tarih boyunca "adalet" aradı. Adaletli bir toplumsal-siyasal d¼zen uğruna zalimlere karşı direndi, devrimler yaptı. Bu s¼reçte de, uğruna bunca savaşım verilen adaletin ne olduğunu açıklamak için hukukçular, d¼ř¼n¼rler, filozoflar g¼r¼řler ¼ne s¼rd¼ler. Ama "Adalet nedir?" sorusuna bug¼ne değin ¼zerinde anlaşılmış kavramsal bir tanıma ulaşılmış değil. Prof.Dr.etin Yetkin, adaletin bu değişkenliğinin d¼nyada ve T¼rkiye'de bu konuda yazılardan ¼rnekler vererek aıkladarken, bir yandan da gerçekte "adalet" diye bir şey olup olmadığını sorguluyor. Yetkin diyor ki, "İnsanlar, yıllarca tutuklu kaldıktan sonra bir yanlışlık oldu denilerek serbest bırakıldıklarında 'Yaşasın adalet!' demekten vazgeçmelidirler. ¼nk¼ adalet hiç olmadı ve olmayacaktır da. Yeter ki sınıfsız toplum ideali k¼resel d¼zeyde bir g¼n gerçekleşsin. ¼nk¼ o zaman adalete zaten gereksinim duyulmayacaktır!"

B¼T¼N KİTAPÇILARDA

İngiltere Türkiye Büyükelçisi Sir Percy Loraine Atatürk'ü Anlatıyor

1 933-1939 yılları arasında İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapan Sir Percy Loraine, 10 Kasım 1948 günü Atatürk'ün 10'uncu ölüm yıldönümünde, BBC Radyosu'nda yayınlanan bir anma konuşması yapmıştır.

Loraine'in Atatürk hakkındaki bu tarihi tanıklığı, 18 Kasım 1948 günü The Listener dergisinde "Kemal Atatürk as I Knew Him" (*Bildiğim Kadarıyla Kemal Atatürk*) başlığı ile ayrıca basılmıştır.¹ »

Sir Percy Loraine, 10 Kasım 1948 günü BBC Radyosunda yayınlanan bu konuşmasını çoğaltmış ve başta Cambridge, Oxford olmak üzere önemli pek çok üniversitenin kütüphanelerine, bakanlıklara ve diplomatlara göndermiştir.

Ayrıca bu konuşmanın pek çok basın organında basımına izin vermiştir.

Lorraine, Atatürk hakkında yapmış olduğu bu konuşma karşılığında BBC yönetimi tarafından kendisine takdim edilen ücreti Türk-İngiliz dostluğunu ve kültür ilişkilerini derinleştirmesi için Londra Türk Halkı'na bağışlamıştır.²

Kemal Atatürk öleli on yıl oluyor. Kavga ve çekişmelerle, insanlığın geleceği hakkında duyulan umut ve korkularla dolu on yıl. Bu süre içinde kadın erkek, küçük büyük hemen herkesin yaşayışında değişimler oldu ama benim Atatürk'le ilgili anılarım tazeliğinden bir şey yitirmedi.

Yiğit, vakur, dimdik bir adamdı; kusursuz giyinirdi. Biçimli bir yüzü, duru mavi gözleri, çalı çalı kaşları vardı. Yer yer sert çizgili olan bu yüz hemen her zaman ağırbaşlı ve ciddi idi. Bakışlarında, her hareketinde, hatta hareketsiz durumunda büyük bir

Sir Perchy Loraine

canlılık göze çarpardı. Zihni de vücudu da kurulu bir yay gibi her an harekete hazırды.

Cumhurbaşkanı olduktan sonra askerî üniformasını çıkarmış, bu şerefli üniformayı bir daha tören ve geçitlerde bile giymemiştir. Bu gibi durumlarda her zaman sade bir gece giysisi, silindir şapka giyer ve nişan olarak yalnız

Kurtuluş Savaşı'nın altın madalyasını takardı.

Seçkin bir adamdı; eşine kolay rastlanmayan bir adam. Tehlikeden korkmaz, güçlüklerden yılmak nedir bilmezdi. İçgüdü gibi bir şeyin yardımıyla (buna bir ad bulamıyorum, çünkü başka kimsede benzerini görmedim) bir meselede neyin önemli, nelerin önemsiz olduğunu çarçabuk ve kolayca kestirirdi.

Sorumlulukları ağırdı; ancak bunların hepsini kabul eder, başkalarının sırtına yüklemeye bakmazdı. Sorumluluktan korkmaz, kaçınmaya çalışmazdı. Onun saygısını kazanabilmek için sizin de yüksek bir sorumluluk duygunuzun olması gerekirdi.

Tartışmayı çok sever ve bunu insanları zihin ve karakter bakımından ölçüp tartmakta bir yol olarak kullanırdı. Yumuşaklık etmez, yarğalarında kolay kolay yanılmazdı.

Dürüstlükten yana kusursuzdu; apaçık görüşlerinin, çevresindekiler üzerinde manetik bir etkisi vardı.

Doğa ona büyük bir irade gücü vermişti; ama öyle sanıyorum ki, o bu gücü hep bilinçli bir disiplinle kullanıyordu.

Hayatın uzun, bitmez tükenmez bir sınav olduğunu pekiyi biliyordu. Atatürk bu sınavda verilecek cevapları öğrenmeyi bir an olsun elden bırakmamıştır.

Kemal Atatürk'ün en sevdiği konuşma yolu, Bakan arkadaşlarını da ayırmaksızın çevresindekileri, görüşmek istediği kimseleri psikolojik ve bilimsel bir sınavdan geçirmektir. Verilen cevaplar kadar karşısındaki kimseyi de dikkatle incelediği sezilirdi.

Kimi zaman sorular yağdırır, kimi zaman da uzun uzun kendi görüşlerini açıklarlardı. Sonra soru dolu bir duraklama, çatılmış kaşlarını altından o duru mavi gözlerin altından insanın içini okuyan bir bakışı... Bu bakışın ne demek istediği anlaşılırdı.

Bu, kem küm etme demektir; karşılıklı konuşuyoruz şurada; biliyorum, güç durumdasın, ama ben her şeye "evet efendim" diyenlerden hiç hoşlanmam. Düşündüğünü açıkça söyle. Belki de boş değil söyleyeceklerin.

Görelim bakalım. Peki ne yaptı Atatürk? O parlak askerlik kariyerinin dışında neler başardı? Mutlak bir yönetimin küllerinden ve

zihniyetinden yepyeni bir devlet çıkardı. Felaketlerle dolu bir savaşta artık her şeyin kaybolur gibi olduğu bir sırada onun Türk halkına inancı bir an bile sarsılmadı.

Bu savaş, övünç verici bir askeri geçmişe sahip bir ulus için çok acı bir denemeydi. İşte Atatürk, Türk halkının kendi kendine olan güvenini yeniden canlandırdı, zihinlerini özgürlüğe kavuşturup güçlerini harekete geçirdi. Eskimiş bir geçmiş gömüp ulusuna geleceğin kapılarını açtı ve bu ulusa sonuna kadar inandı.

Atatürk, Türk halkının kendi kendine olan güvenini yeniden canlandırdı, zihinlerini özgürlüğe kavuşturup güçlerini harekete geçirdi. Eskimiş bir geçmiş gömüp ulusuna geleceğin kapılarını açtı ve bu ulusa sonuna kadar inandı.

Atatürk'ü diktatör sayanlar olmuştur. Bence bu hem yanlış hem de yanıltıcı bir görüştür. Kabul edelim ki, günümüzde 'diktatör' sözcüğünün yeterli bir tanımı yapılmış değildir, ama Hitler'e, Mussolini'ye diktatör denmesine hiç kimsenin karşı çıkabileceğini sanmıyorum.

Öyleyse "Kemal Atatürk neden

aynı gruba girmiyor?” diye bir soru sorulabilir.

Bunun birçok nedenleri vardır. Bir kere Atatürk bilinçli olarak, kendi yokluğunda uygulanacak bir düzen kurmaya, kendinden sonra sürecek bir hükümet ve yönetim sistemi yaratmaya çalışıyor; görüşlerini zorla kabul ettirmekten çok doktrinlerini öğretmeye ve ülkülerini açıklamaya uğraşıyordu.

Kurtuluş

Savaşı sırasında arkadaşlarıyla hazırladığı tasarıya göre; egemenlik Büyük Millet Meclisindedir; halk tarafından seçilen mebuslar dört yılda bir Cumhurbaşkanı seçmekle görevliydi ve Meclis belli yasama ve yürütme yetkilerine sahipti.

Devrimler hiçbir zaman yumuşaklıkla olmaz; bu yüzden başlangıçta, Anayasanın ve organlarının yürürlüğe girmesinden önceki günlerde, Atatürk'ün zaman zaman kendi inisiyatifine dayanarak kesin

Atatürk bilinçli olarak, kendi yokluğunda uygulanacak bir düzen kurmaya, kendinden sonra sürecek bir hükümet ve yönetim sistemi yaratmaya çalışıyor; görüşlerini zorla kabul ettirmekten çok doktrinlerini öğretmeye ve ülkülerini açıklamaya uğraşıyordu.

hareket etmek zorunda kaldığı olmuştur. Gene de kanunlara aykırı davranışlarda bulunmaktan kaçınmıştır.

Büyük Millet Meclisi'ne karşı büyük bir saygısı vardı. İç işlerde başlıca amacı, o sırada pek işlemezse de ileride durumun gerektirdiği şekle uyup gelişebilecek esneklikte bir siyasal düzen ortaya koymaktı. Pek çok kimsenin sandığı gibi sağa sola emirler yağdırmak şöyle dursun, Atatürk, Bakanları her

Onun bütün tutumu şuydu: Kendisi Cumhurbaşkanı olarak devletin başıydı; memleketin yönetimi, Büyük Millet Meclisine karşı Anayasa'yı uygulamakla görevli olan hükümetin göreviydi.

zaman kendi sorumluluklarını yüklenmeye zorlardı.

Öyle sanıyorum ki, eğer yaşasaydı belki bir sonraki Cumhurbaşkanı seçiminde adaylığını koymayıp, kurduğu düzenin kendisinin yokluğunda gereği gibi işleyip işlemeceğini görmek için bir köşeye çekilecekti. Ancak arkadaşları ve danışmanları bırakır mıydı, bunu kestirmek güçtür.

Onun bütün tutumu şuydu: Kendisi Cumhurbaşkanı olarak devletin başıydı; memleketin yönetimi, Büyük Millet Meclisine karşı Anayasa'yı uygulamakla görevli olan hükümetin göreviydi.

Atatürk, Cumhuriyetin ilk yıllarında, bugün bizim halk idaresi diye bildiğimiz yönetim için zaman ve halkın daha hazır olmadığını biliyordu. Halk, sultanlık ve imparatorluk devrinin gelenekleriyle yoğrulmuş bir durumdaydı; bu alanda İttihat ve

Terakki günleri de bir değişiklik getirmemişti. Onun için önce hem bu halk, hem de kabinede görev alan Bakanlar, Anayasanın kendilerine yüklediği yeni sorumluluklar konusunda eğitilmeliydi.

Bu arada bir yandan da işlerin yürütülmesi, Türkiye'nin modern, ilerici bir devlet olarak ihtiyaçlarının incelenmesi ve bu ihtiyaçların eldeki kaynakların yettiği ölçüde karşılanması gerekiyordu. Hepsin-

den önemlisi, uzun ömürlü bir iktisat sistemi kurmak şarttı ve Atatürk daha 1923 yılında, çekinmeden, ulusuna, böyle bir sistem on yıl içinde kurulmadıkça Kurtuluş Savaşı'nda katlanılan sıkıntıların, gösterilen çabaların boşa gideceğini söylemiştir.

Kemal Atatürk'ün ileriye görüşü o kadar keskin ve isabetli, olayların alacağı yön, halkın duyguları ve Türkiye'nin dış ilişkilerini gerekleri konusundaki sezisi o kadar doğrudu ki, çevresindekiler kendilerine güç ve karışık gelen meselelerde ne yolda hareket edebileceklerini ona danışırlardı. Bu gibi durumlarda karşısındakine her zaman yardıma hazırdu, ancak emretmez, sadece yol gösterirdi.

Peki, dış siyasette Atatürk diktatörce denebilecek neler yaptı? Hiç...

Komşuları yeni Cumhuriyetin

bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygı gösterdiği sürece, o da barışçı, uzlaşıcı, savaşı önleyici, dostça bir siyaset güttü. Rusya ile olan çekişmeler durduruldu; Yunanistan'la olan kavgaya son verilip yakın işbirliğine geçildi; yalnız Bulgaristan'ın katılmadığı Balkan Antlaşması'yla Balkanlar'daki anlaşmazlıklar bir çözüme bağlandı.

Atatürk Türkiye'sinin kendi sınırları konusunda güttüğü siyaset, bu sınırların değişmez olduğudur. Bütün yukarıda saydıklarımızın diktatörlük siyasetiyle bir ilgisi var mıdır? Bu sorunun cevabı elbette 'hayır'dır.

İran, Irak ve Afganistan'la yapılan Sadabad Saldırmazlık Paktı ile Türkiye'nin doğu sınırlarında barış kesinlikle sağlandı. Fransa ile ilişkiler iyi ve dostçaydı; faşist İtalya'yla normal, İngiltere'yle tam bir uzlaşmayla kalınmamış, bugün sürdürüldüğüne çok sevindiğimiz yakın ve dostça ilişkiler de geliştirilmiştir.

Ve son olarak, Atatürk Türkiye'sinin kendi sınırları konusunda güttüğü siyaset, bu sınırların değişmez olduğudur. Bütün yukarıda saydıklarımızın diktatörlük siyasetiyle bir ilgisi var mıdır? Bu sorunun cevabı elbette 'hayır'dır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki,

Mustafa Kemal'in ortaya koyduğu eser, zaman karşısında geçirdiği sınavı başarıyla atlatmış ve atlatmaktadır.

Bugün Türkiye sağlam temellere dayanan bir ülke olmakla kalmayıp, felaketlerle dolu, kararsız dünyamızda bir denge unsuru olmaktadır. Ne istediğini biliyor;

dostlarını biliyor ve çizdiği yolda kararlı adımlarla ilerliyor. Antlaşmalarına sadıktır...

Bu konuşma için hazırladığım plan, dinleyicilerime Atatürk'ün bir portresini çizmek, Cumhuriyetin kurucusu olarak başardığı işleri kısaca

anlatmaktı. Onun özel hayatından pek söz etmediğim ileri sürülebilir. Ancak bunun bir nedeni vardır.

Bir kere bir büyükelçinin görevli bulunduğu ülkenin devlet başkanı ile olan ilişkileri ister istemez resmîdir. Atatürk için bu özellikle böyleydi; çünkü o, resmî ziyaretlerin gerektiği durumlar dışında elçilerle görüşmez, özel davetlerde bulunmazdı.

Ne kıskançlıklara, ne çekemezliklere yol açacağını pekiyi bildiğinden, hiç kimse için bu kuralın dışına çıkmazdı. Sonra Atatürk, diplomatik temsilcilerin kendisine değil, Dışişleri Bakanına başvurması gerektiğini açıkça belli

ederdi. Bu kesin tutumunun haklı nedenleri vardı, çünkü kendisinin dışarıya karşı Cumhurbaşkanı olarak görevleri icra değil, temsil görevleriydi.

İcra görevi hükümete aitti ve diplomatik temsilcilerle yapılan görüşme ve konuşmalar hakkında Cumhurbaşkanı kanına bilgi vermek gene hükümetin yapması gereken bir işti. Gene de, İtimatnamemi sunuşum, kralın tahta çıkışını haber verişim gibi resmî ziyaretlerde, söyleyeceklerimi söyleyip ödevimi bitirince oturmamı söylerdi ve konuşurduk.

Dışişleri Bakanı da hazır bulunurdu. Şüphesiz bunlar pek seyrek olaylardı; ama ben bu konuşmaları ilgi çekici ve çok faydalı bulurdum. Konuşmamız pek resmî geçerdi ancak gene de ara sıra kişisel bir yakınlaşma olur, birbirimizi ölçüp tartmak için fırsat bulmuş olurduk...

Genel olarak Türkçe konuşurdu; ben bu dili pek az bildiğimden Dışişleri Bakanı tercüme ederdi. Arada bir Fransızca kullandığı olurdu; Fransızcası akıcı değildi ama meramını anlatabilirdi.

Yılda bir kere kabul verirdi, o da 29 Ekim Cumhuriyet bayramının akşamı. O sabah, Büyük Millet Meclisinde üniformalarını giymiş yabancı devlet elçilerini ve elçilik ileri gelenlerini sırayla huzura alıp, tebrikleri kabul etmişti.

O günün akşamı bakanların,

Atatürk, İsmet İnönü, Sir Loraine, Kral 8. Edward

mebusların, yüksek rütbeli subay ve memurların, tanınmış kişilerin ve kordiplomatığın hazır bulunduğu büyük, zengin bir davet düzenlenirdi. Kordiplomatik mensupları ayrı bir odaya alınır ve orada Cumhurbaşkanı kendisine çok yakışan o ağırbaşlı haliyle herkesi ayrı ayrı selamladıktan sonra bir koltuğa oturur, yaveriyle hazır bulunanlardan bazıalarını çevresindeki topluluğa katılmaya davet ederdi.

Sabahın erken saatlerine kadar süren bu akşam, Atatürk'ün akşamıydı. Çok eğlenirdi, ancak gene de daha önce sözünü ettiğim sınav usulünü burada da elden bırakmazdı.

Bu bayram akşamlarından sonuncusu 29 Ekim 1937'de idi.

O gün beş saat kadar Atatürk'ün yanında kaldım; bu benim için, onun zihnini bir konuya verebilmekteki olağanüstü gücünü görmek bakımından büyük bir fırsat oldu. Çevresine

her yeni gelen kimseye söyleyecek ya da ondan sorup öğrenecek bir şey buluyordu.

Konuşması bir an bile sudan, hafif konulara yönetmedi. Söylediği her sözün güttüğü bir amaç vardı; sözlerinin gerisinde sürekli bir maksat, yorulmak bilmeyen bir soruşturma öğrenme isteği sezilirdi.

Konuşmamda sizlere Atatürk'ün kahvaltıda neler yediğinden, elbise-lerini kime diktirdiğinden, ne marka dış macunu kullandığından niçin söz etmediğimi artık anlamışsınızdır sanırım. Ben de bilmiyorum ve zaten ne önemi var bunların?

Ben burada Atatürk'ü bir insan olarak ele aldım ve bu konuda son bir söz söyleyeceğim. Yumuşak bir adam değildi, çünkü hayatı çetin mücadelelerle yoğrulmuştu. Fakat âdildi. Kesin düşünceleri vardı, ancak başkalarını dinlemeye her zaman hazırdı...

Çevresinden bağlılık bekler ve bunu hak ederdi. Kazandığı kuvvet hiçbir zaman başını döndürmedi. Küçüklük nedir bilmezdi.

Her şeyden önce Türk ulusunun iyiliğini düşünür ve bunu barışta, güvenlikte, ilericilik ve kardeşlikte bulurdu, savaş ve fetihle değil. Sert görünüşüne, çabuk duygulanan bir kimse olmayışına rağmen çevresinden saygı görmek ihtiyacını derinden duyduğunu sanıyorum.

Serinkanlıkla düşünebilmek insanlara karşı duygusuz olmak değildir.³

Kaynak: 3-Türk Dili Dergisi, Cilt XIV, Sayı 158 (1 Kasım 1964), s.109-113'te yayınlanan Ünal Aytür tercümesinden aktarılmıştır.

1- Loraine'in 10 Kasım 1948 Anma Konuşması, Türkiye'de ilki 1981'de Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında Kemal Atatürk as I Knew Him) ve diğeri 1998'de Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında (Sir Percy Loraine's Address on Atatürk 10 November 1948) Ankara'da The British Council tarafından İngilizce olarak iki kez yayınlanmıştır.

2- Esra Sankoyuncu Değerli, "Bir İngiliz Diplomatın Gözüyle Mustafa Kemal Atatürk", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt XXIII, Sayı 67-68-69 (Mart-Temmuz-Kasım 2007), s. 209.

Atatürk ve Milli Birlik

Atatürk; millî birlik ve bütünlüğü milletin varoluş nedenlerinden biri olarak görmüştür. O, 23 Mart 1923'te Afyon'da halka yaptığı konuşmada bu konuyu şöyle dile getirmiştir: "Yurttaşlanm; gördüğünüz bütün o felâketlerden sonra, sizleri o felâkete sürükleyen sebepleri anlamışsınızdır ve o felâketlerden nasıl kurtulduğunuzu, elbette takdir etmişsinizdir. Sizler ve bütün millet o felâketlere kendine güvenmediği, geleceğini şunun bunun eline verdiği, şunun bunun esiri olduğu için uğramıştır. O felâketlerden ancak millî benliğinize hâkim olduğunuz için kurtuldunuz; amaca doğru bütün bir millet hâlinde yürüdünüz; üzerinize çöken felâketlere tahammül gösterdiniz, sebat gösterdiniz ve ancak bu sayede başarılı oldunuz. Bundan sonra da egemenliğinizi canınız gibi koruyarak ulusal egemenliğinize, namusunuz, kutsal değerleriniz gibi dört elle sanılarak hiç durmadan bütünlük içinde geleceğe doğru yürüyecek, bugünden daha saadetli, daha şerefli ve mutlu günlere kavuşacaksınız.

Yurttaşlanm, Allah birlik ve beraberlik içinde çalışan, şerefini, namusunu koruyan uluslar mutlu eder. Biz de bundan önce olduğu gibi bundan sonra da bu anlayışla çalışırsak, Allah'tan böyle bir mutluluğu istemeyi hak ederiz."

Askerî Tarih ve Stratejik Etüt. (ATASE) Daire Başkanlığı Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM)

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

70

Hükümet Kurmanın Güçlükleri!

Efendiler!

Meclis'e önerdiğim önemli bir konu da, hükümet kurma sorunuydu. Bu sorunun ve bununla ilgili önerinin o dönem ve aşama için ne kadar önemli olduğunu takdir edersiniz.

İşin aslı esas amacım, Osmanlı Devleti'nin ve halifeliğin yıkıldığını ve ortadan kalktığını düşünerek yeni temellere dayalı, yeni bir devlet kurmaktı.

Ama durumu olduğu gibi ve bütün açıklığıyla söylemek, amacın büsbütün yitirilmesine yol açabilirdi.

Çünkü genel eğilim ve düşünüş, padişah ve halifenin henüz mağdur olduğuna ya da edildiğine inanma durumundaydı. »

Dahası, Meclis'te, öncelikle halifelik ve padişahlık makamı ile bağlantı kurmak ve İstanbul Hükümeti ile uzlaşma aramak yolunda düşünceler de ortaya çıkmaya başlamıştı.

İstanbul'daki koşulların, halife ve padişah ile ne açık ve ne de özel ve gizli görüşmeye elverişli olmadığını açıklamaya çalıştım.

Böyle bir görüşme ile ne anlamak istediğimizi sordum. Ve **“Ulusun, bağımsızlığı ve ülke bütünlüğünü sağlamaya çalışmakta olduğunu haber vermek için ise, bu gereksizdir. Çünkü padişah ve halife olan kişi de bundan başka bir şey düşünüp isteyebilir mi? Bunun aksini, kendi ağzından işitem bile inanmayacağım gibi; ona bunun yüzde yüz zorlama ve baskı altında söyletildiğini kabul ederim.”** dedim.

Bize karşı çıkarılmış olan fetvanın uydurma olduğunu ve İstanbul Hükümeti bildirilerinin yorumlanması gerektiğini söyleyerek, yufka yürekli ve kıt düşünceli kimi insanların yol açmak istedikleri ağır savsaklamayı gereksiz gördüğümü açıkladım.

Halk Hükümeti! “Cumhuriyet!”

Arkadaşlar!

Şunu bilginize sunmak isterim

ki, hükümet kurmakla ilgili bir öneride bulunmadan önce, duyguları ve görüşleri dikkate almak zorunluğu vardı.

Buna uymakla birlikte asıl amacı saklı tutan önerimi yazılı olarak Meclis'e sundum.

Önerim konusunda bazı karşı görüşler ileri sürüldüyse de; kısa bir tartışmadan sonra öneri kabul olundu.

Bu öneriyi bugün gözden geçirecek olursak, orada temel ilkelerin belirlenmiş ve ortaya konulmuş olduğunu görürüz. Bu ilkeleri, izin verirsiniz, burada belirterek sayacağım:

1) Hükümet kurmak zorunludur.

2) Geçici olduğu bildirilerek bir hükümet başkanı tanımak ya da bir padişah vekili ortaya çıkarmak uygun değildir.

3) Meclis'te yoğunlaşan ulusal iradenin, yurt alinyazısına doğrudan doğruya el koymasını kabul etmek temel ilkedir.

4) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir güç ve irade yoktur, olamaz!

5) Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır.”

Meclis'ten seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurul hükümet işlerine bakar. Meclis

**“Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir güç ve irade yoktur, olamaz!
Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır.”**

başkanı bu kurulun da başkanıdır.

(Not: Padişah ve halife, baskı ve gözetimden kurtulduğu zaman, Meclis'in düzenleyeceği yasal ilkeler içinde belirlenecek durumunu alır.)

Arkadaşlar!

Bu ilkelere göre kurulan bir hükümetin niteliği kolaylıkla anlaşılabilir. Böyle bir hükümet, Ulusal Egemenlik Temeline Dayanan Halk Hükümeti yani "Cumhuriyet"tir.

Böyle bir hükümetin kuruluşunda ilke; kuvvetler birliği kuramıdır. Zaman geçtikçe bu ilkelerin kapsadığı kavramlar anlaşılmaya başlandı. İşte o zaman tartışmalar ve olaylar birbiri ardınca sürüp gitti.

Meclis, Beni Başkan Seçiyor!

Efendiler!

Açık ve gizli oturumlarda bir-iki gün süren ayrıntılı açıklamalarım-dan, konuşmalarım-dan ve belirttiğim ilkeleri kapsayan önerilerimi ileri sürdükten sonra Yüksek Meclis, beni başkanlığa seçmekle Bana karşı genel güvenini gösterdi. Burada ufak bir noktayı da açıklamalıyım:

Anımsarsınız ki, oluşmaya başlayan ulusal birliği, ulusun coşup uyanışına yormaktan daha çok, kişisel girişim sonucu olarak görüyorlardı.

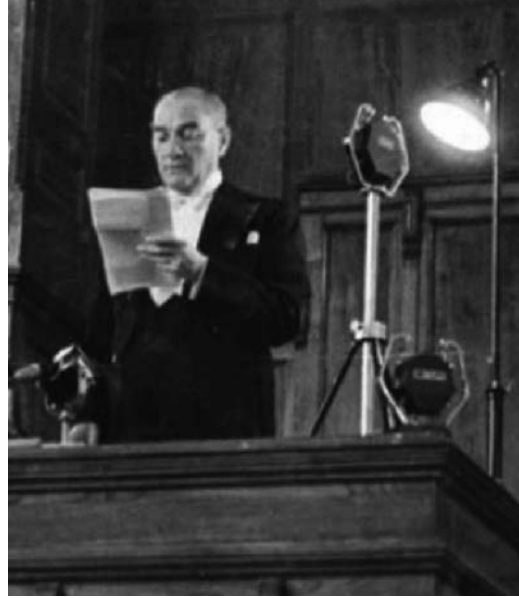
Bu arada benim girişimlerde bulunmamın yasaklanmasına önem veriyorlardı. Beni, ulusa ve hükümete, istenmez ve kötü kişi olarak kabul ettirmekten yarar umuyorlardı.

Yapılan propaganda:

"Ben istenmez ve kötü kişi sayılırsam, ulusa ve devlete karşı hiçbir

aykırı davranışta bulunulmayacağı, bütün kötülüklerin benden geldiği ve bir adam için, bir ulusun birçok tehlikeleri göze almasının akla yatmayacağı..." yolundaydı.

Hükümet ve düşmanlar, beni, ulusa karşı bir silah gibi kullanıyordu. Bunun için 24 Nisan 1920 günü gizli bir oturumda Meclis'e bu durumu açıkladım. Başkanlık seçiminde, bunun da bir sakınca olarak göz önünde tutulmasını ve yalnız ulusun ve yurdun esenliği düşünülerek oy ve kararların uygun ve doğru olarak verilmesini rica ettim.

İlk Ulusal Hükümet'in Kurulması!

Arkadaşlar!

Meclis, bakanların seçimi ile ilgili 2 Mayıs 1920 günlü yasa ile Büyük

Millet Meclisi'nde on bir bakandan meydana gelen bir **"Bakanlar Kurulu"** kurdu. Bu kurul, Genelkurmay işlerini de yürütecekti.

Görülüyor ki, Meclis'in açılış günü olan 23 Nisan 1920'den beri bir hafta kadar zaman geçmiş bulunuyor.

Bu süre içinde ülke ve ulus işleri ve özellikle olumsuz akım ve çalışmalarına karşı önlem almak işleri bir an bile duraklamazdı ve duraklamamıştır!

Yalnız, bakanlar kurulu seçimi ile ilgili yasa çıktığı zaman Meclis'çe bakanlığa seçilen kişilerden kimileri daha önce göreve başlamışlar, bana yardım ediyorlardı.

Bu arada İsmet Paşa Hazretleri de Genelkurmay işlerini üzerine

İsmet İnönü

almış bulunuyordu.

Bununla ilgili olarak bir noktayı bildirmeyi gerekli görüyorum:

O günlerde, arkadaşların hangi işlerde görevlendirilmesinin uygun olacağı düşünülürken, Genelkurmay Başkanlığı için İsmet Paşa'yı düşünüyordum.

Bunun üzerine Ankara'da bulunan Refet Paşa, beni özel olarak görüp bilgi istedi. Anlamak istediği, Genelkurmay Başkanlığı'nın en yüksek askeri kat olup olmadığı noktasıydı.

Benden, sözü geçen katın en büyük askeri makam olduğu ve ondan daha büyük makamın Millet Meclisi

olacağı yanıtını alınca, buna karşı olduğunu bildirdi.

İsmet Paşa'nın Başkomutanlık demek olan bu durumunu kabul edemeyeceğini söyledi.

Görevin çok önemli ve ağır olduğunu, Benim bütün arkadaşlar hakkındaki bilgime

Soldan Adnan Adıvar, Ali Fuat Cebesoy, Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele

ve yansızlığıma güvenmenin uygun olacağını belirttim.

Kendisinin böyle bir iddiada bulunmasının uygun olmadığını da sözlerime ekledim.

Daha sonra Batı Cephesi karargâhında görüştüğüm Fuat Paşa da, İsmet Paşa'nın Genelkurmay Başkanlığı'na getirilmesine kesinlikle karşı çıktı.

Fuat Paşa'yı da, durumun gerektirdiği en uygun çözüm yolunu kabul zorunluğuna inandırmaya çalıştım.

Refet ve Fuat Paşaların kendilerine özgü birtakım düşüncelerine ekledikleri şuydu:

Kendileri daha önce Anadolu'da benimle işbirliği yapmışlar, İsmet Paşa ise sonradan katılmış.

Oysa bundan önceki sözlerim arasında sırası ve yeri geldiği için bildirmiştim ki, İsmet Paşa, ben İstanbul'dan ayrılmadan önce benimle işbirliği yapmıştı. Daha sonra Anadolu'ya gelip birlikte çalışmıştı.

Ama Fevzi Paşa Hazretleri'nin Harbiye Nazırı olması üzerine, önemli bir takım düşünceler dolayısıyla, özel görev verilerek yine İstanbul'a gönderilmişti.

Bunun için iş ve görüş birliğinde öncelik söz konusu olamazdı.

Fevzi Çakmak, Kazım Karabekir ve Mustafa Kemal Atatürk

Genelkurmay Başkanlığı görevinin önce İsmet Paşa'ya verilmesi yerinde olmasaydı, bu işte Fevzi Paşa Hazretleri'nin de beni uyarmaları bir vatandaşlık görevi olurdu.

Oysa Paşa Hazretleri, tam tersine, bu görevlendirmeyi pek uygun bulmuş ve kendileri, verilen Milli Savunma Bakanlığı görevini içten gelen bir duygu ile hemen kabul buyurmuşlardır.

İsmet Paşa'nın, gerek Genelkurmay Başkanlığı'nda gerekse daha sonraki Cephe Komutanlığı'nda gösterdiği yararlık ve üstün çaba, kendisine görev verişteki yanılmazlığıyı ortaya koymuş bulunduğu için Türk ulusu, ordu ve tarih karşısında içim olabildiğince rahattır. •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: İç Ayaklanmalar!

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

Akdeniz Dengesi

İtalyanların ve Fransızların “Latin Denizi” de dedikleri Akdeniz, son günlerde uluslararası siyaset ortamında yeniden dikkat çekmeye başlamıştır.

Akdeniz, dünya siyasetinde eski önemini kaybetmiş olmakla beraber, birçok Avrupa milletlerini yakından ilgilendiren ve onları karşı karşıya getiren önemli bir sahadır.

Türkiye de, coğrafik konumu itibariyle, en önemli Akdeniz devletlerinden biridir.

Bu itibarla, Akdeniz’le ilgisi olan her konuyu yakından izlememiz

çıkarlarımız gereklerindedir.

İki büyük Akdeniz devleti bugün, az çok, rakip durumda bulunmaktadır. Akdeniz’de eski Roma İmparatorluğu’nun egemen olduğu durumun, kendisine miras olarak kaldığı iddiasında bulunan Fransa ve İtalya, siyasi ve askeri araçlarla amaçlarına ulaşmak için çalışmaktan geri kalmıyorlar.

Fransa bu yerini korumak ve devam ettirmek için çalışıyor, İtalya ise, geç kalmış olduğundan, kaybedilen zamanın telafisi için uğraşıyor ve Fransa’ya yetişebilmek için »

teorik ve hukuki alanda denklik esasının kabulünü istiyor.

Fransa bir Akdeniz devleti olduğu kadar, sömürgeleri nedeniyle, diğer denizlerle de çok ilgisi olan bir devlettir.

Bunun için deniz kuvvetlerini, uluslararası duruma göre belirlemek ve düzenlemek iddiasındadır.

İtalya'nın ise diğer denizlerde büyük bir çıkarı yoktur. O, coğrafi durumu itibariyle, sadece bir Akdeniz devletidir.

Akdeniz'de, her iki devletin aynı kuvvette bulunmasına, esas itibariyle, Fransa'nın bir itirazı yoktur.

Fakat deniz kuvvetleri çok seyyar ve kışkırtıcı oldukları için, Fransızların gerektiğinde başka denizler ihtiyacına denk gelen kuvvetlerini de, zamanla Akdeniz'de toplamaları ve bu suretle İtalyanlara üstün bir durum almaları, her zaman için mümkün görülmektedir.

Bunun için İtalyanlar, genel olarak, deniz kuvvetlerinde, Fransa ile denklik esasının kabulünü istemektedirler.

Bu da sonuç itibariyle, İtalya'nın, Akdeniz'de egemenliğini bitireceği itibariyle, Fransızların işine gelmiyor.

Fransa, durumu gereğince, diğer denizlerde de kuvvet bulundurmak zorunda kalabilir. Bu takdirde asıl Akdeniz'de bütün kuvvetleriyle

İtalya üstün bir konuma geçer.

Fransa, Deniz Beşler Konferansı'nda, deniz kuvvetlerini, kendi ihtiyacına göre kendi belirlemek tezini kesinlikle savunmak niyetindedir.

İtalya da buna karşılık, Fransa hangi haddi kabul ederse, denklik esasına istinaden, o haddin kendisi için de kabul edilmiş olacağı noktasında ısrar etmektedir.

Şimdi Fransızlar soruyorlar:

"İtalya bu görüşünde neden ısrar ediyor? Akdeniz'de Fransa'dan bir kuşku mu vardır? Varsa bunu bir Akdeniz Locarno'su^() ile açıklamak mümkündür."* diyorlar.

İtalya'nın diğer denizlerde büyük bir çıkarı yoktur. O, coğrafi durumu itibariyle, sadece bir Akdeniz devletidir.

Ortaya atılan bu fikrin gerek İtalya'da, gerekse diğer Akdeniz devletleri arasında nasıl bir kabul tarzı gördüğü henüz anlaşılamamıştır.

Bununla beraber, Akdeniz Locarno'su

fikri, konuyu esasından çözecek bir güce sahip değildir.

Çünkü siyaset dünyasında, henüz uluslararası güvenlik önlemlerinin, ulusal güvenlik önlemleri yerine geçtiği, Batı Devletleri Locarno'sundan sonra görülememiştir.

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
(3 Ocak 1930)

(*) 5-16 Ekim 1925 tarihleri arasında İsviçre'nin Locarno kentinde müzakere edilen ve 1 Aralık 1925'te Londra'da imzalanan antlaşma. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkileri normalleştirmeyi hedefleyen çabaların bir zinciri olan Locarno Antlaşması, Batı Avrupa'daki sınırların değişmezliğini teyit ederken, Doğu Avrupa'daki sınırların düzeltmeye tâbi tutulmasına imkân tanıdı.

Bu kitabın ana konusu, birbirlerinin ruh ikizi olan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) ve Büyük İsrail Projesi'dir (BİP). Her iki proje de Türkiye'nin bekası, güvenliği, birlik ve bütünlüğü ile doğrudan ilişkilidir. 22.07.2015 tarihinde, sosyal medya üzerinden şöyle demişim: "Yurdumun insanları BOP'u öğrenmedikçe bugün ülkemizde ve bölgemizde yaşananları anlamayacaktır."

Bu mesajımın üzerinden üç yıl geçti. Gerçekten de bu zaman diliminde ülkemizde ve bölgemizde BOP ve BİP kapsamında neler oldu neler... Görünen o ki, bu ana kadar yaşananlar, gelecekte yaşananlara rahmet okutacak. Çünkü Türkiye, bu projelerin hedefindeki ülkelerin en önemlilerinden biri. Türkiye adeta BOP ve BİP'in kilidi. Proje sahipleri bu kilidi açmak için her yolu deniyorlar ve denemeye de devam edecekler. Ben de ülkemizin insanlarının bu projelerle ilgili bilgilendirilmesi noktasında sorumluluğum olduğunu düşünerek bu kitabı yazmaya karar verdim. Ne kadar faydalı olabildiğim konusunda takdir sayın okurlarımdır. (...) Milletimin bu iki proje kapsamında başımıza örülen ve örülmeye hazırlanan çorapları kavramasına faydası olması dileğiyle.

Saygılarımla. *Engin Alan*

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Düzenzedeler adlı kitabından)

Küçük Tanık

Bu çocuk, otuz yıl öncesi nutukların bugünkü tekzipçisi, bugünkü nutukların ise yirmi beş yıl sonraki tanığıdır. Otuz yıl öncesinin siyasal nutukları gerçekte birer ninni olmasaydı eğer, bugün bu çocuk, annesinin eteğine yapışıp köyden kentin pazar yerine inmeyecekti.

Ve iki bakraç yoğurdunu, beş kilo pancarını satmak için pazarda saatlerce nefes tüketen annesinin bu görüntüsünü, bu yaşında bilincinin altına işlemeyecekti.

Otuz yıl öncesinin siyasal nutukları gerçekte birer ninni olmasaydı eğer, bu çocuk bugün köyünde kalacaktı ve şu saatlerde de derste, öğrenimini dinliyor olacaktı.

Bırakalım şimdi "Fars"ları, "O yüz"ları da, gerçeğe yüz yüze gelelim.

Bu çocuk dokuz yaşındadır. Okuma - yazma bilmemektedir. Çünkü

okula gitmemiştir. Çünkü köylerinde okul yoktur.

Köyden kentin pazarına inen annesinin eteğine yapışmıştır ve onunla birlikte pazar yerine gelmiştir. Annesi, yağurduna ve pancarına alıcı beklerken o, pazar yerinde dolaşmakta, annesine yalvararak aldıracağı simidini yemektedir.

Bu çocuğun şu anda farkında olmadığı özelliği, kendinin, otuz yıl öncesi nutukların tekzipçisi olduğudur.

Küçümsemeyin onu. Otuz yıl öncesinin nutuklarını bugünkü varlığıyla tekzip eden bu çocuk, bugün hepimize çekilen nutukların ise, yirmi beş yıl sonra tanıklığını yapacaktır.

O söyleyecek bize o zaman, Türkiye'nin yirmi beş yıl içinde gerçekten tümüyle kalkındığını, ya da...

Hâlâ ninni dinlemeye devam ettiğimizi, yirmi beş yıl sonra bile... •

7 Kandilli Süreyya

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

30 Ağustos 2024

Kara Harp Okulu resmi mezuniyet töreni sona ermiş, Cumhurbaşkanlığı ve diğer resmi kişiler tören alanından ayrılmışlar. Teğmenler kendi aralarında resmi tören sonrası her zaman yapılan ve hangi gerekçe ile resmi törenden çıkartıldığı bilinmeyen subay yeminini ellerindeki kılıçları havaya tutarak resmi olmayan bir ortamda tekrarlayıp ardından da topluca "*Mustafa Kemal'in askerleriyiz!*" diye haykırırlar.

44

31 Ocak 2025

Resmi törenden sonra yapılmış ve bir emre itaatsizlik durumu olmasına rağmen subay yeminini gerçekleştiren teğmenler ve bu sırada orada bulunan komutanları ordudan ihraç edilir.

Öncelikle sormamız gereken sorular şunlar:

- Öğrencilerin Mustafa Kemal'in askerleri sözünü söylemek isteği defalarca hangi gerekçe ile reddediliyor? »

- Bu istekte bir art niyet var mı?
- Hangi gerekçeyle bu disiplin-sizlik olarak algılanıyor?

Bu ihraç kararı veren komutanların bir kısmını 26 Ağustos günü Kocatepe’de, hem de Büyük Taarruz’un başladığı yerde, Ahlat’ta büyük Kürdistan hayali kuran ve bu konuda faaliyette bulunan parti üyeleri ile birlikte aynı sahnede kollarını yukarı kaldırdırken görmedik mi?

Şimdi bu komutanlar da görev esnasında bir disiplin suçu işlemiş olmadılar mı?

Sabahın erken saatlerinde doğu ufkuna verilen bu ışık, gökyüzünü aydınlatmayı ve yeni bir günün başlamasını müjdeleyen bir fenomendir.

Tanrı’nın gizemli atölyesi olarak nitelendirilen tarihin akışı, fazlası ile gündelik ve sıradan olaylarla doludur. Bu akış esnasında bazen öyle

anlar olur ki, bir kez bile gerçekleşse, 10 yıllara hatta 200 yıllara damgasını vurur. Ve bir anda da ölçülere gelmez yoğunlukta bir olaylar ve duygular silsilesi bu zaman dilimine sığar. İşte o anlar karanlıkları aynı yıldızlar gibi ışıltıları ile aydınlatırlar.

Büyük şair Mehmet Akif Ersoy Çanakkale şiiirinde Yedi Kandilli Süreyya’dan misal verir. Yedi Kandilli Süreyya, Ülker Takımyıldızı’nın bir diğer ismidir ve Türklerin en eski kozmolojik figürlerinden biridir.

Ülker Takımyıldızı şafağın ışığı olarak da bilinen Süreyya ışığı doğanın ve günün başlangıcını simgeleyen bir olgudur. Sabahın erken saatlerinde doğu ufkuna verilen bu ışık, gökyüzünü aydınlatmayı ve yeni bir günün başlamasını müjdeleyen bir fenomendir.

Teğmenlerimizin omuzlarına taktıkları bu yıldızlar da günümüzün Süreyya yıldızlarıdır.

Gökyüzünü aydınlatan ve hâlâ kaybolmamış umutların parlaklığını taşıyan yıldızlardır. •

“Gençler cesaretimizi takviye ve idame eden sizlersiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık ve medeniyetin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Yükselen yeni nesil, istikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz.”

Mustafa Kemal Atatürk

Radyoda oyun havaları başladı. “Şehnaz Longa” çalıyordu. “Kalk oyna!” dedim içimdeki hüznü. Nazlandı. Hüzün oynamazmış güya. “Kalk!” diye ısrar ettim. “Gözyaşı da gelirse olur.” dedi.

“Kalkın hepiniz!” diye bağırdım duygulara.

Hüzün, gönülsüz gönülsüz kalktı, arkasından gözyaşı, sonra iç burukluğum, pişmanlığım, kırılmış gururum, zedelenmiş öz güvenim, karşılıksız sevgim, hepsi... Hepsi kalktılar dansa.

Sadece vicdan kalkmadı. O hepsine küsmüştü ve tüm acıların hak edildiğini düşünüyordu.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İstiklal Savaşımızın Bilinmeyen Bilim Kahramanı:

Ord. Prof. Dr.
**Süreyya
Tahsin Aygün**

Türkçe olmayan hiçbir kelimeyi kullanmamaya büyük özen göstermeme rağmen bazen güzel Türkçemizde tam karşılığını bulamadığım için kullanmak zorunda kaldığım yabancı kelimeler oluyor, maalesef.

“İstiklal” kelimesi de bunlardan biri. “Kurtuluş Savaşı” tam karşılığı olmuyor. Çünkü verdiğimiz savaş yalnızca vatanımızı kurtarma savaşı olmayıp, tam bağımsızlığımızı da kazandığımız savaştır ve “istiklal” kelimesi hem kurtuluşu hem bağımsızlığı ifade eder.

Yazan: Prof. Dr. Ali Barutçu
Başkent Üniversitesi,
Zübeyde Hanım Hastanesi, İzmir

Dünya tarihine en büyük ve en kanlı zaferlerden biri olarak geçen İstiklal Savaşımızın sayısız kahramanlarından biri ama pek bilinmeyen bir kahramanını tanıtacağım sizlere: Ord. Prof. Dr. Süreyya Tahsin Aygün.

Aynı zamanda bir bilim kahramanımız olan Dr. Aygün, 1881’de İstanbul’da doğmuş ve veterinerlik öğrenimi görmüştür.

Üzerine bakteriyoloji uzmanlık »

Kök hücre buluşunun gazete haberi eğitimini de aldıktan sonra askeri veteriner hekim olarak göreve başlamıştır. Dr. Aygün, embriyo çalışmalarında tüm dünyada hamilelerde bulantı, kusma gibi şikayetleri gidermede sık kullanılan “Talidomit” adlı ilacın beyne zarar verdiğini saptamış ve derhal sağlık bakanlığına başvurarak bu ilacın ülkemize ithalini yasaklatmıştır.

Bütün dünyada bu ilacı kullanan hamileler “fokomeli” dediğimiz kol ve bacak anomalili çocuklar doğururken ülkemizde bu anomalili

Fokomali anomalili bir bebek

tek çocuk doğmamıştır.

Bilime yaptığı katkı yalnız bu kadarla kalmaz.

Günümüzde başlayıp

geleceğin tıbbi olacak Regeneratif ve, Reperative Tıp'ın (onarıcı ve yenileyici tıp) temel taşı olacak “Kök Hücre”yi de dünyada ilk tanımlayan ve tedavilere yön gösteren bir **bilim kahramanımızdır**.

Asker olarak da hem Birinci Dünya hem de İstiklal Savaşımızda görev alan Dr. Aygün'ün İstiklal Savaşımızı kazanmaktaki yararlılığı unutulmaz. Savaşın sonlarına doğru orduların tek nakil aracı olan hayvanlar (at, öküz) şarbon dan kırılınca düşmanın eli ayağı tutmaz hale gelirken ordumuzun hayvanları Dr. Aygün'ün geliştirdiği şarbon aşısıyla sapaşğlam kalmış, şanlı ordumuz büyük bir üstünlük kazanmıştır. Generalliğe yükselen Dr. Aygün'e 1922'de İstiklal Madalyası verilmiştir.

Hem savaş hem de bilim kahramanımız olan bu değerli insanımızı tanıtmayı boynumun borcu bildim.

Işıklar içinde uyu Dr. Aygün...

Sen yalnız bilim kitaplarında değil Türk milletinin kalbinde de yer aldın. •

Yaşamı Birlikte Yaratmak İçin 2158 Çok Uzak

Dünya Ekonomik Forumu'nun raporuna göre, bugünkü ilerleme hızıyla gidersek toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmamız 2158 yılını bulacak.

Beş-altı nesil boyunca kadınlar eşit ücret, fırsat ve temsil için mücadele etmek zorunda. Peki, gerçekten bu beklemeyi göze alabilir miyiz? İnsanın bilinen tarihinde kadın ve erkek için hayat yan yana

Yazan: TÜLİN KAHVECİOĞLU
*Bahçebiz Gelişim Akademisi Kurucu, MCC,
Lider ve Üst Düzey Yönetici Koçu*

olsa da farklı şekilde evrilmiş. Son yüzyıl bu açıdan oldukça umut verici gibi görünse de içine koşarak daldığımız yeni teknoloji ve yapay zeka çağında dengeli bir yaşamı yapılandırabilmek için toplumsal dönüşümü bilinçli ve çevik kılmalıyız. Yıllardır kadının bağımsızlığı, iş yaşamındaki yeri, hakları konusunda konuşuyoruz. »

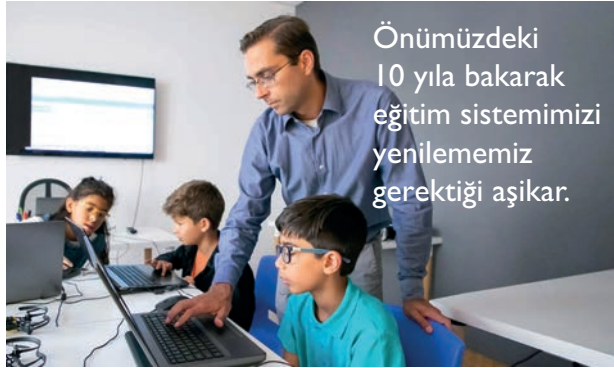
Üzerinde konuştuğumuz her şeyi hayata geçirmek için kaynaklarımız yeterli. Peki bizi tutan ne?

Gelin tabloya bir bakalım. TÜİK 2024 verileri kadının iş gücüne katılım oranını %32 olarak saptamış. Bu oranları yükseltmek için eğilmemiz gereken 3 temel nokta olduğunu düşünüyorum.

İlki eğitim...

Kız çocuklarının eğitime devam etmesi hem kendileri hem de gelecek nesiller için kritik önemde. Çağın ihtiyaçlarını anlayan ve bunlarla olabilecek çocuklar, gençler yetiştirmeliyiz. Önümüzdeki 10 yıla bakarak eğitim sistemimizi yenilememiz gerektiği aşikar. Dünyada yapay zekâ bildiğimiz iş kollarının bir kısmını silmeye

başladı ve bilmediğimiz işler ufukta belirmeye başladı. Belirmeye başlaması ile artık gereksiz olanları silmesi arasındaki mesafe hızla kapanacak ve değişim, bildiğimiz iş dünyasının ve yaşam şekillerinin de yeniden yapılanması anlamına gelecek. Böyle bakınca tedirginlik verici olsa da eğer hemen harekete geçsek bunun bir fırsat olduğunu düşünüyorum. Çin'e bakarak geride kalmış olsak da bizden daha hızla yaşanan Avrupa'dan iyi durumdayız. Çevik ve akılcı davranırsak yapabileceğimiz çok şey var. Yeni bir eğitim seferberliği lazım. Ne kadar

Önümüzdeki 10 yıla bakarak eğitim sistemimizi yenilememiz gerektiği aşikar.

Yazarımıza dair: Tülin Kahvecioğlu, Bahçebiz Gelişim Akademisi Kurucu, MCC, Lider ve Üst Düzey Yönetici Koçu şapkalarını bir arada taşıyor... Yazarımız Ankara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Planlaması mezunu. Kahvecioğlu, profesyonel yaşamda CMO, Satış ve Pazarlama Direktörlüğü gibi pozisyonlarda bulundu. Canada -Erickson College Çözüm Odaklı Koçluk, 2005-2007, ORSC-İlişki Sistemleri Koçluğu 2008-2011 eğitimlerini tamamladı. 2007-2015 arasında Inside Out Uluslararası Koçluk Şirketi'nin Türkiye Kurucusu ve Lisansörü olarak yer aldı. Amerika merkezli Neuro Leadership Institute'dan Neuro Leadership eğitimi ve Kanada merkezli Noble Solutions'dan Anlaşmazlık Yönetimi Koçluğu eğitimlerini tamamladı. Çalışmalarında bilimsellik, bilgi ve sezgiden hareket ettiğini belirten Kahvecioğlu liderlik ve takım gelişimi çalışmalarında bütüncül yaklaşımları, yeni metodolojileri kullanarak çalışmayı seviyor. 2005 yılından bu yana koçluk ve eğitimlik yapan yazarımız, Bahçebiz Gelişim Akademisi'nin Bütünsel Şema Koçluğu Programı'nın tasarımı ve liderliğini kardeşi Klinik Psikolog Cenk Kahvecioğlu ile birlikte yürütüyor.

çok gencimizi yeni döneme hazırlarsak ülkemizin geleceği o kadar aydınlık olur değil mi? Kız ve erkek çocukları aynı şekilde desteklenerek ilerletmenin yollarını bulmalıyız. Yani önce kaynağı doğru beslemeli ve güçlendirmeliyiz.

İkinci konu iş yaşamında yapılması gerekenler.

Samimi ve gerçek adımlar lazım. Çünkü yıllardır üzerinde konuştuğumuz ve fikir birliğine vardığımız konular var. Cam tavanlar, kırık merdivenler, eşit işe eşit ücret, gelişim fırsatlarından eşit yararlanma, ön yargı, duygusal ve fiziksel tehditlerin ortadan kaldırılması...

Bazı çabalar yok değil, kabul edelim rakamlarda biraz ilerleme mevcut. Peki sizce kadınların yönetim, siyaset, ekonomi ve bilimde görünürlüğü artıyor olsa da bu, gerçekten dahil oldukları anlamına geliyor mu? Kadınlar, sadece sayılarla ölçülen bir temsil oranına sahip olduğunda değil, karar

mekanizmalarında aktif rol aldığında değişim başlıyor. Baktığımızda hâlâ birçok sektörde kadınların sesi yukarılarda duyulmuyor, liderlik pozisyonlarına yükselmeleri önündeki görünmez engeller kaldırılmıyor. Oysa araştırmalar, kadın liderlerin kriz yönetimi, sürdürülebilir strateji geliştirme, çalışan bağlılığı, verimlilik, kârlılık ve toplumsal fayda odaklı karar alma konularında daha başarılı olduğunu gösteriyor. Çeşitli araştırmalar, kadınların karar verici konumlarda olduğu şirketlerin daha yenilikçi, kârlı ve sürdürülebilir olduğunu ortaya koyuyor. Kadınların güçlü olduğu alanlar sadece iş dünyası için değil, tüm toplum için da-

ha adil ve dengeli bir yönetim anlayışına zemin hazırlıyor. Eğri oturup doğru konuşalım mı? Gerçek dönüşüm için yalnızca kadınları desteklemek yetmez, sistemin kendisini değiştirmek gerekir. Kadınlar günü söylemlerinden biri olan “kadınlar güçlüdür” ifadesi gerçeği ifade etse de,

bu söylem altta “her şeyi tek başına başarmak zorundasınız” baskısı veya gerçeğini beraberinde getirmekte ve kadına ağır yeni bir görev yüklemektedir.

Üçüncü nokta sağlıklı bir aile yapısı kurabilmek.

Kadın ve erkek toplumu birlikte

Sevgi ve destekle büyüyen çocuklar geleceğin sağlıklı bireyleri olacaklar.

oluşturur ve birlikte yaşarlar. Önemizdeki dönemdeki en önemli tehditlerden birinin aile yapısının bozulması ve insanların kendi alanlarını oluşturmaktan bireyselleşmeye ve yalnızlaşmaya geçmeleri olduğuna sizler de katılırsınız herhalde.

Sevgi ve destekle büyüyen çocuklar geleceğin sağlıklı bireyleri olacaklar. Bunun için de aile ve çocuk konusu da gerçekçi ve samimi bir şekilde ele alınmalı. Hamileliğinin son döneminde çalışmak zorunda kalmak, bir yıl emzirilmeli denen çocuğuna işe gidip işten koşup yetiştirmeye çalışmak, daha minicikken yuvalar, kreşler peşinde paralanmak, kazandığının ancak kreş veya bakıcı parasıyla madem öyle evde oturayım noktasına gelmek... Bunun önemli bir kısmı iş hayatının toplumun temel yapısı ve geleceği olan çocuğun ilk 7 yaşının ne

kadar kritik olduğunu anlamaması. Çok tehlikeli bir cümle kurduğumun farkındayım. Üzerinde konuşmaya, düşünmeye değer bir konu. Diğer kısmı toplumsal roller ve eşitlik bakış açısının aile yapısında da benimsenmesi. Bu da bir bilinç değişimi demek. Birbirimizle daha çok konuşmalı, yapıcı ve paylaşımcı çözümlerin neler olduğunu bulmalı, uzlaşmayı aile içinden başlatmalıyız.

oluyor? Bir gün boyunca sosyal medyada destek mesajları paylaşanlar, şirketlerin PR kampanyaları, ilham verici konuşmalar... Bunların hepsi değerli. Daha çok başarılı ve güçlü kadının ve erkeğin kadınların önünü bu üç alanda açması, bu alanlara gereken yatırımlar için destek vermesi lazım. Tek başına başarı da refah da kalıcı ve sürdürülebilir değil.

Peki 8 Mart'ta tüm dünya kadın haklarını konuşurken, 9 Mart sabahı ne oluyor? Bir gün boyunca sosyal medyada destek mesajları paylaşanlar, şirketlerin PR kampanyaları, ilham verici konuşmalar... Bunların hepsi değerli. Daha çok başarılı ve güçlü kadının ve erkeğin kadınların önünü bu üç alanda açması, bu alanlara gereken yatırımlar için destek vermesi lazım. Tek başına başarı da refah da kalıcı ve sürdürülebilir değil.

Yaşam denge ister. Denge için kadın ve erkek eşitliğini artık tamamlamak zorundayız. Çocuklarımıza devredeceğimiz dünyanın sorumluluğunu almak zamanı. 8 Mart Dünya Kadınlar Gününü konuşmaya ihtiyacımızın kalmadığı bir dünyaya ulaşmalı. Birlikte, yan yana. •

12 Kadın

Gecenin sessizliğinde dakikalar içinde yaşamları değişen kültür şehri Hatay'da sadece taşlar değil, umutlar, hayaller ve anılar da enkazın altında kaldı. Günlerce soğukta kurtarılmayı beklerlerken, onların elleri ancak günler sonra tutulabildi! Küllerinden doğmaya uğraştı bu koca şehirdeki yüce gönüllü insanlar. Elleriindeki **hiçbir şeyle, her şeyi** var etmeye çalıştılar! Bir yanda kayıplarının yasını tutarken, diğer yanda çocuklarının gözlerine umut serpmek

için gülümsedi bu güçlü kadınlar! Tüm Türkiye tek yürek oldu ve onlar için ne yapılabileceğini düşünmeye başladı. Birçok temel ihtiyaç belki günler içinde ulaştı ellerine ama her şey daha yeni başlıyordu.

Biz de, Türkiye'nin dört bir tarafından fark-

lı meslek gruplarından on iki kadın, tıpkı Behçet Necatigil'in "**Ya çaresizsinizdir, Ya da çare sizsinizdir, ya ümitsizsinizdir, ya da ümit sizsinizdir**" dizelerinde olduğu gibi, çaresiz kadınlara çare, ümitsiz kadınlara ümit olmak için "**12 KADIN**"

12 Kadın kitabı için Mersin'de tanıtım etkinliği ve imza günü duyuru afişi

kitabını “**SENİNLEYİZ HATAY**” mottosuyla yazdık. Bu kitapta hepimiz, yaşamdaki “kadın olarak” karşılaştığımız zorlukları ve onlarla nasıl başa çıkabildiğimizi kısa öykülerle anlattık. Bunları kaleme alırkenki amacımız, depremden etkilenen kız kardeşlerimize her zaman onların yanlarında olduğumuzu ve yalnız olmadıklarını hissettirebilmektir. Çünkü biliyoruz ki zor zamanlarımızda

bizi düşünen birileri varsa, o zorluklarla başa çıkabilmek nispeten daha kolaydır ve her gecenin sonunda mutlaka gündüz vardır. Biz de istedik ki onlar ışığı belki hissedemese da biz onlara hissettirelim. Bu duygularla bir araya geldik yaklaşık bir buçuk yıl önce. Bir çoğumuz birbirimizi tanı mıyorduk ama Hatay'daki kız kardeşlerimiz için çok güzel bir birliktelik oluşturduk, tek yürek

Yenişehir Belediyesi Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen etkinlikten bir görüntü

olduk ve uyum içinde tamamladık bu süreci.

6 Şubat depreminin 2. yılında kitabımızın lansmanını ve imza gününü gerçekleştirdiğimiz bu anlamlı ve duygulu günde, Hatay'daki ve Mersin'deki depremden etkilenen kız kardeşlerimizi burada ağırlamanın mutluluğunu yaşadık. Afet sonrasında acılarını sararak hayata tutundukları, kendi el emekleriyle ürettikleri ve her biri birbirinden özel ürünlerini satışa sundu bu harika kadınlar. Onların bu güzel anlarına tanıklık etmek ise bizler için son derece kıymetliydi. Kitap satışlarımızdan elde edilen gelirin tamamını, Hatay'da depremden etkilenen kadınlarımızı hem el becerileri kazandırmak hem de kendi ayaklarının üzerinde dimdik durabilmelerini sağlayabilmek amacıyla farklı atölyeler kurmak için kullanacağız.

Esen Gamze İstifanoğlu önderliğinde, **Ayşe Taslı**, **Cansu Kalkan**, **Cansu Daloğlu**, **Derya Altunören**, **Deniz Şehitoğlu**, **Dünya Aslan**, **Ebru Döker**, **Enis Tukaç**, **Filiz Kaya**, **Gül Akyürek Balta**, **Loret Gazel**'in destekleriyle, sosyal sorumluluk kapsamında başlatılan bu hareket, gerek iş çevreleri, gerek sosyal yaşamdaki kişiler tarafından dikkat çekti ve farklı illerden de destek

Yaşamlarında “kadın olarak” karşılaştıkları zorlukları ve onlarla nasıl başa çıkabildiklerini kısa öykülerle kaleme alan “12 Kadın” kitabının yazarları

telefonları geldi ve gelmeye de devam ediyor. “12 Kadın” kitabının tüm geliri ile Hatay'daki depremden etkilenen kadınlara el becerileri öğrenebilecekleri farklı atölyeler açılacak olup, hem onları maddi anlamda kendilerini yeterli hissetmelerini sağlamaya çalışacağız, aynı zamanda da yaşama bağlanabilecekleri bir amaç çerçevesinde bir arada bulunabilmelerine olanak sağlayacağız. Bundan sonra da “12 KADIN” olarak güzel ülkemizin her tarafındaki kadınlarımızı, gene yazacağımız hikayelerle desteklemeye devam edeceğiz. •

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Dizayn (İng.)

- a-Art bölge
- b-Tasarım
- c-Uyarıcı
- d-Taslak

2- Aroma (İta.)

- a-Hoş koku
- b-Yanıt, karşılık
- c-Oturum
- d-Akım

3- Maç (Fr.)

- a-Kuramsal
- b-Engel
- c-Karşılaşma
- d-Buluş

4- Sponsor (İng.)

- a-Kurul
- b-Destekleyici
- c-Yapılandırma
- d-Tanıtım

5- Argüman (Fr.)

- a-Kesintisiz
- b-Çatı
- c-Gerilim
- d-Kanıt

6- Spontane (Fr.)

- a-Yansız, tarafsız
- b-Nesne
- c-Anlık, kendiliğinden
- d-Yarışmacı

6- İnisiyatif (Fr.)

- a-Çağdaş
- b-Kurgu
- c-Öncecilik, üstünlük
- d-Çoklu Ortam

8- Favori (Fr.)

- a-Eşzaman
- b-Gözde
- c-Sürücü
- d-Yalanlama

9- Elit (Fr.)

- a-Seçkin
- b-Yönelme, eğilim
- c-Yıldırı
- d-Tutanak

10- Astronomi (Fr.)

- a-Belgelik
- b-Birim
- c-Yol, yöntem
- d-Gök bilimi

11- Filolog (Fr.)

- a-Dil bilimci
- b-Yerbilim
- c-Küresel
- d-Duygudaşlık

12- Penaltı (İng.)

- a-Kayıрма
- b-Sinama
- c-Ağlatı
- d-Ceza atışı

13- Dijital (Fr.)

- a-İncelik
- b-Sayısal
- c-Ezgi
- d-Pay

14- Spesiyalist (Fr.)

- a-Uzman
- b-Kurgu
- c-Gerçek
- d-Üreteç

15- Bandaj (Fr.)

- a-Eliaçık
- b-Bencil
- c-Sargı
- d-Sohbet

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce, (İta.) İtalyanca

Yanıtlar:
151.
sayfada

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Donald Trump

Grönland'ı Alabilecek mi?

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump açıklamalarıyla, tehdit ve talepleriyle dünya kamuoyunda hem şaşkınlık yaratıyor hem de tepki topluyor.

Kanada'yı ABD'nin bir eyaleti yapma düşüncesini dile getiren Trump, Panama Kanalı'nı da geri istiyor. Bunlarla da yetinmeyen Donald Trump, Danimarka'ya bağlı Özerk bir bölge olan Grönland'ı satın almak istiyor.

Her yeri istemek ve satın almak sadece Trump'a özgü bir davranış biçimi değil. Amerikan tarihi, başka ülkelerden toprak satın alma örnekleriyle doludur.

Bu durumun en somut örneklerinden biri Amerika Birleşik »

Grönland'ın dünya haritasındaki yeri

Devletleri'nin 1867'de Alaska'yı Rusya'dan sadece 7,2 milyon dolara satın almasıdır.

Grönland'ın yerli halkı olan İnuitler yaklaşık 1000 yıldan fazla bir süredir bu devasa adada yaşıyorlar.

Vikingler ise 13. yüzyılda liderleri "Kızıl Erik" öncülüğünde Grönland'a yerleştiler. Günümüzde yaklaşık 53 bin kişinin yaşadığı adanın nüfusunun çoğunluğunu İnuitler oluşturuyor. Danimarka adayı 1721 yılında kolonisi haline getirmişti.

Yerli halka Danimarka

Grönland'ın yerli halkı İnuitler

vatandaşlığı ise Grönland'ın ülkenin bir eyaleti yapıldığı 1953 yılında verildi. Adada 1979 yılında özerk bir yönetim kurulmasına izin veren Danimarka, 2009 yılında söz konusu yönetimi güçlendirdi ve kendi kaderini tayin hakkını da tanıdı. Eğitim dilinin Danca ve yerli dili İnuitçe olan adada, kış aylarında eksi 50 dereceye varan soğuklar nedeniyle çok sınırlı bölgelerde yerleşim alanları kurulmuş.

ABD'nin Grönland'ı satın alma düşüncesi ise Alaska'dan çok önce 1830'lu yıllarda ortaya çıkmıştır.

Amerikan Başkanı Andrew Jackson, 1832 yılında bu fikri ortaya atmıştır. Sonrasında 1860'lı yıllarda dönemin Amerikan Dışişleri Bakanı William Seward da eski Başkan Jackson'un projesini yeniden gündeme getirdi. Bakan Jackson sadece

Grönland'ı değil İzlanda'yı da istiyordu.

Aslında Amerikalılarda her iki yeri de satın almaktan çok ilhak edilmesi düşüncesi daha ağır basıyordu. Amerika Birleşik Devletleri Grönland'ın yanı sıra Danimarka'nın

Karayipler'deki bir diğer kolonisi olan Danimarka Batı Hint Adaları'nı da istiyordu.

Nitekim 1903 yılında Amerikan Başkanı Theodore Roosevelt, Danimarka'nın Grönland üzerinde egemenlik kazanması karşılığında ABD'nin Karayipler'deki Danimarka Batı Hint Adaları'nı satın alması önerisini yaptı. Bu öneri Birinci Dünya Savaşı sırasında tekrar gündeme geldi.

Danimarkalılar, Karayipler'deki Danimarka kolonisini, bugünkü adıyla Virjin Adaları'nı 25 milyon dolara ABD'ye sattılar.

Karşılığında ise ABD, Danimarka'nın Grönland'da üzerindeki tam egemenliğine onay verdi.

Ancak Norveç'in Doğu Grönland üzerinde hak iddia etmesi soruna başka bir boyut kazandırdı.

Danimarka ile Norveç arasında bir süreliğine büyük soruna dönüşen, ABD'nin araya girdiği bu gelişmeyi bir başka yazıda ayrıca değerlendireceğiz.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Danimarka ile ABD'nin Grönland üzerinden ilişkilerini yoğunlaştıran bir gelişme yaşandı. Danimarka'nın Washington Büyükelçisi Henrik Kauffmann, 1941 yılında ABD ile "Kauffmann

Antlaşması" olarak da bilinen bir savunma anlaşması imzaladı. Söz konusu anlaşma ile ABD'ye Grönland'da havaalanları ve askeri üsler kurma hakkı verildi.

Böylelikle Grönland'da İkinci Dünya Savaşı sonrası da devam edecek olan Amerikan askeri varlığının önü açıldı. Anlaşmanın hayata geçmesinden bu yana Grönland hem askeri hem de ekonomik açıdan ABD için giderek daha stratejik öneme sahip bir bölge haline geldi.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Amerika Birleşik Devletleri bir kez daha Grönland'ı satın almak için harekete geçti. Amerikan hükümeti Danimarka'ya 100 milyon dolar teklif etti.

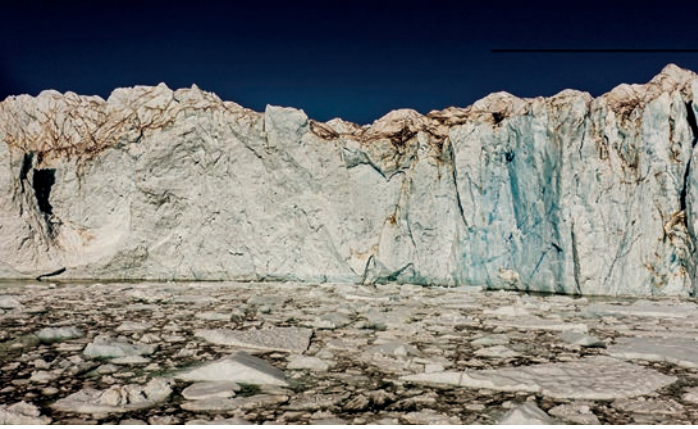
ABD'nin 1951 yılında Danimarka'nın izniyle Grönland'da kurduğu Pituffik Uzay Üssü

Danimarka hükümeti ise bu öneriyi de reddetti. Ancak 1951 yılına gelindiğinde Danimarka hükümeti Amerika Birleşik Devletleri'ne Grönland'da büyük bir hava üssü

kurmasına izin verdi. Önceleri Thule adıyla bilinen bu üs günümüzde Pituffik Uzay Üssü olarak tanınıyor.

Halen modernizasyon çalışmalarının sürdüğü söz konusu üs, Amerikan füze savunma ve uyarı sisteminin çok önemli bir merkezi haline geldi. Öyle ki büyük bir savaş durumunda bu üs ABD'ye atılan uzun menzilli balistik füzelerin tespit edilmesi ve engellenmesi açısından hayati önem taşıyor.

ABD, bu füze tehlikesinin Rusya ve Çin'den geleceği varsayımıyla hareket ediyor.

Dünya Grönland'ın nadir toprak elementlerini istiyor ancak Grönlandlılar tedirgin.

Grönland'ın bir başka özelliği ise stratejik öneme sahip "nadir toprak elementleri"ni barındırması. Cam ve seramik sanayi, metalürji sanayi, lazer üretimi, mıknaş üretimi, petrol katalizörü ve ileri teknoloji cihazların üretiminde kullanılan nadir toprak elementlerinin çıkarılması alanında Çin büyük ilerlemeler kaydetti.

ABD, bu alanda Çin'in gerisinde kalmamak için Grönland'ı mutlaka satın almak istiyor.

Küresel ısınma nedeniyle Arktik kıtasında yaşanan erime, ortaya yeni deniz ulaşım yollarını çıkardı. Söz konusu yollar, Rusya ve özellikle de Çin'in Amerika kıtasına ulaşımını kolaylaştırıyor. İşte bu yolların kavşağında Grönland bulunuyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni deniz yollarını kontrol etmesi için Grönland'a ihtiyacı var.

Ve son olarak Grönland'daki el değmemiş petrol kaynakları

ABD'nin iştahını kabartan bir başka zenginlik olarak duruyor. Ancak yüzde 80'i buzullarla kaplı adanın Özerk Yönetimi, kirlilik yaratacağı, doğaya zarar vereceği gerekçesiyle petrol kaynaklarının işletilmesine karşı çıkıyor ve Grönland'ın balık-

çılık, avcılık, turizm ile kalkınmasını savunuyor. Amerikan hükümeti 2019 yılında bir kez daha Grönland'ı satın almak için harekete geçmiş, ancak Danimarka bu teklifi de geri çevirmişti.

Amerikan Başkanı Trump, 25 Aralık 2024'te, "Grönland'a ABD'nin ulusal güvenliği için ihtiyaç duyuyoruz. ABD'nin orada

olmasını isteyen Grönland halkına da sesleniyorum ve orada olacağız” açıklamasını yapmıştı.

Grönland’daki Özerk Yönetim Hükümeti ise isteklerinin Amerika Birleşik Devletleri’ne bağlanmak değil bağımsızlık olabileceğini duyurdu.

Donald Trump’a seslenen Grönland Başbakanı Múte B. Egede, *“Biz satılık değiliz ve asla satılık olmayacağız.”* yanıtını verdi.

Önümüzdeki sürece Trump, Grönland’ı alma ısrarını sürdürecektir, Danimarka hükümeti ve Özerk Yönetim ise buna karşı çıkacak.

Ayrıca, Danimarka’nın Grönland’ı elden çıkarmak için anayasada değişiklik yapması gerekecek ki, bu çok zor gözüküyor.

Danimarka ve Amerika Birleşik

Donald Trump: “Grönland’a ABD’nin ulusal güvenliği için ihtiyaç duyuyoruz. ABD’nin orada olmasını isteyen Grönland halkına da sesleniyorum ve orada olacağız”

Devletleri NATO üyesi iki müttefik ülke.

Adayı satın alamayacak olan ABD’nin Grönland’daki askeri varlığını daha da güçlendireceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

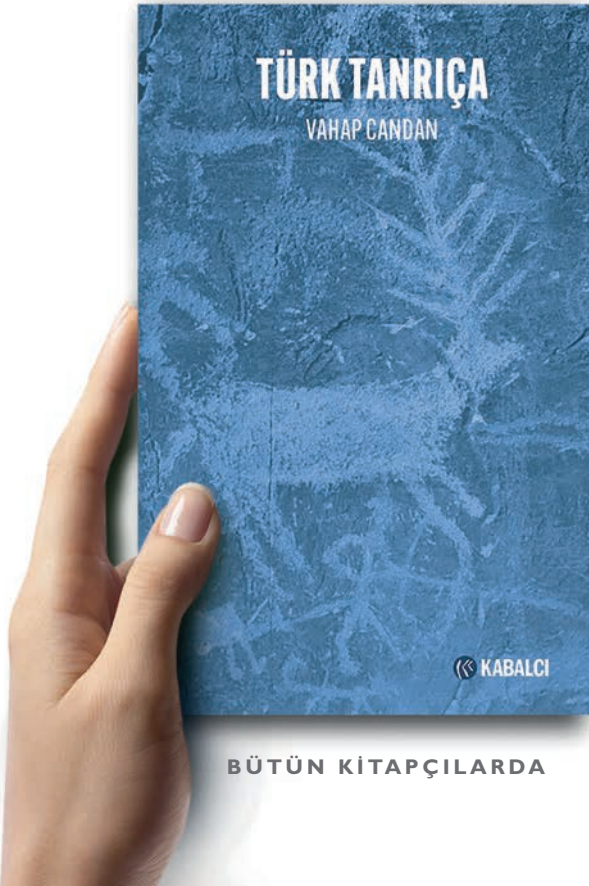

“Yanlış yoldan gitmenin birden çok yolu vardır. Ama doğruyu yapmanın tek bir yolu bulunur. Yanlış yapmak bu yüzden kolay, doğruyu bulmak ise bu yüzden zordur.”

Aristoteles

7. yüzyılda kendi özgün alfabetiyle yazıtlar/bengü taşlar diken Türk toplulukları daha erken çağlarda nerelerde yaşadılar ve ne gibi izler bıraktılar?

Yazar bu çalışmasında Erken Orta Çağ (Hun-Göktürk-Uygur) dönemi yazılı kaynaklarını, arkeolojik buluntuları ve kayda alınmış Türk destanlarını birlikte inceliyor. Elde ettiği verileri kodlayarak, Türk kültürünün devamlılığını geriye doğru tunç, eneolitik hatta neolitik çağlara kadar takip etmeye çalışıyor. Destanların, mitolojik öğeler barındıran kısımlarıyla arkeolojik ve etnolojik/etnografik, halk bilimsel verilerin çoğunlukla birbirini teyit ettiğini ortaya koyuyor. “Türk Mitolojisinde Tanrıça ve Dişil Varlıklar” adıyla başladığı çalışmasını, belgelerin yönlendirmesiyle “Türk Tanrıça” olarak değiştirdiğini belirtiyor: *“Dişil olarak tasavvur edilmiş varlıkların tümünün ortak bir adının olması ve hemen hemen tüm özelliklerinin benzeşmesi ve tanrıça özellikleri göstermesi nedeniyle kadim Türk tanrıçasından izler taşıdıkları kanaatine ulaştım. ‘Türk Tanrıça’ adında karar kıldım.”*

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Arayış
Vahap Candan

KADİM TÜRK KÜLTÜRÜNDE GEYİK İKONOĞRAFİSİ

Güney Sibirya/Altay-Sayan Türk halklarının sürekli habitat değiştirerek yaşadıklarına dair hiç bilimsel veri yok elimizde. Mevcut veriler biri kışlık, diğeri yazlık iki kamp alanı olduğunu ve göçün bahar başında verimli otlaklara gidiş, sonbahar sonuna doğru ise kışlık habitata dönüşten ibaret olduğunu ortaya koyuyor.

Elbette kuraklık, aşırı yağış, sel, deprem, salgın hastalık gibi doğal

afetler nedeniyle kitlesel büyük göçler dünyanın her yerinde olduğu gibi kadim Türk ellerinde de yaşandı. Hatta bazı durumlarda yüzlerce yılda gelişen uygarlıklar kısa zamanda yok oldu. Örneğin MÖ 1600 civarında, Girit'in 112 kilometre kuzeyindeki Santorini Krakatoa yanardağının çok büyük bir güçle patlaması sonrasında Minos uygarlığının hızla yok olduğu kabul edilmektedir. »

Patlama sürecinde atmosfere yükselen kül bulutları güneş ışınlarının yıllarca yeryüzüne ulaşmamasına, patlama öncesi ya da sonrası yaşanan depremler büyük yıkıma neden olmuş ve hızla yayılan salgın hastalıklar ve açlık Minos'un yıkılmasına neden olmuştur.

Eski çağ kültürlerinin gelişiminde ya da yok oluşunda doğal afetler kadar etkili olan diğer husus yaşanan coğrafyadır. Bunu ilk dile getiren kişi sosyolojinin babası olarak bilinen İbn Haldun'dur. İbn Haldun, toplumların karakterleri ve kültürlerinin gelişiminde coğrafyanın büyük etkisi olduğunu örneklerle anlatmıştır "Mukaddime" adlı eserinde.

İnsanların paleolitik çağlardan bu yana hayatı idame konusunda geliştirdikleri pratikler birbirinin benzeridir aslında. En temel ihtiyaçlar aynıdır çünkü. Can güvenliği, barınma ve beslenme.

Coğrafyadan kasıt sadece yaşanan arazi parçası değil, coğrafyaya bağlı olarak farklılık gösteren iklimdir. İklimsel özellikler, geliştirilen kültürün en önemli etkenidir. Beslenme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçların teminine ve gelişimine ilişkin gelenekler sadece coğrafyanın/iklimin sunduğu imkanlara bağlıdır. İnsanların

paleolitik çağlardan bu yana hayatı idame konusunda geliştirdikleri pratikler birbirinin benzeridir aslında. En temel ihtiyaçlar aynıdır çünkü. Can güvenliği, barınma ve beslenme. İnsan topluluklarının geçmişten günümüze, zamanla biyolojik yeteneklerinin yetmediği noktada çeşitli araç-gereçler yoluyla sorun çözerek, kültürlerini oluşturmaya başladıkları kabul edilir. Bu nedenle antropolojik dönemleri araştıran bilim insanları, insanı "homo faber" yani alet yapan olarak sıfatlandırmışlardır.

Ayrica kişiöğlü yaşadığı doğal ortamda ayakta kalabilmek ya da hava sıcaklıklarından fazla etkilenmemek için farklı giyim şekilleri geliştirdiler. Örneğin, Ku-

zey kutbunda yaşayan arktik insanın ayı kürkünden giysi üretmeleri son derece doğal ve gerekliydi. Kutbun soğuk şartlarında yapabileceği en uygun giysi ayı derisiydi. Çünkü en yakınıdaki hammadde, yani

kaynak, belgesel filmlerde gördüğümüz kutup ayısıydı. Ve aynı zamanda İglo denilen buzdan ev inşa etti binlerce yıl önce ve hâlâ aynı tür evlerde yaşıyorlar. Bir de çöl kuşağını ele alalım. Arabistan yarımadasında yaşayan halkların giysileri bol ve uzun. Sıcak çöl şartlarında en uygunu neyse onu geliştirdi çöl insanı. Pantolon değil, bol ve etekli

uzun giysi hareket halindeyken ortaya çıkan ısıyı dışarı atıyor, kumaşın dalgalanmasıyla oluşan mini hava akımı az da olsa insan tenine serinlik veriyordu. Arktik insanın aksine çöl insanının giysi tasarımındaki öncelik, güneşten ve sıcaktan korunmaktı. Başa dolanan birkaç metrelik kumaş parçası ise kum fırtınalarında hayat kurtarıyordu. Başına doladığı kumaş parçası yüzünü, gözünü, ağzını ve burnunu koruyordu. Kum fırtınalarında nefes almak neredeyse imkansızdı. Kumaş parçası burnunun tıkanmasını önliyordu. Yani insanoğlu, coğrafya ve iklim anlamında, sadece en uygun yerlerde kültür/uygarlık oluşturmuş değil. Ancak şartlar iyileştikçe nüfusla birlikte, üretim ve sosyal gelişim de ivme kazanıyordu.

Spirütüalist davranış ve

(Görsel 1) Yenisey, Bazaiha yakınlarında neolitik çağ mezarında gün ışığına çıkarılan kemikten yapılmış geyik heykelciği (Prof. Dr. Semih Güneri; "Türk-Altay Kuramı")

geleneklerde de coğrafya / iklim şartlarının etkili olması doğal bir sonuçtu. Söz gelimi Mezolitik çağ (MÖ~12.000-6.000) Güney Sibiryalı halklarının kutsadıkları ilk hayvanın geyik olduğunu göstermekte antropolojik/arkeolojik veriler. Tunç Çağı'nda (MÖ~2.500-900) ise Prototürk Altay-Sayan halklarının "at"ı evcilleştirmesi dahi, önce gelişen geyik kültürünü unutturmadi; günümüze kadar devam etti. Türk kültür coğrafyasında keşfedilen kaya resimlerinde yer alan hayvan motiflerinin çoğunluğunun geyik ve dağ keçisi olması da bunu doğruluyor. Öte yandan Pazırık ve (Kazakistan) Berel, Altaylar Ulandırık kurganlarında rastlanan geyik ve dağ keçisi masklı at cesetleri de kadim geyik/teke kültürünün Tunç Çağı'nda devam ettiğini gösteriyor.

Altay kültür coğrafyasının batı ucu (Doğu Kazakistan) Berel'de açılan 11. Kurgan'da rastlanan gömülü atların başlarına takılan dağ keçisi boynuzları da "Geyik Ene" kültürüyle ilgili olmalı. (Görsel 3) Tunç çağında atı ehlileşiren Altay/Sayan prototürk halkların atı da kutsadıklarını ve ancak geyik/keçiyi unutmadıklarını, kutsamaya devam ettiklerini anlıyoruz. Kazı başkanı Kazak Arkeolog Z. Samashev'e göre MÖ 4. yüzyıla ait. Sanat Tarihçisi Mehmet Kutlu'ya göre "Berel'deki 11. Kurgan'dan elde edilen bilgiler, Demir Çağı'nda, özellikle MÖ 1. bin yılın ikinci yarısında Altaylar'ın doğusu ve batısı arasındaki kültürel

(Görsel 2) Ulandırık (Rusya-Altay) Kurganlarının gömü odalarında karşılaştığımız Geyik masklı at iskeletlerine Pazırık kurganlarında da rastlıyoruz. Kaynak (Semih Güneri, "Türk-Altay Kuramı")

etkileşimin varlık ve niteliği" hakkında daha net bilgiler vermektedir.

Toparlayalım, eski çağ kültürlerini değerlendirirken kültürlerarasında üstünlük iddiasında bulunulmamalı. Ancak üstünlük iddiaları antropoloji, arkeoloji, sosyoloji, tarih, sanat tarihi gibi sosyal bilimler aracılığıyla neredeyse 300 yıldır ustalıkla yapılmaktadır. Onun için, içi bilimsel olarak boş olmasına; belgelenmemiş olmasına rağmen bazı bilgiler kalıp haline gelmiş, kabullen(dir)ilmiştir ve hatta neredeyse itiraz edilemez olmuştur. Kimi kültür alanlarıysa görmezden gelinmiştir. Dünyanın dört bir

(Görsel 3) Kazakistan / Berel'de II. Kurganda gömülü atların rekonstrüksiyonu. Kaynak: Kutlu, Mehmet , Kutlu Leila; 'Berel'deki II. Kurgan ve Pazırık ve Kültürü', Sanat Tarihi Dergisi, 29/1, Nisan 2020."

yanında gelişen kültürlerin hiç biri, diğerlerinden üstün değildir.

Görmezden gelinen kültür alanlarından biri de Güney Sibirya/Altay Sayan bölgesinde gelişen ve arkeolojik verilere göre birbirinin devamı niteliğindeki uygarlıktır. Güney Sibirya'da özgün alfabesini yaratan ve geliştiren tek etnik topluluk Türk halklarıdır. Alfabeti runik, runik Göktürk ya da Göktürk alfabesi olarak geçer araştırma kitaplarında. Aslında özgün Türk alfabesi. Göktürk alfabesi bile doğru bir adlandırma sayılamaz. Çünkü Türk alfabesine ilişkin örnekleri Yenisey Kırgızlarının da kullandığını Yeni-sey yazıtlardan biliyoruz.

(Görsel 4) Pazırık Vadisi 2. Kurgan buluntusu: Üzeri ince altın kaplanmış ahşap yontu geyik tös. (Erken Hun Dönemi) Kaynak: *Dişarbakirli, N.; "Hun Sanatı" MEB Yay., 1972, İST.*

Buzul Çağları'nın son evresinin (Pleistosen) sonlarında, günümüzden yaklaşık 14.000-12.000 yıl önce hava ısınmaya başladı ve istikrarlı bir şekilde süren ısınma ile kuzey yarım küredeki buzulların güney kesimleri erimeye başladı. Eri-meyle birlikte bitki ve hayvan türleri de gelişti, çoğaldı. Buzul Çağları'nın kalın postlu mamut ve benzeri iri hayvanları, değişen iklim şartlarına uyum sağlayamayıp, yok oldular. Öte yandan daha küçük ve çevik olan hayvanlar çoğaldı. Erime kuzey yarım kürenin coğrafyasını da değiştirdi. Örneğin, bugünkü Fransa

ile İngiltere, erimeden önce birleşti. Manş Denizi buzulla kaplıydı. Kuzey Avrupa'da yaşayan insan ve hayvanların yürüyerek İngiltere'ye gitmesi mümkündü. Aynı şekilde Asya kıtasının Kuzeydoğu ucundan Bering Boğazı'nı yürüyerek (15. yüzyılda Amerika adını alan) karşı karaya (Alaska) gidilebiliyordu. Söz konusu durum jeolojik anlamda çok çok kısa sayılan bir süre olsa da bitkiler ve hayvanların gelişimlerini etkiledi. Özellikle insanoğlu için önemli bir dönüm noktası oldu. Ormanda ağaç kovuklarında ve mağaralarda yaşayan insanlar barınma ve beslenme ihtiyaçlarını daha kolay temin eder hale geldi. Rus jeologların araştırmalarına göre Güney Sibirya, son buzul çağına günümüzden 126 bin yıl önce girmiş; MÖ 10.000'e kadar devam etmiştir. Fakat yaklaşık 53.000-23.000 tarihleri arasında "Karginskiy" olarak adlandırılan buzul arası dönem yaşanmıştır. Bu dönemde, Sibirya'da ortalama hava sıcaklığının günümüz değerlerine çok yakın olduğu değerlendirilmiştir. Yaklaşık 30 bin yıl süren Karginskiy dönemi içinde de sıcaklık dalgalanmaları yaşandığını tespit etmiş Rus bilim adamları. Pleistosen (son buzul) evresi; aynı zamanda Paleoantropoloji (İlk İnsan bilimi) antropoloji, sosyoloji, arkeoloji ve sanat tarihi gibi bilim dallarının da ilgi alanına girer. Söz konusu evre arkeoloji literatüründe Paleolitik ve mezolitik çağ(lar) olarak adlandırılır. Mezolitik çağda buzullar, yaklaşık olarak bugünkü

yerlerine çekildi ve bu alanları ormanlar kapladı süreç içinde.

Kuzey yarım kürenin güneyinde ise Anadolu ve Yakınoğu’da tarım yapılabilecek elverişli alanlar oluşmaya başladı. Aynı dönemde Güney Sibirya’da şartlar daha ağırdı. Altay-Sayan dağlarının kuzey yakaları hala büyük buzullarla kaplıydı. Güney yakalarda ise Yakınoğu ve Anadolu kadar değilse bile hayat şartları iyileşti. Kısacası, Kuzey yarımkürenin güneyi ile şimdiki Avrasya bozkırları ve Altay-Sayan dağları dediğimiz bölge, aslında arkeolojik kronoloji bağlamında benzer çağları tam olarak aynı zamanda yaşamadı. Yani iklim ve coğrafik şartlar, güneş ışınlarının yeryüzüne ulaşım açısı gibi nedenlerle Neolitik evreye (Ön Asya ve Yakınoğu’dan) 1000-2000 yıl geç girdi Güney Sibirya. Bunda

Rus bilim insanlarının tespit ettiği “Karginsky” dönemi sonunda hava sıcaklıklarının yeniden düşmesinin etkili olduğu kabul edilmektedir. Söz konusu dönemde, 100 km kadar kuzeye çekilen buzul alt sınırının yeniden eski sınırına döndüğu kanıtlanmıştır.

Kabaca günümüzden önce (GÖ) 23 bin-10 bin arası, Güney Sibirya’da insan hayatı için elverişli bir dönemden sonra bir bakıma yeniden buzul çağı şartlarının oluşması,

Güney Sibirya halklarının kademe kademe büyük kitlesel göçler yaşamasına neden oldu.

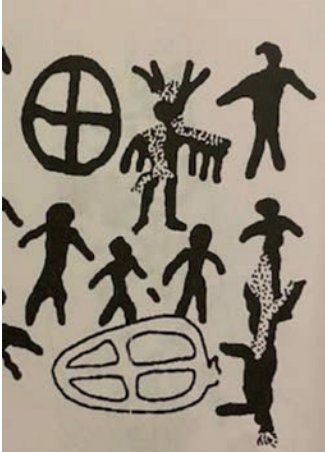
Güney Sibirya neolitik döneminden günümüze ulaşan çok sayıda kaya resmi var. En dikkat çekenlerden biri de (görsel 5’te yer alan) Hakasya’da keşfedilmiş panodaki betimler. Taş levha üzerine kazınarak ve boyanarak kompozite edilen betimlerin, Türk kültür tarihi bağlamında çok önemli olduğunu düşünüyorum. İlk bakışta bile ritüel bir sahne olduğu anlaşılıyor. Öncelikle bakışımıza göre orta-solda yer alan tamga benzeri çizimlerin, özgün Türk alfabesinin öncüsü harfler olduğunu bile iddia etmek mümkün. Ancak aradan geçen 7 bin yıl içerisinde bazı harflerin değişikliğe uğramış olması da büyük bir ihtimal.

(Görsel 5) Hakasya buluntusu Taş Pano (MÖ 5000)

Harflerin, bütün dillerde olduğu gibi zamanla yazı karakterlerindeki değişimler ve özellikle verdiği sesin farklılaşması, dilcileri çok zorlayan bir durum. Bu nedenle okumak zorlaşıyor.

Ortadaki ana motif tam bir alegorik/hayali tasarım değil. Yani var olan bir olgunun simgesel tasarımı. Bakışımıza göre sağda yer alan içindeki (+) işaretiyle birlikte çizilen yuvarlak, hem Tengri'yi ve hem de kam davulunu temsil ediyor. Sağdaki ağacın köküyle birlikte gösterilmesi yer altı dünyasıyla ilgili. Yer altı deyince hemen akla yer altı tanrısı "Erlik" gelmesin. Erlik tasarımı çok geç devirlerde; yaklaşık 7-8. yüzyılda Brahmanist/Budist kültürden alıntılanmış bir teonim. Türk düşüncesinde yeraltı dünyası hep vardı ancak, Erlik gibi astığı asık, kestiği kestik ceberrut bir

Yenisey-Sayan Vadisi: Tunç Çağı. Üst ortada geyik başlıklı kam.

tanrısı yoktu.

Panonun aşağı kısmında (yer alan) dans eder gibi görünen insan çizimleriyse bir ayın yapıldığını anlamamıza yardımcı oluyor. Aynı coğrafyada ve hinterlandında buna benzer sahneleri Eneolitik (MÖ 3.500-2.500) Tunç, demir, Hun, Göktürk çağlarında kesintisiz olarak görüyoruz.

Kam davulu, ayın? Peki kam nerede? Ortadaki alegorik olarak nitelendirilen insana benzeyen çizim "kam"dan başka bir tasavvur olamaz. Üst kısımdaki baş kısmı hariç altı kol ise Türk kültüründe yine en az altı bin yıl boyunca değişmeyen, Altay kültür coğrafyasında hâlâ devam eden bir mitte ilgili. Mite göre kamların ilk atası (ortak ataları) geyikti. Keşfedilen arkeolojik ve etnografik çok sayıda belge, Neolitik'ten Göktürk çağına kadar bu

Kam başlığında geyik boynuzu (demirden yapılmış) Saha Eli (Yakutistan) Etnografik-özgün buluntu

inanışın devam ettiğini gösteriyor.

Bu yazımda söz konusu devamlılığı çok kısa incelemeye çalıştım. Meraklısı için ekliyorum:

Konuya, "Türk Tanrıça" adlı kitabımda ayrıntılıca değinmiştim. • vahapcandan@butundunya.com.tr

KUTSAL DOKUNUŞ

1968 yılında vizyona giren Stanley Kubrick'in yönettiği "2001: Bir Uzay Macerası" filmi, çoğu bilimkurgu filmine de ilham kaynağı olmuş, sinema tarihinin en önemli filmlerinin başında gelir.

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Ama uzun bir hazırlık sürecinden sonra gösterime girdiğinde, seyirci ve eleştirmenlerin bir hayli olumsuz tepkileriyle karşılaşmıştı. Çünkü anlatım dili olarak zor bir filmdi.

Anlattıklarını anlamaya çalışmak, uzun ve yavaş ilerleyen yapısına dayanmak, dikkatiniz dağılmadan izleyebilmek... İnsanı merak iten her anın sonunda sizi kafanızdaki soru işaretleri ile olduğunuz yerde bırakmak gibi bir huy vardı filmin. Bu da seyirciyi yoruyor ve bir hayli kafa karışıklığına sebep oluyordu. Görsel olarak çok etkileyiciydi fakat anlaşılma sıkıntıları vardı. Buradaki “sıkıntı” kelimesi olumsuz bir anlam ifade etmiyor, tam tersine dönemin koşullarını düşünürsek, bünyesinde izleyici açısından çok yeni ve henüz hazır olmadıkları şeyleri içermektedir. Bu yüzden yapımın efsane konumuna gelmesi için biraz zaman gerekti.

Bu filmi seyrettiğimde 11 yaşındaydım. İtiraf etmeliyim ki Star Wars aksiyonları türü beklentilerim olduğu için ben de pek ısınmamıştım. Hatta pek de anlamadığım için sıkıldığımı da hatırlıyorum. İnternetteki eleştirilere

baktım, seyredenlerin çoğu da benim durumumdaydı. Fark ettim ki 2001: Bir Uzay Macerası kitabının yazarı olan Arthur C. Clarke’ın: “Eğer 2001’i tamamen anlatıyız biz başarısız olduk demektir. Cevapladığımızdan daha fazla soru yaratmak istedik.” sözleri yüreğime su serpti.

Arthur C. Clarke (önde) ve Stanley Kubrick

Stanley Kubrick, Look dergisinin kadrolu fotoğrafçısıyken izlediği filmlerden çok daha iyilerini yapabileceğini düşünerek yönetmenliğe geçiş kararı almış ve teknik

kusursuzluk arayışı, ince detaycılığı, entelektüel simbolizmi ve mükemmeliyetçi bakış açısıyla yaptığı filmlerle sinema tarihinin en başarılı yönetmenlerinden biri olmuştur.

Kubrick, insanın evrenle ilişkisine değinen bir bilim kurgu filmi yapmak istiyordu ve bilimkurgu yazarı Arthur C. Clarke ile iletişime geçerek, birlikte çalışmayı teklif etti. Clarke, hem bilim hem de bilim kurgu konusunda otoriteydi. Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde radar eğitmeni olarak görev yapmış ve iki dönem İngiliz Gezegenler

Arası Topluluğu'nun başkanlığını yapmıştı. Yaşayan bilim kurgu yazarlarının belki de en titizi olarak ünü yaygındı, eleştirmenlerce beğenilen birkaç romanın da yazarıydı. Kubrick'in bilgi ve hayal gücüne eşit derecede sahip birine ihtiyacı vardı. Clarke, Kubrick'in ona, "Eğer onu betimleyebilirsen, ben de filme alabilirim." demesini bir meydan okuma olarak algıladı ve teklifi

kabul etti. Kubrick kitaplardan çalışmayı severdi ve uygun bir kitap henüz mevcut olmadığından, onu yazmaya karar verdiler. Senaryosunu birlikte oluşturdukları filmi Kubrick çekerken, Clarke da romanını yazacaktı.

Kubrick ve Clarke, Nisan 1964'te adı "2001: Bir Uzay Destanı" olacak film üzerinde çalışmaya başladılar. Clarke'ın 1951 tarihli kısa öyküsü The Sentinel'i diğer ilham kaynaklarıyla birlikte kaynak materyal olarak kullanılan ikili, filmin senaryosu ve ona eşlik eden bir roman üzerinde paralel olarak çalıştı. Başlangıçta projeye "Güneş Sistemi Nasıl Kazanıldı?" adını verdiler, Şubat 1965'teki bir basın bülteninde ise "Yıldızların Ötesine Yolculuk" adını verdiler. Başka isimler de düşünüldü, ancak Kubrick sonunda yaklaşık milenyum

ve Homeros'un Odyssey'ine göndermeler yaptı için "2001: Bir Uzay Destanı" seçti. Yapım ilerledikçe Kubrick, filmin öncelikle sözel bir deneyimden çok, görsel bir deneyim olmasını istediğini fark etmeye başladı. Clarke'ın bilgisi olmadan, orijinal diyalogların ve açıklayıcı anlatımların çoğunu senaryodan çıkardı. Bunların çoğu Clarke'ın romanında kaldı. Clarke eserini

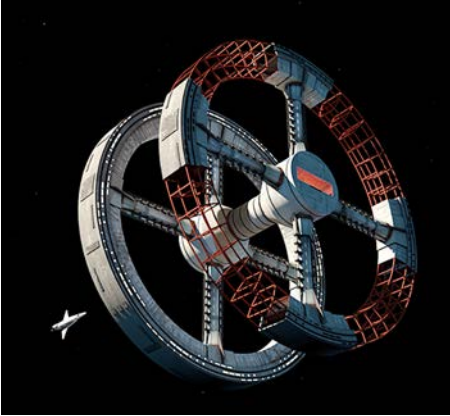

2001 A Space-Odyssey'e kaynak olan Sentinel kısa öyküsü

1966'da bitirdi ama Kubrick'in engellemesiyle, filmin 1968'deki ilk gösterimine kadar yayımlanamadı. Yine de film, kitaptaki yolculuk senaryosu, yatak odası dekoru ve Yıldız Çocuk'un temel özelliklerini koruyordu. Bu da filmin sonunu birlikte

Bir sahnesi hariç, filmin tamamı Londra'daki stüdyolarda çekildi.

Filmde kullanılan suni yerçekimi sağlayan döner platformlu uzay istasyonu

tasarladıklarının göstergesiydi.

Bir sahne hariç, filmin tamamı Londra'daki stüdyolarda çekildi. Cinerama tekniği, uzay aracı modelleri ve bir havacılık şirketi tarafından özel olarak inşa edilen ve bazı uzay uçuşu sahneleri

2001 Space-Odyssey için özel üretilmiş mobilyalar

için gereken setleri döndürmek üzere kullanılan 30 tonluk bir santrifüj gibi çeşitli yenilikçi film teknikleri kullanıldı. Filmde 205 özel efekt sekansı kullanıldı. Tabii bunlar üretilirken ortada bilgisayar efektlerinin esamesi yoktu. Filmin efektleri günümüze kadar yapılmış olan birçok film için aşılması zor bir çığaya sahiptir. Uzay araçları, tanınmış bir uzay danışmanlık şirketi işleten Harry Lange ve Frederick Ordway'in uzman yardımlarıyla tasarlanmıştı. Model yapımcıları, mimarlar,

tekne yapımcıları, mobilya tasarımcıları, heykeltıraşlar ve ressamlar stüdyoya getirilirken, şirketler filmin uzay giysilerini, kasklarını ve gösterge panellerini üretti. Film ile gerçeklik arasındaki çizgiler belirsizleşti. Apollo 11 mürettebatı, gerçek yolculuklarından kısa bir süre önce yapılan özel bir gösterimde filmin kurgusal uzay uçuşunu izledi. Hatta, Neil Armstrong filmin o kadar etkisinde kalmıştı ki Ay'a ilk ayak bastığında "Uzayda bir monolit var mı?" diye etrafa bakmıştı. Komplo teorisyenleri sonraki yıllarda Apollo 11'in aslında aya iniş yapmadığını, Kubrick'in stüdyo çekimleriyle bu inişi yapılmış gibi gösterdiğini iddia edeceklerdi.

Kubrick'in mücadelelerinden biri de dünya dışı varlıkları sadece kostümlü aktörler gibi görünmeyecek şekilde nasıl temsil edeceğiydi. Kubrick'in ressam eşi Christiane, süperonik kuşlar, pullu canavarlar,

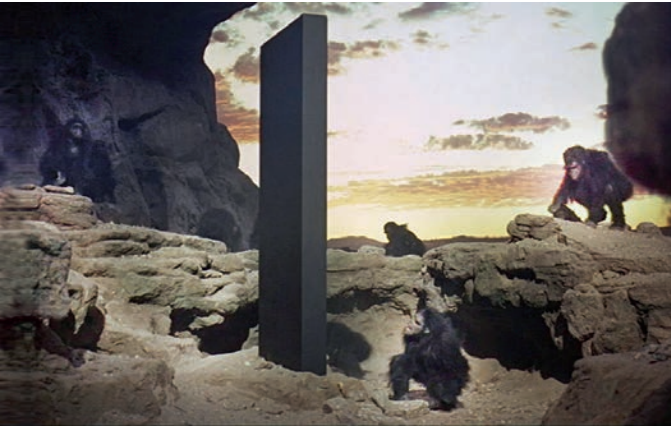
jelatinimsi lekeler üzerine modellemeler yaptı ve Max Ernst'in gerçeküstücü resimleri incelendi. Sonunda danıştıkları gökbilimci Carl Sagan'ın, "hayal edilemez olanı hayal edemezsiniz" önerisini dikkate alarak, uzaylıları doğrudan tasvir etmek yerine, onların iletişimini siyah bir monolitin tekrarlayan temaslarıyla sembolize etmeyi tercih ettiler.

2001: A Space Odyssey, sessizliğin hâkim olduğu bir film ve bu durum, onu olduğundan da uzun hissettirebiliyor. Örneğin, ilk 25 dakikasında ve finalinde neredeyse hiç diyalog bulunmuyor. Toplam dört bölümden oluşan film, 2 saat 29 dakikalık süresiyle izleyiciyi görsel bir deneyime davet ediyor.

Birinci bölümde ilk yirmi beş dakika boyunca insanlığın başlangıcını izliyoruz. Yalnızca hayvan sesleri ve gruplar halinde yaşanan

ilkel bir yaşam bizi karşılıyor. Bir gün Strauss'un başyapıtı "Böyle Buyurdu Zerdüş'ten ilhamla yazdığı senfonik şiir eşliğinde ortaya çıkan, kaynağı belirsiz siyah bir dikilitaşa (monolit) dokunan insanı hayvanların alet kullanma ve savaşma becerilerinin geliştiğini görüyoruz.

İkinci bölümde,

Filmin önemli sahnelerinden, ilkel insanın monolit ile karşılaşması

Monolite dokunduktan sonra hayvan kemiğinden silah yapan ilkel insan

Kemiğin uzay mekiğine dönüşme geçişi

alet kullanması ile statü elde eden ilk insan, gücünü sembolize eden kemiği büyük bir coşku ile havaya fırlatıyor. Kamera havaya fırlayan bu kemik parçasını takip ederken, o kemik uzay gemisine dönüşüyor ve kendimizi gelecekte aya seyahat ederken buluyoruz. Dünyadan havalanmış olan tarifeli uzay mekiği, yörüngedeki üsse kenetlenmek için yaklaşmaktadır. Bu evrede ilk sahnede gördüğümüz monolite ay

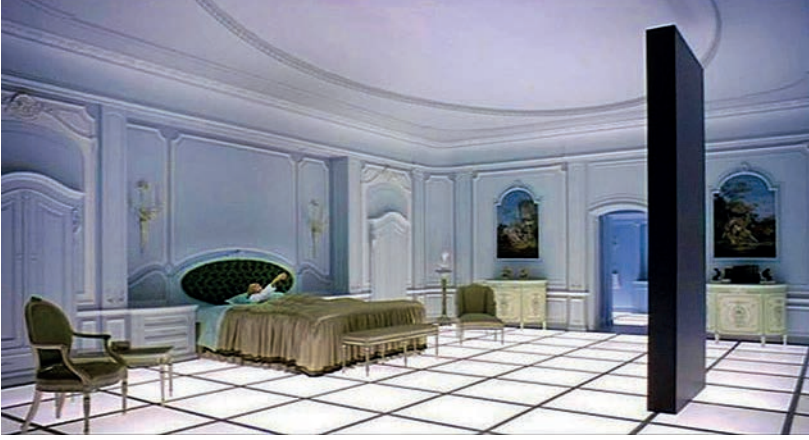
Kaptan Dave geminin kontrolünü elinde tutan yapay zekâ Hall 9000'in işlevini iptal ediyor.

gezisinde de rastlıyoruz. Kısa süren ay sahnesi, insanların aydaki monolit ile fotoğraf çektiğini görmemizin ardından bir anda değişiyor.

Filmin üçüncü bölümü diyebileceğimiz 18 ay sonrasında ise asıl konumuz Jüpiter görevi. Jüpiter'den gelen bir sinyalle görevlendirilen bilim insanlarına fil-

min tek kötü karakteri olan yapay zekâ eşlik ediyor. Kubrick bu bölümde, bize modern bir Frankenstein tespiti yapıyor. Çoktandır yapay zekâ yaratma peşinde olan insan, düşünebilen bir zekâ yapmayı başarmıştır. Yolculukları boyunca geminin tüm kontrolü "Hall 9000"

Kaptan Dave'in monolit ile son karşılaşması

isimli bir yapay zekânın hakimiye-tindedir. Bu yolculuğun görüldü-ğü gibi olmadığını ve geminin ana bilgisayarı Hall'in bazı gizli plan-ları bulunduğunu fark eden ekip, onu etkisizleştirmek istiyor. Yapay zekânın, varlığının tehlikeye gir-diğini anlayıp, endişe duymasıyla personeli yok etmeye başlıyor. So-nunda Hall'ı öldüren Kaptan Dave, kaçış mekiğine atlıyor ve boyutlar arası bir yolculuğa çıkıyor. Tabii biz bu yolculuğun birkaç saniye ön-cesinde, yukarıdan geçen monoliti görüyoruz. Monolit, açtığı solucan deliği ile Dave'i önceden hazırlanmış olan bir ortama gönderiyor. Onu buraya getiren güç, yabancılık çekmemesi için de dünyevi bir ortam sunuyor.

Kendisini barok tarzı döşenmiş bir ortamda bulan Dave, zamanın görece aktığı bir çizgidedir. Önce uzay giysisi ile ayakta dikilen Dave'i, ardından yaşlanmış bir halde yemek yerken, nihayetinde iyice

yaşlanmış olarak yatağa düşmüş halde buluruz. Son nefesine yaklaşıırken monolit yine belirir. Dokunmak için parmağını uzattığı taş sanki onu içine alırcasına çekip, dünya kültürlerinin birçok mitinde olduğu gibi, bir tür süper varlığa dönüştürür ve sonrasında ne olacağı seyircinin hayal gücüne bırakılarak dünyaya geri gönderilir.

Kubrick'in bu filmi gerçekçilik kaygısıyla çekmiş olması ve öngörüsünün doğruluğu oldukça şaşırtıcı. 1968 yılında çekilen bu filmde, o dönemde var olmayan ancak günümüzde kullandığımız birçok teknolojik aletin yer aldığını görüyoruz. Henüz daha Ay'a gidilmemiş, bir uluslararası uzay istasyonu inşa edilmemişti. Günümüz uçaklarında bulunan kabin içi eğlence sistemi ve Skype benzeri görüntülü konuşma teknolojisi ise henüz icat edilmemişti. Bilim kurgu filmlerinde gördüğümüz birçok

Filmin finalinde, Kaptan Dave'in monolite dokunmak için parmağını uzatması, Michelangelo'nun Sistine Şapeli'ndeki ünlü "Âdem'in Yaratılışı" freskine güçlü bir gönderme niteliğinde.

klişenin doğuş noktası belki de bu filmde.

Yemek yerine alınan haplar, yerçekimsiz ortamda ayakta durmayı sağlayan özel ayakkabılar, donanımlı koltuklar, ekranlar, otomatik kapılar ve dönen gemi koridorları

geleceğin belgeselini çekmişlerdi!

Filmin final sahnesinde, Kaptan Dave'in monolite dokunmak için parmağını uzatması, Michelangelo'nun Sistine Şapeli'ndeki ünlü "Âdem'in Yaratılışı" freskine güçlü bir gönderme niteliğinde.

Telefonlarımız, cebimizde taşıdığımız, dokunarak da iletişim kurduğumuz birer dünya dışı varlık olabilir mi?

Peki, bu sahneyi bize tanıdık kılan başka bir yer var mı? Steven Spielberg'in E.T. filmindeki uzaylı da parmak uçlarıyla dokunarak iletişim kuruyordu. Bunu başka nereden hatırlıyoruz? Filmi izleyenler, monolitin günümüz cep telefonlarına olan çarpıcı benzerliğini mutlaka fark etmiştir. Kubrick, belki de bu telefonların esin kaynağını tam 50 yıl önce sinemasına taşımıştı.

Ne dersiniz, artık vazgeçilmezimiz haline gelen ve akıllı olduklarını da itiraf ettiğimiz telefonlarımız, cebimizde taşıdığımız, dokunarak da iletişim kurduğumuz birer dünya dışı varlık olabilir mi?

alitekincam@butundunya.com.tr

LOGOLARIN GÜCÜ ADINA!

Dünyamızı ele geçiren uzaylılar gibi, her yerdeler; dünyayı sahipleri adına değiştirmek için her şeyi yapabilecek “şeyler” onlar... Onları biz yapıyoruz! Yaparken ne kadar bilgi, beceri ve emek harcarsak, o kadar etkili olurlar. Logoların gücü tartışılmaz ama çoğu zaman kendi başlarına değil. İyi bir ürüne kötü logo, iyi bir atletin kötü bir ayakkabıyla koşması gibi, ayağının acıması, performansının düşmesine neden olsa da, o yine iyi koşuyor ama çabuk yoruluyor. Kötü bir ürüne muhteşem bir logo ise yaramaz bir çocuğun ayağındaki lüks ayakkabı gibi, kısa sürede dağılıp, şatafatını yitiriyor.

Logo, markanın yalnızca bir parçası. Bütünün ifadesini bulduğu bir simge: “Güçlü”, “Atılcı”, “Çılgın”, “Yenilikçi”, “Geleneksel” gibi kavramlar form ve renk ilişkileriyle kendini göstermeye çalışıyor. Ama bir sorun var: milyonlarca markanın paylaştığı bu iddialar, bir o kadar tasarımcının elinden geçerken, bir “olmazsa olmaz”a varmak zorunda: Farklı ve diğerlerinden ayrılan bir şey üretmek. Bu kadar etrafımızı sarmış ve görünmek için çabalayan logo arasından sıyrılıp öne çıkacak bir şampiyon yetiştirmek, her logo tasarımcısı için heyecanlı bir macera. Büyük ödül ise, diğer tasarımcıların “Ahhh! Bunu ben yapmalıydım!” diyeceği bir logo tasarlamak, ya da diğer markaların “Ahhh! Bizim logomuzu da bu tasarımcı yapmalıydı!” diyeceği

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

Unutulmayan Spiker

Jülide Gülizar

“Milî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir.” Atatürk

“Erdemin başı til-dil.”

Kaşgarlı Mahmut

“Kendimden çok TRT’yi düşündüm./ Benim için dil vazgeçilmesi mümkün olmayan. / Kelimeler benim oyuncağımdı. / Kadın olmak zor, hâlâ çok zor; kadın olmak dünyada zor ama ülkemizde zorroğlu zor.”

Jülide Gülizar

“...Kültür başarılarına rastladığımız her yerde, onun ön şartı olan dili buluyoruz, yani konuşanlar topluluğu...”⁽¹⁾

TRT ’nin haberlerini sunan (1968) erkek spikeri Zafer Cilasun ve kadın spikeri Jülide Gülizar ilklere imzalarını attılar, heyecan yaratıldılar. Alanlarında özel saygı yaratıldılar. »

İlk spiker olarak radyolarda haberler sunan (1937) Emel Gazmihâl hanımefendiyi de saygı ile anmadan geçemeyiz...

Jülide Gülizar da dil alanında bir usta, bir otorite idi. Sunucular-spikerler konuşurken kullanacakları sözcükleri seçerken hep hatırlarına Jülide Gülizar'ı getirmek zorunda kalırlardı. *“Dilimi, sözcüklerimi, sunumumu, şivemi, vurgu ve durgularımı Jülide Gülizar nasıl karşılar acaba?”* diye daha dikkatli davranmaya özen gösterirdi.

Jülide Gülizar, asıl adıyla Jülide Gök-san, (8 Nisan 1929, Adana) - 14

Mart 2011, Ankara), TRT'nin ve Türkiye'nin, en çok izlenen, heyecan ve ilham veren ilk haber spikerlerinden, sunucu, yazar ve eğitmen. Doğan Hızlan'ın ifadesiyle:

“Türkçenin doğru ve güzel sesi...”

1929 yılında Adana'da dünyaya gelen Gülizar, ilk ve ortaokulu Mersin'de, lise öğrenimini ise Ankara Kız Lisesi'nde tamamladı. 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan Gülizar, avukatlık stajının ardından kendi mesleğini yapmayı tercih etmedi ve aynı yıl Ankara Radyosu'na girdi. 1968 yılında başlayan televizyon yayınlarıyla TRT'de

haber spikeri olarak ekranlara çıkan Gülizar, radyo ve televizyonda kadın olarak “ilk açık havada haber okuma”, “ilk naklen yayın” ve “ilk röportaj” gibi birçok yeniliğe imza attı. Türkçeyi iyi kullanmada gösterdiği özeni ile tanındı. Dil konusunu hayatta *“evet dediği tek ırkçılık”* olarak niteleyen Gülizar, yabancı dile karşı olmadığını, ancak bunu öğrenirken kendi dilimizi unutmamız gerektiğini vurgulamıştı.

Jülide Gülizar, kendisiyle yapılan bir röportajda, asıl soyadının “Gök-san” olduğunu, “Gülizar” soyadının kendisinin bulunduğu takma bir soyad olduğunu belirtmiştir.

Kendisiyle yapılan bir röportajda, asıl soyadının “Gök-san” olduğunu, “Gülizar” soyadının kendisinin bulunduğu takma bir soyad olduğunu belirtmiştir. Gençliğinde şiirler yazan ve ileride hep ünlü bir şair olmayı düşleyen Jülide Gök-san'ın, evlenince soyadının değişeceğini, şiirlerinin altına hiç değişmeyecek bir isim yazması gerektiğini düşünerek “Jülide Gülizar” adını benimsediğini belirtmişti. 1955 yılında Abdullah Rıza Ergüven ile evlendi. Çift 1960 yılında boşandı. Bu süreçte edebiyat öğretmenliği yaptı.

Yaklaşık 30 yıl çalıştığı TRT'den 1982 yılında emekliye ayrılan

Gülizar, emeklilik döneminde de çok sayıda ajans ve yayın kuruluşunda yazar, muhabir ve eğitimci olarak görev yaptı. Emekliliğinden de Türkçenin doğru kullanılması yolundaki mücadelesine aralıksız devam etti. 1997 yılında Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde dersler veren Gülizar, Kanal B televizyonunda da çeşitli programlar yapıp söyleşiler hazırladı. Aynı zamanda Çağdaş Gazeteciler Derneği'nde yönetim kurulu üyesiydi.

Kanal B televizyonunda en çok izlenen "Dil Yarası" programını uzun bir süre sunan Jülide Gülizar, en son "Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Ankara" belgeselini hazırlamış ve sunmuştur. Kendisine bu konuda, tarih ve dil alanında ülkeyi yetiştirdiği en seçkin, saygın ve etkin bilim adamı rahmet Prof. Dr. Şerafettin Turan hocamız yardımcı olmuştur.

Kanal B için "Ankara Belgeseli" hazırladı ve çeşitli programlarda özel olarak Atatürk, dil ve kültür konularında fikirlerini toplumla paylaştı. Murat Atak'ın hazırlayıp sunduğu "Atölye" programında "Türkülerin Dili" konulu oturumlarda bilgi ve heyecan verici söyleşilere katıldık. Konuşmalarında özgün Türkçeyi en üst seviyeye çıkardı.

Sayın Haberal, bir toplantıda Kanal B'de görev yapan TRT eski çalışanlarından Asaf Demirbaş ve Jülide Gülizar için şunları söyledi:

"Bu arkadaşlar, TRT'de görev yaparken organ nakli konusunda beni, Din Eğitimi Genel Müdürü ile

1997 yılında Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde dersler veren Gülizar, Kanal B televizyonunda da çeşitli programlar yapıp söyleşiler hazırladı. Aynı zamanda Çağdaş Gazeteciler Derneği'nde yönetim kurulu üyesiydi.

birlikte programa çıkarma cesareti gösterdiler; o günlerde bu çok anlamlı ve önemli idi..."

Jülide Hanım, hastalığı döneminde Sayın Haberal'ın özel ilgi ve yardımları için, "Anneme ve bana, unutulmaz çok büyük bir vefa örneği gösterdi, minnettarım." dedi...

Kültür ve Turizm Bakanlığında görevlerim esnasında Jülide Gülizar Hanımefendi ile çok değerli işbirliği yaptık. Aşıklar yarışmalarında jüri üyeliği yaptı. (1985)

Gençlik yılında ödül alan Oğul şiirinde Beyanı şöyle demekte:

"...Dört mevsim güzeldir, yurt dilim dilim / Yedi dil bilsem de Türkçe öz dilim..."

KTB ile Kültürel İletişim Vakfı işbirliğinde, Rüştü Asyalı, Meral Babacan ve on bir ünlü tiyatroçunun seslendirdiği "Çocuklara Masallar" kaseti çıkarılmasında yardımcı oldu. Halk ozanları-âşıklar ve şairleri şiir yarışmalarında seçici kurul üyeliği

Jülide Gülizar'ın yayın hayatımıza kazandırdığı kitaplardan birkaçı

yaptı. Onun özel ve güzel yeteneklerine yakından tanık oldum.⁽²⁾

Benim kuşağım, Atatürk'ün o güzelim öğretmenlerinin yetiştirdiği çok özel ve şanslı bir kuşak. Beynimiz, gönlümüz, Cumhuriyet coşkusuyla, yurt ve insan sevgisiyle dolu dolu öğrencilerdik. Düşüncelerimizde kendiliğinden doğmuş bir slogan, "Önce yurdum, ulusum, sonra ailem, sonra ben" idi.

Uzun yıllar TRT'de yaptığı programlar ve sunuculukla basın-yayın hayatına damgasını vuran Gülizar'ı dinlemek için insanlar haber saatini ilgiyle, heyecanla ve büyük bir merakla beklerlerdi. Jülide Hanım saygı ve sevgi ile beklenen, aranan ve takdirle karşılanan bir insandı. Bilgisi, tecrübesi yanında dil ve kültüre verdiği özel değerle hep ön plandaydı.

Jülide Gülizar 14 Mart 2011'de zatürre teşhisiyle bir süredir tedavi görmekte olduğu Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde öldü. Birçok ödüle sahip Jülide Gülizar'ın çok sayıda kitabı bulunmaktadır. 82 yaşında ölen Jülide Gülizar'ın cenazesi Ankara Kocatepe Camii'nde kılınan cenaze namazının

ardından Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verildi. Dillerde, gönüllerde, anılarda ve yayınlarında ilham kaynağı olarak yaşayan Jülide Gülizar Hanımefendi'yi vefatının 14. yılında özlem ve rahmetle anıyoruz.

Işıklar içinde uyusun... •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

- (1) - Walter Porzığ, Dil Denen Mucize, s.6-KYB y.1986) /
(2) - Çocuklara Masallar –Ben Bilmem Eşim Bilir görseli

"Bilelim ki, kazandığımız başarı milletin kuvvetlerini birleştirmesinden ileri gelmiştir. Aynı başarıları ileride de kazanmak istiyorsak, aynı temele dayanalım ve aynı yolda yürüyalım." (1923)

Mustafa Kemal Atatürk

Mevsimler ve Duygular

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Her sene, özellikle yazdan sonbahara geerirken, mevsimlerin dzensizleŖtiğinden bahseder olduk. Sonbahar yaŖamadan, kışa giriyor-muŖuz gibi hissediyoruz.

Öğrencilik yıllarımdan hatırlıyorum. Biz soğuk havayı en çok, 10 Kasım Atatürk'ü anma törenlerindeki saygı duruşunda hisseder, "Kış geldi galiba" derdik.

Aslında, gözden kaçırdığımız Ŗey, her geçen gün betonlaşan Ŗehirde, sonbaharı hissedecek doğa parçası kalmaması galiba. Büyük ağaçların dökülen yaprakları, toprağın kokusunu alabileceğimiz alanlar, yaprakların hıştırtısını duyarak yürüyüş yapabileceğimiz parklar yok artık. Tipik bir sonbahar fotoğrafını, büyük Ŗehirde görebilmek, oldukça zorlaŖtı. Ŗehrin dıŖına, doğaya ulaŖmak, hatta mümkünse bir ormana gitmek gerekiyor sonbaharı hissetmek için. »

Toprağın nemi, kurumuş yaprakların hışırtısı, sahici bir sonbahar sergiler ormanda. Uçuşan sinek, böcek de azalmıştır zaten. Cıvıl cıvıl kuş sesleri zayıflamış, karga sololarına bırakmıştır yerini.

Ben, mevsimlerin farklı duygulara hitap ettiğini düşünenlerdenim. Örneğin, yaz mevsiminin sesleri vardır. Çünkü sıcakta, kapı pencere açık yaşadığımız için, diğer mevsimlere göre daha fazla ses duyarız. Özellikle, dünyanın en güzel melodisi olan, çocuk sesleri artar.

Ben, mevsimlerin farklı duygulara hitap ettiğini düşünenlerdenim. Örneğin, yaz mevsiminin sesleri vardır. Çünkü sıcakta, kapı pencere açık yaşadığımız için, diğer mevsimlere göre daha fazla ses duyarız.

Sonbaharın renkleri vardır. Görmesini bilenler için, milyonlarca renk sunar.

İlkbaharın, aklımızın biraz susup, kalbimizin konuşmaya başladığı mevsim olduğunu düşünüyorum. Yoğun duygular yaşanır. Kelebekler sadece kırlarda değil, yüreğimizde de uçuşur durur. Mantık savaşları yenilgiyle sonuçlanır. Kararların alındığı mevsimdir.

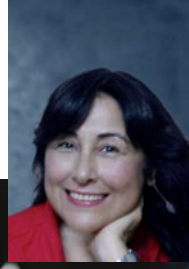
Kışın ise, kokuları vardır. En azından benim için öyle.

Bizim yaş gurubundan arkadaşlarla bir araya geldiğimizde, kaygılardan, problemlerden, iş hayatından, şehrin yoruculuğundan bahsedildiğinde, önlere kaç yaz tatili daha kaldığımı düşünmelerini hatırlatıyorum. Önce beni, karamsar olmakla suçluyorlar ama, biraz düşününce, tam tersine, geriye kalan yılların farkına varmayı sağlayacak bir yöntem olduğunu anlıyorlar. 50 yaşlarında olduğumuza göre, ağız tadıyla yaşanacak 15 yazımız daha var. Tabii sağlığımız ve doktorların izin verdiği ölçüde. Ağız tadıyla, yasaklanmamış yemekler yiyebilme, içki içebilme, tansiyon, kalp vb. sorunlarla uğraşmadan yüzebilme, spor yapabilme, hatta seks yapabilmekten bahsediyorum. Hadi kendinize çok iyi baktınız diyelim. Tam anlamıyla keyif verecek 20 yaz daha yaşarsınız.

O halde, biraz yavaşlayın, oturup düşünün. Yaşamınızı sadeleştirmenin

yollarını bulun. Keyifler için üşenmeyin, ertelemeyin ve vazgeçmeyin. Keşkeleri azaltın, kendinizin maksimum farkına varmaya çalışın. Mad-di kaygıları biraz öteleyin, korkularla yüzleşin ve geriye kalan yaz günlerini ıskalamamak için çaba harcayın.

Özellikle bir erkek için, 50-70 yaş arası, en güzel dönem olmalıdır. Bilgeliliğin, tecrübenin keyfini çıkarma zamanıdır. Biriktirdiğimiz her şeyi, halka açıp paylaşma vaktidir. Elbette ağız tadımız ile birlikte. •

Önemli Bir Duruşmaya Davet

Sizi önemli bir duruşmaya katılmaya davet ediyorum. Duruşmanın hangi adliyede ve hangi mahkeme salonunda olacağına bağlı olduğunu düşünüyorsanız merak etmeyin, bu duruşma için uzun yollar aşmanıza gerek yok. Aslında mesafe göreceli. Hangi ilde yaşadığının da bir önemi yok. Katılımın çok olması hayati önem taşımakta.

Sanırım, biraz kafanızı karıştırdım. Hem katılımın çok olmasının hayati önem taşıdığını vurguluyorum hem de duruşmaya katılmak için uzun mesafeler aşmanıza gerek yok dedikten sonra "Aslında mesafe görecelidir" diyerek konuyu neredeyse bir bilmeceye dönüştürüyorum, değil mi? Haklısınız.

Böylesine önemli bir duruşmanın dava konusunu merak ediyor olmanızdır. Hatta kim davalı, kim davacı, hangi mahkemede görülecek ve neden bu kadar önemli? Bu benim kişisel davam mı? Siz mahkemede hangi sıfatla bulunacaksınız? Tanık mı, sanık mı, davalı mı, davacı mı? Katılırsanız başınıza iş açar mısınız? Bu duruşmanın sizi sıkıntıya sokma olasılığı varsa neden katılırsınız ki?

O halde, gerekli açıklamaları yapayım: Bu duruşmaya katılmak için evinizden dışarı adım atmanıza bile gerek yok. Duruşma tutanağının başında dava konusu şöyle yazıyor: Kişisel çıkarlar mı, etik değerler mi?

Duruşmaya katılımın çok olmasını istememe karşın mahkeme

salonunda yalnız olacaksınız çünkü bu duruşmanın tanığı da, davalısı da, davacısı da, hakimi de, savcısı da, hatta katibi de sizsiniz.

Hazırsanız duruşma başlasın:

Davalıya soruldu: Size ve sizin

birinci dereceden yakınlarınıza bir zararı olmadığı halde haksızlığa uğradığımı gördüğünüz, hiç tanımadığınız birine "insanlık adına" destek olur musunuz, yoksa "Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın." mı dersiniz?

Bir cinayete tanık oldunuz, olaya dahil olmamak adına susmayı mı yoksa sizi sıkıntıya sokacağını bilmeniz de gerçekleri konuşmaktan vazgeçmemeyi mi tercih edersiniz?

İş hayatınızda haksız kazanç elde eden yöneticinizi ihbar eder misiniz?

Bir siyasetçisiniz, yolsuzluğa bu-
laşan meslektaşlarınızı ifşa eder misiniz?

Bir sağlık çalışanısınız, hastanız sizin için kurtarılacak bir can mı, yoksa gelir kaynağı müşteriniz mi?

Eğitimcisiniz, sınavlarda başarılı olan öğrencileri sizinle aynı politik görüşe sahip olmadıkları için sözlü mülakatlarda eler misiniz?

Sokakta şiddete maruz kalan birine yardım eder misiniz?

Karar: Davacı, davalı ve tanık

arasında toplumsal değerler, etik değerler ve kişisel çıkarlar konusunda net bir uzlaşma sağlanmadığı için vicdan ve çıkar arabuluculuğuna başvurulmak üzere duruşma ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Zor ama bir o kadar da hayati önem taşıyan bir duruşmaydı, değil mi?

Kendi güvenliğimizi mi adaleti mi ön planda tutmalıyız? Gerçeği

gizlemek suç ortaklığı sayılır mı? İnsanlık adına sorumluluklarımız nelerdir? Kişisel çıkarlarımız uğruna etik değerlerimizden ne kadar ödün veriyoruz?

Toplumsal değerler, etik değerler ve kişisel çıkarların sorgulandığı bu duruşmanın sonucunda adalet nasıl sağlanır sizce? Ki-

şisel kazançlarımıza öncelik verdiğimizde uzun vadede toplumsal ve etik değerlerimizin kaybı bizim için gerçekten bir kazanç mıdır?

Yazımın başında "Duruşmaya katılmanız için mesafeler aşmanıza gerek yok, mesafe görecelidir" demiştim. Evet, mesafe tamamen vicdanımız ve kişisel çıkarlarımız arasındaki mesafeye göre değişiyor. Kimimiz için bir adım ötede, kimimiz için ulaşılamayacak kadar uzaklarda. Sizin mesafeniz ne kadar adalete? •

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

Toplumsal değerler, etik değerler ve kişisel çıkarların sorgulandığı bu duruşmanın sonucunda adalet nasıl sağlanır sizce?

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

Politika

Türkçemizdeki Arapçadan Osmanlıcaya geçen siyaset sözcüğünün karşılığı olan politika, Antik / Eski Yunancanın devlet / kent anlamına gelen polis sözcüğünden türetilen bir sözcük. Siyaset sözcüğü de Arapça seyis, at bakıcılığı sözcüğünden türemiş...

Politika da siyaset de günümüze kadar genel olarak devlet yönetimi ile ilgili olarak kullanılagelmiş. Devletlerin henüz oluşmadığı yasama, yürütme ve yargının birbirlerinden ayrılmadığı tarım ve din toplumlarını kralar, diktatörler, hükümdarlar ve dini liderler yönetmişler.

Bu tür yönetimlerin hazinelerini de savaşlarla elde edilen ganimetler ile halktan zorla toplanan vergiler oluşturmuş.

Politika, MÖ V. yüzyılda Antik Yunan Edebiyatı'nın altın çağının

önemli düşünürlerinden Aristoteles'in tarihsel açıdan en önemli eseri. Toplam sekiz kitaptan oluşan bu eserinde siyasal yapılanmaları şöyle sınıflandırmış:

Ortak iyiliği amaçlayan tekin yönetimi:

Monarşi

Ortak iyiliği amaçlayan azınlığın yönetimi: **Aristokrasi**

Ortak iyiliği amaçlayan çoğunluğun yönetimi: **Politeia**

Tekin çıkarını amaçlayan tekin yönetimi:

Tiranlık

Zenginlerin çıkarını amaçlayan azınlık yönetimi: **Oligarşi**

Yoksulların çıkarlarını amaçlayan çoğunluğun yönetimi:

Demokrasi.

Bu sınıflandırmanın

"demokrasi"ye ilişkin olanı hariç, diğerlerine ilişkin tanımlara katılmamak mümkün değil. Nedeni de var olduğundan bu yana "siyasal denetimin doğrudan doğruya halkın ya da düzenli aralıklarla halkın özgürce seçtiği

temsilcilerin elinde bulunduğu, toplumsal ve ekonomik durumu ne olursa olsun tüm yurttaşların eşit sayıldığı yönetim biçimi," olarak benimsenmiş demokrasi ile yönetilen bir çok ülkede, demokrasiden "yoksulların çıkarlarını amaçlayan çoğunluğun yönetimi," olarak söz etmek ne yazık ki söz konusu değil.

Her ne kadar Avrupa ve Amerika'da 18. yüzyılın ortalarında başlayarak gerçekleştirilen devrimlerle mutlakiyetten meşrutiyete ve cumhuriyete yönelen devlet gücü toplumsal sözleşmelere dayandırıldıysa da "demokrasiler" yoksulların çıkarlarını amaçlayan çoğunluğun yönetimi olarak hayata geçirilemedi. 19. yüzyılda Alman filolog, filozof, kültür eleştirmeni, şair ve besteci Friedrich Wilhelm Nietzsche'in "*Cahil bir toplum, özgür bırakılıp*

Aristoteles

**...“demokrasiler”
yoksulların çıkarlarını
amaçlayan çoğunluğun
yönetimi olarak
hayata geçirilemedi.**

kendine seçim hakkı verilse dahi, hiçbir zaman özgür bir seçim yapmaz. Sadece seçim yaptığını zanneder. Cahil toplumla seçim yapmak, okuma yazma bilmeyen adama hangi kitabı okuyacağını sormak kadar

ahmaklıktır! Böyle bir seçimle iktidara gelenler, düzenledikleri tiyatro ile halkın egemenliğini çalan zalim ve madrabaz hainlerdir!” demesinin nedeni de bu olsa gerek.

Çocukluğum ve gençliğim 1928 yılında 18 yaşında Cumhuriyet Halk Partisi’ne üye olan gerçek bir halkçı ve eğitmen olan baba evinde onun bu yoldaki çabalarını izleyip gözlemekle geçti. Babam parti teşkilatında çok önemli görevler üstlenmesine rağmen hiçbir zaman milletvekili olmaya heveslenmeyen, “önemli olan partinin ilkelerini hayata geçirmek için çalışmaktır” diyen, zaman zaman partinin politik yöntemlerini eleştirmekten de kaçınmayan bir insandı. 1950’li yıllardan sonra CHP’nin neden iktidara gelemediğini, köylülere oy alamadığını sorduğumda verdiği yanıt şu olmuştu:

“Köye gidip, evlerine su getireceğini söylersen maksadını anlatamazsın. Köyünüze çeşme yaptıracağım diyenlere oy verirler. Çünkü evlerdeki çeşmelerden su akabildiğinden habersizdirler..”

Yıllar sonra Nietzsche’in yukarıda alıntıladığım dediklerini okuduğumda babamın söylediği bu sözler geldi aklıma. Ömrü boyunca İzmir Milli Kütüphane Müdürlüğü yapmasının, 1960-1970 yılları boyunca gezici kitaplık uygulamasını hayata geçirip İzmir’in 86 köyüne kitap okuma sevgisini aşılama gayretinin halk cehaletten kurtarılmadıkça ülkemizde gerçek anlamda demokra-

Politika ya da siyasetin bir başka, farklı anlamı da devlet yönetme sanatı. Bu da politika ya da siyaset ile ilgili kişilerin sanatçı duyarlığına ve içtenliğine sahip olmalarını gerektirir.

sinin gerçekleşmeyeceği bilincinden kaynaklandığını o zaman kavradım. 1960’lı yıllarının sonunda ülkemize 1964 yılında üretilmeye henüz başlanmışken köy çeşmeleri ile duvarlarına “Coca Cola’ya Hayır!” yazmayı siyaset yapmak sanan arkadaşlarla da yine o yıllarda ayrıldı yollarımız...

Politika ya da siyasetin bir başka, farklı anlamı da devlet yönetme sanatı. Bu da politika ya da siyaset ile ilgili kişilerin sanatçı duyarlığına ve içtenliğine sahip olmalarını gerektirir. Sanat, insanın var olduğundan

bugüne var olan ile var olması gerekeni öngörür; kötüye, zararlıya karşı iyiyi, güzeli ve insan sevgisini içerir; toplumların insani yönden gelişmesine katkı sunar. Sanatçı olmak da sadece sanat ile uğraşmak değil, aynı zamanda sanatı paylaşabilmek ve sanattan hoşlanıp sanata değer verebilmektir. Bu niteliklere sahip olmayan kişilerin demokrasinin vazgeçilmez kuralı olan seçimlerle işbaşına gelmeleri halinde de devlet yönetme sanatı olan politikanın / siyasetin üstesinden gelebilmeleri de asla mümkün değildir.

Politika / siyaset şahsi menfaat ve mevki hırsına yer olmayan bir gönüldenlik ve özveriyi gerektirir.

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de nicedir politika / siyaset kişisel çıkar elde etmek uğruna yapılagelen bir uğraş olmuş; ülkelerin ve halkların çıkarlarının gözetilmesi gereği göz ardı edilmiş; bilgisiz halk kitleleri de günlük çıkar ve menfaatler vaat ederek kendilerine dalkavukluk eden bu tip kişilere oy verir olmuşlardır. İyi, dürüst, halkının ve ülkesinin refahını gözetenler ise şu ya da bu şekilde elenerek saf dışı edilmişlerdir. Bu olumsuz sonucu, Nietzsche gibi bütün suçu halka yüklemek yerine; bu durumun halka, halkın

yararlarını, çıkarlarını gereği gibi anlatmayı gereğince beceremeyen, halktan yana olduklarını söyleyip aslında kendi çıkarlarının peşinde olanların suçu olduğunu da görmek gerek.

Bir ülkede siyasi partilerin amacı ülkelerinin ve halklarının çıkarına / yararına olduğuna inandıkları partilerin politikalarını / siyasetlerini uygulamak için iktidar olmaktır. Partilerin üyelerinin amacı da parti programlarının uygulanabilmesi için mevki, makam gözetmeden çalışmaktır. Çünkü politika / siyaset şahsi menfaat ve

mevki hırsına yer olmayan bir gönüldenlik ve özveriyi gerektirir.

İktidara gelmek, gelebilmek için de halkın günlük yaşamın-

dan uzak kavramlarla halka hitap etmeyip / etmeyi beceremeyip gerçek ihtiyaçlarını nasıl, ne şekilde karşılamayı nasıl başarabileceklerini anlatmak ve güvenini kazanmayı gerektirir.

Popülizmin ortalığı kasıp kavurduğu, bencilliğin hüküm sürdüğü günümüz dünyasında bunu başarmak de ancak gerçek özveri ve birliktelik ile insan sevgisini en yüce değer olarak içselleştirmekle mümkündür.

Evet, politika / siyaset devlet yönetme sanatıdır. İcra edebilmek için de önce insan olmak gerekir...•

tekinozertem@butundunya.com.tr

Küllerinden
Doğan
Bir Hekim

Michael Servetus

Yazan: SONGÜL SAYDAM

Kimi zaman “ılımlı” sözcüğü eklenerek bağnazlık örtbas edilir. Örneğin Katolikler aşırı dindar, Protestanlar “ılımlı” olarak gösterilir. Fransız filozof Albert Bayet, şöyle der: “Protestanlar da, Katolikler gibi doğrunun ancak tanrısal bir esinle bulunabileceğini, bu esinin de İncil’de bulunduğu kanısındaydılar. Calvinciler de kendi inançlarını savunmak için Katolikler gibi silaha sarılmaktan çekinmezler, en zayıf durumda oldukları yerde zulüm görenler, en güçlü oldukları yerde zulmederler. Calvin kendi adamları Cenevre dışındaki kovuşturulurken, yorumcu Sebastien Castelion’u işinden uzaklaştırır, kadederciliğe karşı görüşler taşıyan Jerome Bolsec’i sürgüne gönderir, bilgin Michael Servetus’u ateşte yaktırır. Nihayet, ünlü ‘cujus regio ejus religio’ “Yören neyse dinin odur” bireysel vicdan haklarının arsız bir inkarı haline gelir.”

■ *Avrupa’da kan dolaşımını ilk kez doğru şekilde inceleyen, matematik, gök bilim, meteoroloji, coğrafya, anatomi, eczacılık, hukuk felsefesi, tercümanlık ve Kutsal Kitap’ı orijinal metinlerinden tefsir etme çalışmaları bulunan, özellikle eczacılık ve ilâhiyat bilimleri tarihinde ünlü bilim insanı.*

Katoliklerin Bruno'ya yaptıklarını Protestanlar da Servetus'a yaptı.

1509 yılında doğan hekim, teolog, hümanist, Servetus tıp, teoloji, matematik, astronomi, meteoroloji, coğrafya, hukuk, anatomi, Kitab-ı Mukkades, İncil ve Kuran-ı Kerim üzerine çalışmalar yapan bir bilgin-di. Dil öğrenmede olağanüstü bir yeteneği vardı. İçini saran “yenilik tutkusu, yatıştırılması olanaksız bir hareket gereksinimi, tartışma ve tehlike zevki” onu yollara düşürdü.

Servetus: “(Tanrı) Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemesi bazı İncil yorumcularının yanılığısından kaynaklanıyor. Bölünmez bir varlık olan Tanrı’ya üç ayrı kimlik yükleyen bu öğretiyi gerçeğe aykırıdır.”

19 yaşında bir daha dönmek üzere İspanya’yı terk etti. Fransa’da hukuk eğitimindeyken dini konularla özellikle “Teslis, Kutsal Üçleme ya da Üçlü Birlik” olarak adlandırılan “Baba Tanrı, Oğul Tanrı ve Kutsal Ruh” ve günahkâr doğan insanın arınması düşüncesi, vaftiz inancısıyla yakından ilgilendi. Kutsal kitapları incelemek için okulu terk etti. Avrupa’da yenilik havası estiren Luther’in reform hareketi onu da etkiledi. Frankisten tarikatının

koruyucusuyla V. Şarlken’in taç giyme törenine gitti. “Papalığın gösteriş düşkünlüğü ve imparatorun dünyevi bir papaya bağlılık yemini etmesi”, “din ve devlet işlerinin iç yüzünün çirkefliliği karşısında altüst oldu. Papanın ve maiyetinin dünyevi şatafatı karşısında şoke olmuştu. Bu durum içinde yetiştiği bütün inanca kuşkuyla yaklaşmasına neden oldu.”

Reformcuları yakından tanımak için yollara düştü. “Reformcular” Servetus’tan ve özellikle düşünce-

lerinden çok rahatsız oldu. “Asi ve günahkâr İspanyol’u lanetlediler.” Servetus korusuzca, Yunan mitolojisindeki cehennemin bekçisi, üç başlı olan köpek Cerberus’a

benzettığı teslis konusunda “Kutsal Üçlemenin Hataları Üzerine Yedi kitap” adlı yapıtını yayımladı. Üzerinde nerede, ne zaman basıldığı yazmayan bu kitap, hem Katoliklerin hem de Protestanların tepkisine yol açtı.

Servetus “(Tanrı) Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üçlemesi bazı İncil yorumcularının yanılığısından kaynaklanıyor. Bölünmez bir varlık olan Tanrı’ya üç ayrı kimlik

yükleyen bu öğreti gerçeğe aykırıdır.” diyerek düşüncesinin tohumlarını açıktıyordu. Kitabının satışı yasaklandı.

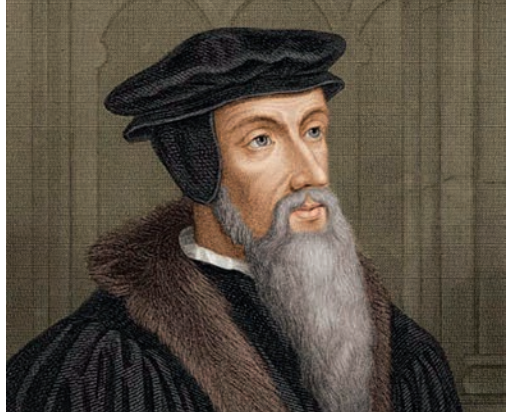
Bir yandan dindeki yanlış yönelimleri düzeltmeyi amaçlarken öte yandan Hristiyanlığı, Yahudi ve Müslümanlara daha cazip ve akılcı göstermeye çalışıyordu. Alkışlar yerine tehditler gelmeye başladı. Michel de Villeneuve takma adıyla Lyon’a kaçtı. Bir yayıncının yanında düzeltmen ve editör olarak çalıştı. Antik dünyanın önemli yapıtlarını inceleme olanağı buldu. (İleride Musa’yı yalancılıkla suçladı diye yargılanmasında gerekçe gösterilecek olan) Ptolemaios’un ünlü “Coğrafya” kitabının nitelikli iki baskısını

ve İncil’in üç baskısını hazırladı. Birçok tıp kitabıyla karşılaştı. Hekim ve yazar Symphorien Champier ile tanıştı. Onun önerisine kulak verdi. “Tehlikeli spekülasyonlardan vazgeçip” tıba yöneldi. Paris’te tıp öğrenimine başladı. O çağın en ünlü hekimleri öğretmeniydi. Kısa zamanda kendisini gösterdi. “Kadavra çalışmasında şöhreti o kadar büyüktü ki önünde yalnız Vesalius vardı.”

Hekimlik yaparken kafasını kuma gömemedi. Din adına yapılan us dışı yanlışları gördükçe içinde kabaran duygu ve düşünceleri zincirleyemedi. Avrupa’da etkin bir ad vardı: John Calvin.

“Hristiyanlığın bütün skolastik

inançlardan arınarak özgün kaynağına dönmesini savunuyordu.” Luther’den sonraki addi. Servetus Lyon’lu bir kitapçı aracılığıyla onunla mektuplaşmaya başladı. Ancak Calvin kibir ve azamet içindedi. Servetus’la ilişkisini kesti.

Servetus'a karşı düşmanca duygular beslediği söylenen John Calvin

“İçinde Servetus’a karşı kudurmuş bir kin sakladı.” Mektuplarında açığa çıktı: “Eğer (Servetus) buraya gelirse, eğer benim otoritemin bir anlamı varsa, onun canlı ayrılmasına asla izin vermeyeceğim!”

Servetus “Hristiyanlığın eski özüne kavuşabilmesi için yanlış öğretilerden arındırılmasını” amaçladığı 734 sayfalık “Christianismi Restitutio” (Hristiyanlığın Yeneden Kuruluşu) kitabını yazdı. Viyana’daki iki kitapçı ile yaptını Avrupa’nın her yanına göndermeleri için anlaştı. Gizlice bin adet bastırıldı. Üzerinde yazarın adı bulunmayan yapıt hem Katolikleri hem de Protestanları kızdırdı. Özellikle

Calvin'in kadcerciliğine ağır eleştiriler vardı. Daha önce kitabının bazı bölümlerini mektuplaştığı Calvin'e aktardığı için kısa zamanda kimliği ortaya çıktı.

Fransız Engizisyonu Servetus'u ve kitabının yayımcısını sorguladı. Yeterli kanıt olmadığı için salıverdi. Engizisyon "ihbarcının ihbarcısı"ndan daha fazla kanıt sunması için "ihbarcı"ya yazmasını istedi. Hemen Servetus'un "gizli tanık"ı Calvin'e gönderdiği özel mektup, yazı ve kitapları yollandı. Roma Katolik yetkilileri henüz hakkında mahkûmiyet kararı olmayan Servetus'u tutuklayıp Fransa-Vienne'de hapsedti. Servetus engizisyonun vereceği cezanın dehşetiyle hapisten kaçtı. Bir ay geçmeden Engizisyon, Calvin'in gönderdiği 17 mektup ve Cenevre'deki vaizin gizli tanıklığını kanıt gösterip dalalet suçlamasıyla Servetus'u kitapları ile birlikte yakılmaya mahkûm etti.

Kutsal Engizisyonundan kaçan Servetus Cenevre'nin güneyindeki Louset kasabasına geçti. Sonra Cenevre gölünü geçip ılımlının ılımlısı

Zürih'e gidebileceği bir kayık aradı. Calvincilerin deyişle "Tanrı'nın kenti" Cenevre'ye vardığında Pazar günüydü. Oda bulup dinlendikten sonra ilk iş olarak ibadetini yapmaya gitti. Kendisini mahkûm ettiren Calvin'in bir vaazına katıldı. Kilisede onu tanıyan birileri kent yöneticilerine ihbar etti. Ayın bitiminde kaçmaya fırsat bulamadan yakalandı. Hapse atıldı.

Servetus ve Calvin

Düzmece yargılama başladı. Katolik bir Engizisyon görevlisinin sorduğu sorular, Calvinci bir sorgulayıcı tarafından Servetus'a yöneltiliyordu. Soruşturmayla bizzat katılan Calvin'e fırsat doğdu. Özellikle tutuculuğunun baş düşmanını gördüğü Servetus'tan kurtulacak ve Cenevre'de yitirdiği eski gücünü koruyup güçlendirecekti. Calvin'in düşmanları için de gökte ararken yerde buldukları bir durumdu. Calvin'e ve onun omuz verdiği hükümete karşı saldırı için Servetus'u

bahane ettiler. Hassas sağlığı ve devlete olan faydalılığı yüzünden Calvin, kişisel olarak Servetus'a karşı olduğunu belli etmiyor gibiydi. "Davanın kıskırtıcısı olmak, Calvin için bir çeşit itibar sorunu haline gelmişti." Servetus'un mahkûmiyeti için elindeki tüm gücünü ve maşalarını kullandı.

Düşüncelerinden ötürü suçlanacağını beklerken, Servetus, sorularla özel ve kişisel yaşamının da ortaya döküldüğünü gördü. Calvin, Engizisyon önünde kendisi ile tartışan ve Hallacı Mansur gibi "Enel Hak" diyen Servetus'un düşüncelerini "iğrenç küfürler" olarak nitelendirdi. Bu yüzden ölümü çoktan hak ettiğini düşünüyordu. Servetus'un yakalanışından sonra bir arkadaşına gönderdiği mektupta bu duygularını dile getiren Calvin: "Artık onun için ölüm cezasının geldiğine inanıyorum fakat cezanın acısız olmasını arzu ediyorum." Ateş yerine kılıç öneren Calvin'e "aşırı hoşgörüsü" yüzünden azarlayarak yanıt verildi. Calvin'in bağınaz din kardeşleri

daha canavarca bir ölüm biçimini yeğliyordu. Servetus, Calvin'e katil diyerek ona ve ölüme meydan okuduğunu yazdı.

Servetus Cenevrelisi olmadığı için sosyal olarak en kötü olasılıkla sürgün edilebiliyordu. Calvinciler evrensel mahkûmiyet ve idam isteyebilmek için öteki İsviçre kantonlarıyla görüşmeler yaptı. Zaten Basel kenti kitabın satışını çoktan yasaklamıştı. İdama karşı çıkan

Servetus'un yakılarak idam edilmesi

Libertinler olarak adlandırılan grup ise, Hristiyanlık dünyasının kabartılan öfkesi üzerlerine yönlendirilince yargılama başlamadan verilen cezanın önüne geçemediler. “Üçleme ve yeni doğan vaftizine karşı çıktığı” gerekçesiyle, küçük kan dolaşımını keşfettiği için, Kur’an okuduğu, hiç evlenmediği gibi ek suçlamalarla yakılarak ölüm cezasına çarptırılan Servetus, Engizisyonculara seslendi: “Ben yanacağım, fakat bu sadece bir olay. Tartışmamızı ebediyette sürdüreceğiz!”

Üç gün sonra 27 Ekim 1553'te idam yerine doğru yürütüldü. Suçlu olduğunu kabul etmesi için yapılan tüm baskı ve ısrarlara

karşı ağızından sadece “Tanrı” sözcüğünün çıkmasına sinirlenenlere Servetus “Tanrıdan başka kimi çağırabilirim şimdi” diye yanıt verdi. Yakılacağı kazığın önünde eğilip dua etti. Bedeni zincirlerle, boynu ipe sıkıca bağlandı. Calvin’e gönderdiği el yazmaları, ele geçen basılı kitaplarıyla Cenevre'nin hemen dışındaki yerde kazıkta yakıldı. Son sözleri “Ey Tanrım ruhumu koru. İsa, ebedi ve ezeli Tanrı'nın oğlu, bana merhamet et!” oldu.

Engizisyon Mahkemesi tarafından sapkınlıkla, kafirlikle suçlanıp diri diri yakılan Servetus

Michael Servetus'un Fransa Paris ve Annemasse'deki heykelleri.

küllerinden doğdu. 1700 yıl önce toplanan İznik Konsili kararlarını reddeden Servetus'un bedeni yakıldı ama düşünceleri Katolik, Ortodoks, Protestan inançlarını sarstı. Bebeklerin cehennemlik olmadığını, insanın günahkâr doğmadığını savunan Servetus ile Socinus'un teslis ve aslı günah karşıtı düşüncelerinden, modern Unitarizm'in öncüsü Socrinizm doğdu. Aydınlanma çağıının kıvılcımı oldu.

İbni Sina, İbni Rüşd gibi aydınların yapıtlarıyla, Endülüs Aydınlanması ile tanışan Servetus'un bilimsel çalışmaları da ışımaya başladı. 1537'de basılan ilki bitkilerin tedavi edici özelliklerini anlattığı, ikincisi de bitki ve meyve özleriyle hazırlanan "tıbbi şuruplar"ın hangi hastalıklara karşı kullanılabileceğine ilişkin tıp ve eczacılık yapıtları yıllar sonra keşfedildi ve büyük başarı elde etti.

İbni Nefis'in yıllar önce keşfetmesine karşın Servetus küçük dolaşımı tanımlamış olan ilk Avrupalıydı. Bu tanıma hekimlik ile ilgili bir kitapta değil kendisini yakılmaya götüren teolojik yapıtında yer verdi. Servetus küçük kan dolaşımını "ilahî ruhun vücutta yayılmasını daha tatminkâr bir şekilde açıklamak için kullanmaktaydı. Ayrıca hayat veren ruhun daha sonra kalbin sol karıncığından bütün vücudun atar damarlarına yayıldığını" belirtmişti, bu

görüş William Harvey'in bir sonraki yüzyıl keşfedeceği büyük kan dolaşımı tanımına gerçekten çok yaklaşılmaktaydı." Ve hepsinden öte Galenos'un "Kalp karıncıkları arasındaki bölmede küçük gözenekler olduğu ve sağ karıncıktaki kanın bu gözenekler aracılığıyla sol karıncığa geçtiği" yönündeki yüzlerce yıllık yanılığını gözler önüne seriyordu. Tıpkı Bruno'nun yüzlerce yıl süren Aristoteles'in "tartışılmaz" yanılıklarını yıkması gibi.

Bağnazlar "ılımlı" dini görüşleri konusunda bu kadar ısrarcı olmasaydı yenilikler Batı tıbbına yüz yıl önce girmiş olacaktı.

Bağnazlar "ılımlı" dini görüşleri konusunda bu kadar ısrarcı olmasaydı yenilikler Batı tıbbına yüz yıl önce girmiş olacaktı. Servetus, çok geçmeden Protestan,

Ortodoks, Katolik bağnazlığın birbirine bağlanmasının sembolü olarak anımsandı. Anısına 1876'da Madrid'de, 1907'de Paris'te, 1910'da Vienne'de heykelleri dikildi. 1984'te Zaragoza'da Halk (Üniversite) Hastanesine Miguel Servetus adı verildi. 1903 yılında Calviniler kefaret anıtıyla büyük reformcu Calvin'in en büyü hatayı işlediğini ilan ettiler. Kitaplarıyla birlikte yakıldığı yerde bugün Servetus'un taş kitabe taşıyan bir abidesi dimdik ayakta durmaktadır. Servetus'un ardından 50 yıl sonra Don Kişot, o topraklarda kötülüklerle savaşmaya başladı.

Küllerinden doğdu hekim Servetus... •

Bilginizi Denetleyin

1-"Kara gevrek" nedir?

- a-Üzüm cinsi
- b-Armut cinsi
- c-Elma cinsi
- d-Portakal cinsi

2-"Ekoloji "aşağıdaki-lerden hangisidir?

- a-Yerbilim
- b-Deprembilim
- c-Subilim
- d-Çevrebilim

3-Elektrik iç tesisat kablolarında kullanılan element hangisidir?

- a-Aluminyum
- b-Gümüş
- c-Bakır
- d-Civa

4-Hangisi su gücünden elektrik üreten santraldir?

- a-Termik
- b-Hidroelektrik
- c-Rüzgar
- d-Nükleer

5-Yapıların kaba ağaç işlerini yapanlara ne ad verilir?

- a-Marangoz b-Duvarcı
- c-Dülger d-Sıvacı

6-Aşağıdakilerden hangisi bir hastalıktır?

- a-Hidroür
- b-Hidrosefali
- c-Hidrafor
- d-Hidroksit

7-Kızıla yakın kahverengine ne ad verilir?

- a-Tunç rengi
- b-Ateş rengi
- c-Bakır rengi
- d-Nar rengi

8-Aşağıdakilerden hangisi içinde diyalog geçmeyen bir gösteri sanatıdır?

- a-Pantomim
- b-Prozodi
- c-Opera
- d-Tiyatro

9-Aşağıdakilerden hangisi ışık şiddet birimidir?

- a-cm b-F
- c-J d-cd

10-Balık avlamak için aşağıdakilerden hangisi kullanılır?

- a-Kanca
- b-Zıpkın
- c-Çengel
- d-Tabanca

11-Hangisi sindirim sistemi organı değildir?

- a-Böbrek
- b-İnce bağırsak
- c-Ağız
- d-Mide

12-Aşağıdakilerden hangisi insanın salgıladığı bir hormondur?

- a-Protein
- b-Kalsiyum
- c-Adrenalin
- d-Fosfor

Söz Dokuma Atölyesi

Olya Yılmaz Güller

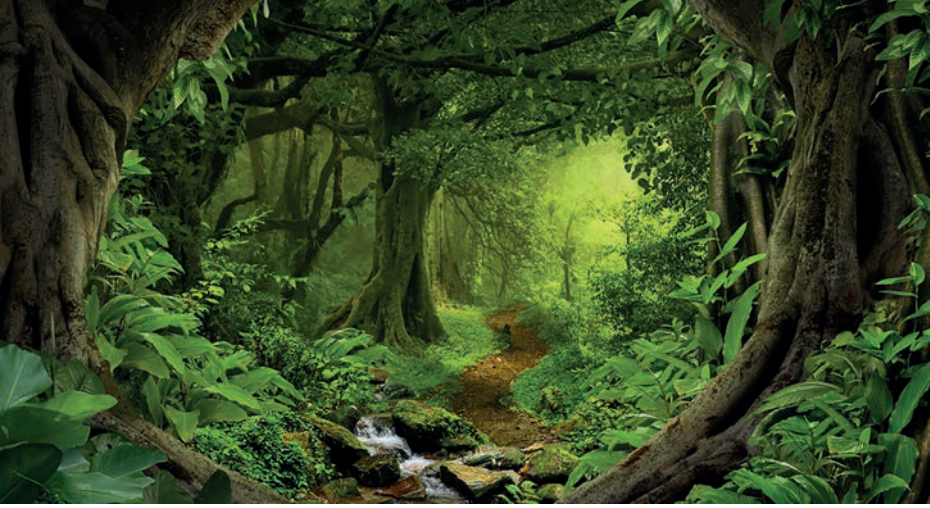
AĞACA DOĞUŞTAN
MEZARA KADAR
MUHTACIZ

BİR AĞAÇ BİN NEFES

Çınar ağaçlarının gölgelendirdiği yayla meydanında ağaca asılı bu tabelayı görünce durdum ve düşündüm. Sarıldığımda kollarımın kavuşmadığı bu asırlık çınar ağaçları kim bilir kaç nesil karşılayıp uğurlamıştır, kaç canlıya ev sahipliği yapmıştır, gölge serinliği kaç insanın ruhuna su serpmiştir? Sessiz sedasız köklerini toprağa, dallarını göğe bağışlarken kaç gürültüye,

vurdumduymazlığa tanık olmuştur?

Kulağımı heybetli çınarın şerha şerha yarılmış gövdesine dayayıp yukarı baktığımda aralarından su sızmayan lakin gün ışığına hükmedemeyen yeşille mavinin dansını izliyorum. Yüreğimde bir sevinç hüzmesi koca çınarın soluk alıp verişini duyuyorum sanki. Sonra gördüklerim canımı acıtıyor. Gövdesi oyularak çizilmiş kalpsizlikler ve bir

ömür taşımak zorunda olduğu bir anlık hevesle kazınmış baş harfler...

Yuvalarını başlarına yıktığımız güzelim ağaçlar bir kayanın arasından bile yeşerebiliyorken, tabii ki onlar bize değil, biz onlara muhtacız mezara kadar. Öyle ya mezarımız bile bir ağaç gölgesinde olsun isteriz. Hâl böyle iken değerini anlamak için yine senin gövdeni kullanıp tabela asma gereği doğuran insanlığımız utansın! Ağacı kesmemek için köşkü yerinden oynatan bir Ata'nın nesli olarak nasıl bu kadar yozlaştık, nasırlaştık; ormanları yakıp ağaçları kesip oteller, yollar, binalar yaptık? Ah ah bizim çokça maneviyata, duyarlılık bilincine ihtiyacımız var. Doğanın hükmü büyük, bizimse ona vereceğimiz hesap daha büyük. Dilerim pişmanlığımızın faydasız olacağı bir duruma düşmeyiz sevgili okur.

Sözün özüne gelelim. Madem çınar ağacıyla hemhâl olduk gelin öyleyse onlardan biri olup dile gelelim:

*Uzakta, çok uzakta bir orman
Gözlerimde büyüyor büyüyor,
Yanı başımda şimdi.*

*Yeşilin her tonunu barındıran
güzelliğiyle.*

*Sanki uzatsam elimi, değecek,
Rüzgarla fısıldaşan serin
yapraklara.*

*Benimse içim içime sığmaz,
Onlardan biri oluverir karışırım
aralarına*

*Annem çınar, babam köknar
Ve kardeşlerim, köklerimiz sarmaş
dolaş*

*İnsanoğlunun yapamadığını yapar,
Kardeşçe sevgi içinde yaşarız.*

*Her türlü güürültüden, kavgadan uzak,
Barış içinde dünyamız.*

*Sonra kuşlarla dost olur,
Kanat sesleriyle şenlenir yuvamız.*

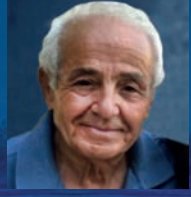
Güneşe erişmek için yarışırız.

*Bize zarar verenlere ise,
Susup sadece bakarız,
Ve biz olmadan,*

*Nefes almadan,
Yaşamayacaklarını anlamalarını
umarız... •*

Boz Urbalı Köy Kahramanları Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Yayladan Aksu'ya Bir Yörük Kızı

Antalya'nın Gazipaşa Bucağı'nın otuz beş köyünün hiçbirinde okul yoktu. Bazı şanslılar ancak

Gazipaşa'ya giderek okuma olanağı bulabiliyorlardı.

Çile, Toroslar'da orman içine gömülmüş, dış dünyayla bağları neredeyse tümüyle kesik bir dağ köyüdü. Çile Köyü'nden Hacı Şevki'nin kızı Pakize, Gazipaşa'ya okumaya giden komşularının ardından günlerce ağlamıştı "Ben de okuyacağım." diye.

Olay,
1940 yılının
Temmuz
ayında
yaşanmıştır.

Ağlamasını hiç kesmemişti Pakize. Sonunda ba-

Çile, dış dünya ile bağları kopuk bir dağ köyü idi.

bası dayanamamış, onu götürüp Gazipaşa'da okula yazdırmıştı. İlk üç yıl bazı ailelerin yanında kalmıştı. Son iki yıl ise ailecek Alanya'ya göçmüşlerdi onun okuması için. Pakize'nin istekliliği, çalışkanlığı, zekâsı arkadaşlarının »

Halkevinin kompozisyon yarışmasını kazanan köylü kızı Pakize

da, öğretmenlerinin de dikkatinden kaçmamıştı. Atatürk'ün aramızdan ayrıldığı yıl, Halkevinin açtığı kompozisyon yarışmasında birinci olmuştu. İçinde yazısının bulunduğu bir kitapçıkla elli kuruş da ödül verilmişti kendisine. Ama en önemlisi, sokakta giderken insanların kendisini gösterip *"Yarışmada birinci gelen köylü kızı işte bu."* diye göstermeleriydi.

Kompozisyonu, "Atatürk'ün İyilikleri" başlığını taşıyordu. Anasından ve çevresinden duyduklarını yazmıştı Pakize: *"Yurdumuzu düşmanlardan kurtardı. Fabrikalar yaptırdı. Yerli malı giydirdi."*

Yazısının en ilginç bölümünün son kısmı olduğunun o zamanlar farkında değildi Pakize: *"Köy kızları da okuyacak, okuyan kızlar başını örtmeyecek, erkeklerden kaçmayacak."*

İlkokulu bitirince bir yılını köyde geçirmişti Çile Köyü'nün Yörük kızı. Sonra belki bir okuma fırsatı çıkar diye ailecek yeniden Alanya yolunu tutmuşlardı. Alanya'da moda, ut çalmak ve Kur'an öğrenmekti o yıllar. Pakize de moda uymaya çalışmıştı. Ama ailesi Pakize'nin ne ut çalmasını istiyordu ne de Kur'an öğrenmesini. Pakize'nin kafasında bir resimde gördüğü çağdaş kadın gibi, Melahat Öğretmen gibi, köy ebesi gibi olmak vardı. Beklediği koşulları Alanya'da bulamayan Şevki Hoca,

yeniden çam ormanlarının içine götürdü ailesini. Pakize köydeki kadınlara özenerek başını örtmüş, beline kuşak dolamıştı. Süt helkesi elinde ağıldan ağıla, keçilerin, oğlakların peşinde koşmuştu. Babası arada bir Alanya'ya gidip geliyor, öteberi götürüp getiriyordu. Her gelişinde ağzının içine bakıyordu Pakize. Belki okumakla ilgili bir haber getirir diye. Beklediği umut ışığı bir türlü yanmıyordu babasının gözleminde.

■ Babası arada bir Alanya'ya gidip geliyor, öteberi götürüp getiriyordu. Her gelişinde ağzının içine bakıyordu Pakize. Belki okumakla ilgili bir haber getirir diye. Beklediği umut ışığı bir türlü yanmıyordu babasının gözlerinde.

Aradan bir yıl geçmiş, bahar gelmiş, yayla hazırlıkları başlamıştı Çile Köyü'nde. İşte o mustulu haberi o günlerde getirmişti Alanya'dan dönen Veli Çavuş,

"Başmuallimn söylediydi, Aksu Nahiyesi'nde bi enüsdü açılmış, yatılı mekdep. İlk mekdebi bitiren kızleri oğlanleri isdeyleemiş. Muallim olup köylerine dönckleemiş. En çok da kız talebe isdeyleemiş. Söyle Şevki Hoceye Pakize'yi getisin, evraklarını doldurup hemen yolleyelim." dedi.

Veli Çavuş'un söylediğine göre komşu köylerden kızlı erkekli, içlerinde Pakize'ye akrabalıkları da olan beş on çocuk evrak filan beklemeyip doğrudan kayıt olmaya gitmişler Ak-su'ya.

Şevki Hoca, komşu köydeki dayısı Emin Hoca'ya danışmıştı Pakize'yi gönderip göndermemek konusunu. Emin Hoca: "*Devlet mekdebi bi devlet güşudur.*" demişti. "*Benim oğlan gideyosa senin gız niye gitmesin?*"

Pakize tüm köye yaymıştı okumaya gideceğini. Çile Köyü'nden kendisinden başka ne kız ne erkek vardı ilkokulu bitirmiş. Daha önce okula başlayan birkaç çocuk, el yanında okumaya dayanamamış, okulu bırakmıştı.

Evrakları doldurmak amacıyla Alanya'ya gidecekleri günün gecesinde, oyalı başörtüsünü, uzun köylü entarisini ve ipek kuşağını başucuna koymuştu.

Başöğretmen Ali Tekin, Pakize'nin kayıt için gelmesine çok sevinmişti. Bu, Pakize için de Ali Tekin için de çok önemliydi. Çünkü Ali Tekin'in anlattığına göre Pakize, Alanya'nın 100 köyü içinden parasız yatılı okula gidecek ilk kız öğrenciydi. "*Şu kâğıttaki yazılanları oku, acele etmeden okunaklı okunaklı doldur.*" dedi.

Pakize en güzel yazısını o gün yazdığını düşündü. Başöğretmen, formu, zarfın içine koydu, üzerine adresleri yazdı, odacıya vererek postalamasını istedi.

■ Dayısıyla birlikte Gazipaşa'ya, eşek üstünde, Alanya'ya da at üstünde gitti. Yol boyunca karşılaştıkları kişiler, dindar bir ailenin kızının yatılı okula gönderiliyor olmasına hayret ettiler.

Pakize Alanya'dan gelecek haberi yaylada bekledi. Çok sürmedi haberin gelmesi. Gelir gelmez de yaya olarak köye indi. Dayısıyla birlikte Gazipaşa'ya, eşek üstünde, Alanya'ya da at üstünde gitti. Yol boyunca karşılaştıkları kişiler, dindar bir ailenin kızının yatılı okula gönderiliyor olmasına hayret ettiler.

Gazipaşa'da Alanya'ya gitmek için bekliyorlardı. Bir ara dayısı,

"*Kızım git de şu pınardan bi su getirivee de soğuk soğuk içiverem.*" dedi.

Pakize'nin ayağında, ablasının, ayaklarına biraz bol gelen kunduraları verdi. Oysa kendisinin ne güzel kabaralı ayakkabıları vardı. Daha güzel diye ablasının bol ayakkabılarını giymişti. Keşke giymeyseydi. Su testisi dengesini bozunca kunduraları döndü, ayağı burkuldu. Acı içinde kıvrandı ama dayısının yanında gikını çıkarmadı. "*Böyle acı içinde kıvrana kıvrana onca yolu nasıl gideceğiz? Geri dönelim.*" der korkusuyla acısını içine gömdü. Ancak Alanya'da akrabalarının evinde

konaklarken anlattı durumu. Balmumu ile sardılar ayağını. Ama acısını alamadı ne balmumu ne de başka bir şey.

Bir gün bir gece sürdürdü Alanya-Manavgat arası. Manavgat'ta yatacak yer bulamayınca gidip Manavgat Irmağı'nın kıyısında bir yer bulup açık havada yattılar.

Sabah, onları Aksu'ya götürecek Hoşgör'ün küllüstür otobüsüne bindiler. Yaşamında ilk kez bindiği otobüs, gözünde büyümüş, onu sürüp götüren şoför ise çok önemli biriymiş gibi gelmişti Pakize Yılmaz'a.

Üç saatlik bir yolculuk sonunda vardılar Aksu'ya. Pakize'nin dayısı nöbetçi öğrenciye, "Alanya başöğretmeni Hakkı Uğur burada mı?" diye sordu. Nöbetçi öğrenci, "O, öğretmenlerin grup başıdır. Az bekleyin, hemen haber vereyim." dedi.

Hakkı Uğur'la çıka geldi nöbetçi öğrenci. Dayısı, Pakize'yi, Hakkı Uğur'a emanet edip beklemekte olan otobüse bindi. Nöbetçi öğrenci, tahta bavulunu omuzlayıp götürürken Pakize de müdür odasına doğru yöneldi Hakkı Bey'le birlikte.

Talat Ersoy onları güler yüzle karşıladı. "Neden geç kalmış bu hanım kız?" diye sordu Hakkı Uğur'a. "Bu Pakize, çok akıllıdır Hocam." dedi Uğur. "Kendisi Yörük

Aksu Köy Enstitüsü
Müdürü Talat Ersoy

yaylasından indiği için biraz geç kalmış."

Ersoy'un babacan tavrından çok etkilendi Pakize. Müdür onu alıp bahçeye çıkardı. Dışarıda kendisi gibi öğrenciler, hepsi küçük bir bina ile birkaç barakadan oluşan okul yapıları arasında dolaşıyorlardı. Talat Ersoy kızlara seslendi, "Bakın, bu arkadaşınız Pakize." dedi.

Kendi bucaklarından geldiğini öğrenen Gazipaşalı öğrenciler sardı çevresini. Okulda akraba ve yerdeşlerinin olması Pakize'yi çok rahatlattı. İçindeki yabancılik duygusu ve sıkıntı dağıldı.

Pakize
Yılmaz

Pakize'den sonra gelen İbradalı Huriye ile birlikte toplam 66 kişi olmuşlardı. 6 kızı aynı kümede olmak üzere otuz üçer kişilik iki kümeye ayırmıştı onları yöneticiler. •

(Pakize Türkoğlu, Tonguç ve Enstitüleri, 2009, s. 193-197)

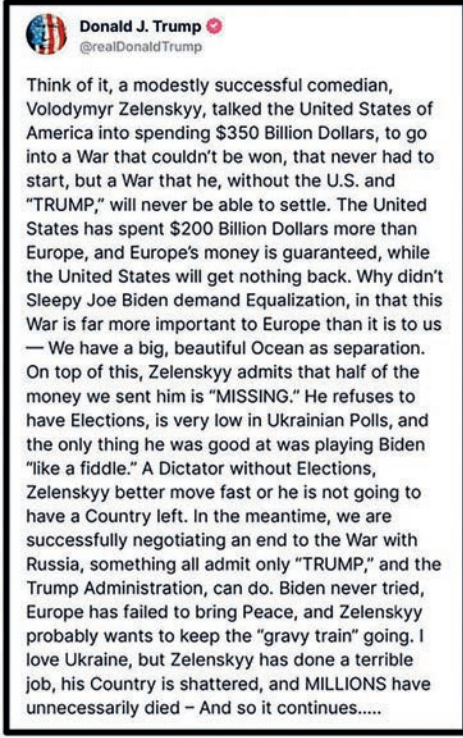

Ukrayna Savaşın “Bedeli” ve Kritik Mineraller 1

Giriş

Ulusal ve uluslararası medyada, ağırlıklı olarak “Ukrayna-Rusya Savaşı” olarak adlandırılan, aslında önceki ABD yönetiminin, mevcut AB yönetimi iş birliği ile Ukrayna’yı, Rusya’ya karşı kullandıkları vekalet savaşının, en azından sıcak çatışma kısmının sonuna yaklaşıyoruz. Yeni ABD yönetiminin, önümüzdeki dönemde Çin ile olası çatışmasında, Çin’in yanında yer alması beklenen

Rusya’yı zayıflatma hedefini de içeren bu ABD-AB “stratejisi”nden, Rusya’yı en azından tarafsız kalmaya teşvik edecek yeni bir strateji belirlendiği söylenebilir. Bu adımın yanı sıra, Suriye’nin ve Libya’nın geleceği de dahil, mutlaka diğer pazarlıklar da söz konusudur. Bir diğer “pazarlık” unsuru ise Trump’ın Ukrayna’nın değerli kritik minerallerinin üzerine konarak, önceki ABD yönetiminin Zelenskiy’e aktardığı milyarlarca »

doların “geri dönüşü”nü sağlamak... Trump’ın Zelenskiy ve Ukrayna’ya dair çarpıcı açıklamaları, bu düşüncelerimizi destekliyor. Bloomberg’den alıntılacak olursak:¹

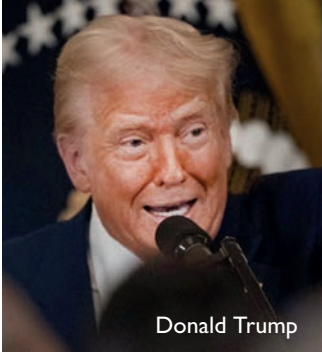
“Trump, açıklamasında, ‘komedyen’ diye nitelendirdiği Zelenskiy’nin hiç başlamaması gereken bir savaşı başlattığını ve bu süreçte kötü bir iş çıkardığını savundu. Zelenskiy için, ‘ABD’yi 350 milyar dolar harcayarak,

kazanılması mümkün olmayan ve hiç başlaması gerekemeyen, ancak ABD ve Trump olmadan kendisinin asla çözemeyeceği bir savaşa girmeye ikna etti. Bunun da ötesinde Zelenskiy, kendisine gönderdiğimiz paranın yarısının ‘kayıp’ olduğunu itiraf ediyor. Seçimlere girmeyi reddediyor.’ değerlendirmesini yapan Trump, eski ABD Başkanı Joe Biden’ın da bu süreçte aynı derecede kötü bir yönetime gönderdiğini ifade etti.

ABD Başkanı Trump, müzakerelere Rusya ile devam edeceğini kaydederek, “*Ukrayna’yı seviyorum ama Zelenskiy berbat bir iş çıkardı. Ülkesi paramparça oldu ve milyonlarca kişi gereksiz yere öldü.*” ifadelerini kullandı.

Trump ayrıca, Zelenskiy’i ülkesinde seçim yapılmaması konusunda da eleştirerek, “*Seçim yapmayan bir diktatör olan Zelenskiy, elini çabuk tutsa iyi olur yoksa*

Donald Trump: “Ukrayna’ya yüz milyarlarca dolar verdik. Onlara 500 milyar dolar değerinde nadir toprak elementleri istediğimi söyledim. Onlar da bunu kabul etti. En azından artık aptal gibi hissetmiyoruz...”

Donald Trump

Volodimir Zelenskiy

ülkesini kaybedecek.” yorumunu yaptı.”

Trump’ın, Ukrayna kritik minerallerine dair Fox TV’ye yaptığı açıklamaları ise şöyle:

“Ukrayna’ya yüz milyarlarca dolar verdik. Onlara 500 milyar dolar değerinde nadir toprak elementleri istediğimi söyledim. Onlar da bunu kabul etti. En azından artık aptal gibi hissetmiyoruz. Aksi takdirde aptal durumuna düşeriz. Onlara dedim ki, ‘Bir şeyler almak zorundayız. Bu parayı ödemeye devam edemeyiz.’ dedim. Ukrayna’da çok değerli nadir toprak elementleri olduğunu söylüyoruz. Biz garanti olarak ne koyduysak onu istiyoruz. Bu yüzden Ukrayna’yla onlara sağladığımız şeyleri, nadir toprak elementleri karşılığında güvence altına alacakları bir anlaşma yapmayı düşünüyoruz.”²

Savaşın Bedeli

Şubat 2024’te Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Avrupa Komisyonu ve Ukrayna hükümeti tarafından yapılan ortak bir

değerlendirilmede, yeniden inşa ve toparlanma maliyetinin on yıl içinde yaklaşık 486 milyar dolar olacağı tahmin edildiği açıklandı. Dünya Ban-

kası, bu rakamın kritik altyapı, konut, ulaşım ağları, enerji sistemleri ve sosyal hizmetlerin restorasyonunu kapsadığını açıkladı. Rapora göre, konut sektörü tek başına toplam tahmini maliyetin %17’sini oluştururken, bunu %15 ile ulaşım, %14 ile ticaret ve sanayi ve %12 ile tarım takip etmektedir. Bunlar işin “parasal” boyutudur ve kuşkusuz, savaşların maliyetini bu boyutuyla “ölçmek” ancak dünyaya kapitalizmin at gözlüğüyle bakmakla mümkündür.

Her iki tarafın savaşlardaki asker ve sivil can kayıpları ile yaralı sayıları ise bir başka trajedir. Taraflar, kendi kayıplarını büyük oranda az göstermeye, karşı tarafın kayıplarını onlarca kez abartma çabasında olduklarından, bu konuda muazzam bir kirlilik ve çirkinlik söz konusudur. BM dahil yapılan tahminler, son derece farklı ve yanıltıcıdır. Örneğin Ukrayna Silahlı Kuvvetleri, Rus askeri kayıplarını 839,000 olarak açıklarken, Mediazone, Rus tarafının asker kaybını

Ukrayna, Rus askeri kayıplarını 839,000 olarak açıklarken, Mediazone, Rus tarafının asker kaybını 90,019 olarak; ABD Başkanı Trump ise Rusların toplam kaybını 1 milyon, Ukrayna'ninkini 700,000 olarak dillendirmektedir.

90,019 olarak açıklamaktadır. ABD Başkanı Trump ise Rusların toplam kaybını 1 milyon, Ukrayna'ninkini 700,000 olarak dillendirmektedir.

Bu son derece farklı rakamlar da bir yandan tarafların insan yaşamı konusundaki duyarlılığını ve umarsızlığını sergilerken, savaşın yarattığı asıl yıkım konusunda kafa karıştırmaktadır.

Her iki tarafın da asıl yitirdiği, genç ağırlıklı koskoca bir kuşaktır. AB ise, Ukrayna'nın (ABD'yle birlikte kıskırtıkları yıkımın) milyarlarca dolarlık yeniden inşası için el ovuştururken, ABD Ukrayna'nın kritik minerallerinin üzerine

oturma telaşındadır. “Savaşın sona ermesi”, onlar için bu nedenlerle önemlidir. “Kullanışlı” bir “lider” (başka bir sözcük çok daha uygun olurdu ama) konumundaki Zelenski, kamuoyu yoklamalarında %5'e düşmüş oylarına rağmen, kendi iktidarının devamı uğruna, ülkesinin değerli madenlerini ve kritik minerallerini peşkeş çekmeyi de bir çıkış yolu olarak görmektedir.

“Enerji Dönüşümü” ve Kritik Minerallerin Önemi

“Kritik mineraller” tanımlaması, son yıllarda altı pek de doldurulmadan kullanılan bir sihirli sözcük oldu. Kritik mineraller, yaşanmakta olan “Enerji Dönüşümü”nün, kilit mineralleri olarak, stratejik önemleri hızla artan kaynaklar olarak öne çıktılar.

AB, Ukrayna'nın milyarlarca dolarlık yeniden inşası için el ovuştururken, ABD Ukrayna'nın kritik minerallerinin üzerine oturma telaşındadır. “Savaşın sona ermesi”, onlar için bu nedenlerle önemlidir.

Bir kısmı, yıllardır farklı sektörlerde girdi olarak kullanılan söz konusu kritik minerallerin (ve nadir toprak elementlerinin), yenilenebilir kaynaklar ağırlıklı yeni bir enerji sistemine geçişte, çok daha fazla tüketileceği anlaşıldığından; bu kaynakların coğrafi dağılımı, hangi ülkelerin bu kaynakları yenilenebilir enerji üretmede öne geçtikleri, hangilerinin en ucuz maliyetle gerekli ekipmanları üretebildikleri, yeni enerji jeopolitiğinin temel parametreleri haline geldiler. Bu minerallere yönelik hızla artan talebe artan talebe yönelik olarak hem fırsatlar hem de jeopolitik riskler ortaya çıktı.

Halen, bu tür mineralere olan talebin büyük kısmı, enerji dönüşümüyle ilgisi olmayan

kullanımlar için oluşmuş durumda; ancak enerji dönüşümü ilerledikçe, birçok kritik minerale olan talebin artacağı tahmin ediliyor.

Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı'na (IRENA) göre halen, kritik minerallerin küresel ölçekte kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır. Birçok ülke ve bölge, tipik olarak mevcut teknolojileri, arz ve talebin hâkim küresel dinamiklerini ve değerlendirmelerin

yapıldığı bağlamı yansıtan kritik mineral (kimi raporlarda kritik malzeme) listeleri tutmaktadır. Bu nedenle kritikliği belirleyen faktörler, özel ve ülke konumlarına özgü kalmaktadır.³ IRENA'nın, 35 kritik malzeme listesi üzerinde yaptığı inceleme, yenilenebilir enerjiye dayalı enerji dönüşümü için kullanılan 51 farklı mineralin, en az bir listede yer aldığını ortaya koymaktadır. Listelerin çoğunda, en sık görülen kritik mineraller arasında, en üst 20 sırada yer alanlar şunlardır:

IRENA, 35 kritik malzeme listesinde yenilenebilir enerjiye dayalı enerji dönüşümünde kullanılan 51 farklı mineralin, en az bir listede yer aldığını ortaya koymaktadır.

Kobalt, Lityum, Neodimyum, Nikel, İndiyum, Disprosyum, Galliyum, Bakır, Tellürüyum, Praseodyum, Manganez, Grafit, Gümüş, Alüminyum, Krom, Molibden, Germanyum, Platin, Silikon ve Kadmiyum. Bu kaynaklara erişimde yaşanan ve yaşanacak olan kısıtlamalar, enerji dönüşümünü olumsuz etkileyecek, küresel ısınma sürecini körükleyecektir.

Uzun vadede, “temiz enerji

devrimini” kimin kazanacağını inovasyon ve ucuz sermaye belirleyecektir. Bu iki özelliğe de sahip olan ülkeler, en az dört (4) şekilde üstünlük sağlayacaktır:⁴

1) Temiz enerji için standartları belirleme gücü,

2) Rüzgar türbinleri ve elektrikli araçlar da dahil olmak üzere çeşitli temiz enerji teknolojileri için kritik öneme sahip kobalt, bakır, lityum, nikel ve nadir toprak elementleri gibi minerallerin tedarik zincirinin kontrolü,

3) Yeni teknolojiler için bileşenleri ucuza üretme becerisi ve kapasitesi,

4) Düşük karbonlu yakıtlar (örneğin hidrojen ve amonyak, nükleer vb.) üretme ve ihraç etme kapasitesi.

Bu alanlarda, Çin’in büyük bir avantajla önde yer aldığı görülmektedir (Önceki sayılarımızda, bu verileri ayrıntılı olarak paylaşmıştık). Trump’ın iş başına geçmesiyle yeniden fosil yakıtlara ağırlık verme yolunu seçen ve yenilenebilir kaynaklara yapılan yatırımları adeta sıfırla çarpan açıklamalar yapan ABD’nin, yeni enerji jeopolitiği sürecinde daha da geride kalması kaçınılmaz görülmektedir.

Kritik Mineraller

(Enerji Dönüşümü sürecinde)

Hangi Teknolojilerde Kullanılıyor?

IRENA’nın yayınladığı raporda yer alan başlıca kritik mineraller ve kullandığı teknolojiler özetle şöyledir:

- **Lityum:** Elektrikli araç bataryaları
- **Kobalt:** Elektrikli araç bataryaları, biyoenerji, elektrolizörler (hidrojen üretiminde)
- **Bakır:** Elektrik ağları, elektrikli araç bataryaları, Güneş Fotovoltaik, biyoenerji, Konsantre Güneş, elektrolizörler, jeotermal, hidroelektrik
- **Disprosyum:** Elektrikli araç motorları, rüzgâr
- **Grafit:** Elektrikli araç bataryaları
- **İridyum:** PEM (Proton Exchange Membrane - Proton Değişim Membranı) elektrolizörü (yeşil hidrojen üretimi)
- **Manganez:** Elektrikli araç bataryaları
- **Neodimyum:** Elektrikli araç motorları, rüzgâr
- **Nikel:** Elektrolizörler (Yeşil hidrojen üretimi)
- **Platin:** PEM (Proton Exchange Membrane Proton Değişim Membranı) elektrolizörü (yeşil hidrojen üretimi)

Listeyi uzatmak mümkün... Ama bu kadarıyla, bu minerallerin neden “kritik” olarak adlandırıldıkları konusunda, az çok bir fikir oluşturmaya yeterli olacağı kanısındayım. •

nedetpamir@butundunya.com.tr

Gelecek ay: Ukrayna’nın Kritik Mineralleri

1-“Trump’tan Zelenskiy’e ‘diktatör’ suçlaması”, Bloomberg.com,19 Şubat 2025

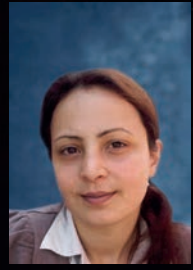
2 -“Trump, Ukrayna’dan 500 milyar dolar değerinde nadir toprak elementi istediğini söyledi”, Anadolu Ajansı, 11 Şubat 2025

3- Geopolitics of The Energy Transition: Critical Materials; Irena, 2024

4- Green Upheaval, The New Geopolitics of Energy; Foreign Affairs and Natural Resources of Ukraine

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Amatör Gözlemcilikten
Kraliyet Astronomluğuna:

William Herschel

244 yıl önce 13 Mart
1781’de, Almanya doğum-
lu İngiliz Astronom William
Herschel, Uranüs’ü keşfetti.
O dönemde amatör gözlemler
yapan Herschel, kraliyet ast-
ronomluğuna terfi ederken,
Uranüs ise teleskop kullanıla-
rak keşfedilen ilk gezegen ol-
ma özelliğini kazandı.

15 Kasım 1738’de Almanya’nın
Hannover kentinde dünyaya ge-
len William Herschel, mütevazı bir
ailenin çocuğuydu. Babası Isaac, Han-
nover ordusunda müzisyendi ve Wil-
liam da genç yaşta müziğe yöneldi.
Ailesi gibi o da müzisyen oldu ve obua
çalmayı öğrendi. »

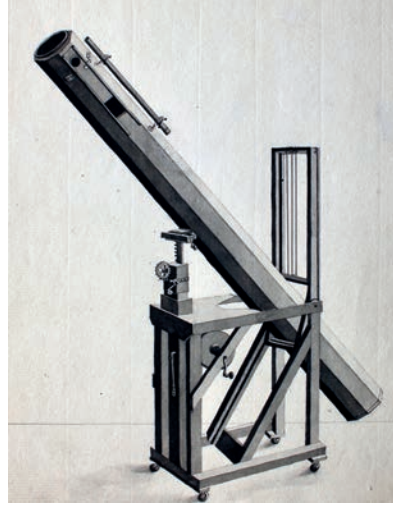

Ancak, Yedi Yıl Savaşı sırasında (1756-1763), Hannover ordusuna katıldı. Savaşın zorluklarından kaçınmak için 1758'de İngiltere'ye göç etti.

Henüz 20 yaşındayken gittiği İngiltere'de müzik kariyerine devam eden William Herschel, kilise orgcusu olarak çalıştı, keman ve çello çaldı, hatta beste bile yaptı. Londra'nın yaklaşık 100 mil batısında bulunan ve hızla büyüyen bir kent konumundaki Bath'ta kilise orgcusu olarak çalıştığı sırada, felsefe, bilim ve fizik alanındaki gelişmelerle son derece yakından ilgilenen William Herschel, akustik ile matematik arasındaki ilişkiyi de inceledi. Müziğe karşı olağanüstü bir sevgisi vardı fakat gökyüzüne duyduğu merak da azımsanamayacak denli büyüktü. Göklere ilgisi nedeniyle optik ve astronomi alanlarına yöneldi.

William Herschel, 1800 yılında kızılılötesi (infrared) ışınımını keşfederek bir diğer çığır açıcı keşif daha yaptı. Herschel, Güneş ışığını bir prizma ile tayfa ayırarak renklerin sıcaklığını ölçtü. Kırmızı ışığın ötesinde bir bölgede termometrenin daha fazla ısındığını fark etti ve görünmez ama ısı taşıyan bir ışık türü keşfetti: Kızılılötesi ışınım. William Herschel bu çalışması sayesinde, görünür ışık ötesinde ilk elektromanyetik dalgayı keşfetti ve termal kameralar, gece görüş sistemleri ve kızılılötesi teleskoplar gibi modern teknolojilerin gelişimine temel oluşturdu. Bu keşif, elektromanyetik spektrumun anlaşılmasında devrim niteliğinde bir adımdı. James Webb Uzay Teleskobu gibi modern araçlar kızılılötesi ışınımı kullanıyor.

Teleskop tasarımı konusunda eğitim alan William Herschel, optik üzerine çalışarak teleskop yapımına yöneldi. Babalarının ölümünden sonra Hannover'da annesine bakarak münzevi bir yaşam süren kız kardeşi Caroline'i Bath'a davet etti.

1772'de İngiltere'ye giden Caroline, kendisinden 12 yaş büyük ağabeyi William ile birlikte yaşamaya başladı. 10 kardeşin tümü gibi Caroline de müzik konusunda yetenekliydi. Hem müzik çalışmalarını yapıyor hem de ağabeyi William'ın astronomi alanındaki gözlem ve çalışmalarına

William Herschel, 13 Mart 1781’de Uranüs’ü keşfederek astronomi tarihinde önemli bir dönüm noktası yarattı. O zamana kadar bilinen gezegenler çıplak gözle görülebilenlerdi, ancak Herschel’in teleskop kullanarak keşfettiği Uranüs, modern astronominin gelişimine büyük katkı sağladı. Başlangıçta gezegeni bir kuyruklu yıldız zannetse de sonraki gözlemler, onun yeni bir gezegen olduğunu doğruladı.

yardım ediyordu. İki kardeş son derece verimli bir çalışma düzeni kurdular. William gözlemler yaparken Caroline de titizlikle konumları hesaplama ve kataloglama görevini yürütüyordu. İki kardeşin bu yaptıkları, astronomiye modern matematiksel yaklaşımın temel adımlarını niteliğindediydi.

Herschel’lere kadar, yıldızlara bakmak büyük ölçüde çıplak gözle görülebilen Güneş, Ay ve

gezegenlerle sınırlıydı. William Herschel ise büyük aynalar ve lensler kullanarak kendi teleskoplarını yapıyordu. 1779’un sonunda William, zamanının en önde gelen teleskop üreticisi olarak kabul edildi. William Herschel, o dönemki diğer teleskoplardan daha güçlü ve net görüntü sağlayan bir teleskop geliştirdi. 13 Mart 1781 gecesi, İkizler (Gemini) takımıyıldızında hareket eden bir cisim fark etti. Önce bir kuyruklu yıldız olduğunu düşündü. Ancak sonraki gözlemlerinde bu cismin yuvarlak olduğunu ve sabit bir yörüngede hareket ettiğini fark etti. Bulgularını ertesi ay, Nisan 1781’de Kraliyet Cemiyeti’ne bildiren Herschel gözlemlerini paylaşınca, diğer astronomlar cismin hareketini incelemeye başladı. Sonunda, bunun bir gezegen olduğu ve Güneş etrafında döndüğü anlaşıldı. Uranüs,

teleskop kullanılarak keşfedilen ilk gezegen oldu. Daha önce bilinen gezegenler (Merkür, Venüs, Dünya, Mars, Jüpiter ve Satürn) çıplak gözle görülebiliyordu.

William Herschel, ilk başta buna, Kral III. George’un onuruna Latince “George’un yıldızı” anlamına gelen Georgium Sidus adının verilmesini önerdi. Fakat uluslararası alanda tepkiler

William ve Caroline Herschel, Samanyolu'nun şekli ve yapısıyla ilgili ilk haritaları oluşturdular.

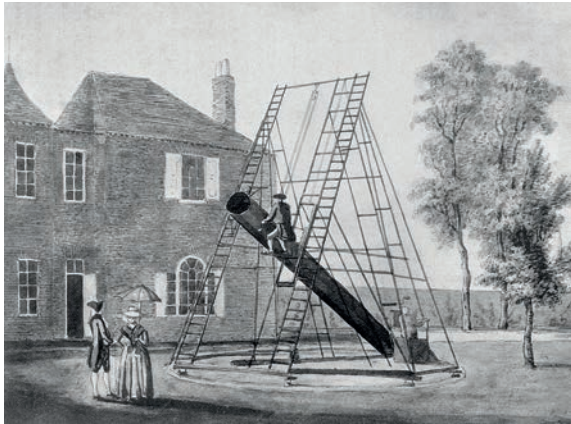
yükseldi. Çoğu gökbilimci, Johann Elert Bode'nin gezegene Yunan gökyüzü tanrısı Ouranos'un adını vermeyi önerdiği 1782'ye kadar gezegene "Herschel" adını verdi. Bode'nin önerisinden sonra ise Ouranos'tan esinlenen Uranüs adı, geniş biçimde kabul gördü.

Uranüs'ü keşfetmesiyle uluslararası bir üne kavuşan William Herschel, şövalye ilan edildi ve kraliyet astronomu

olarak görevlendirildi. Bu görevlendirmeden sonra Herschel Kardeşler Windsor'a taşındılar ve gökbilim çalışmalarına devam ettiler. William Herschel, o dönemin klasik yöntemlerinden farklı olarak, teleskopla sistematik bir tarama yöntemi geliştirdi. Bu "Süpürme Tekniği", teleskopu ufuktan zenite doğru hareket ettirerek gece gökyüzünü sürekli taramaya dayanıyordu. Bu sayede bulutsular, yıldız kümeleri ve diğer gökcisimleri daha verimli bir şekilde keşfedilebiliyordu.

“KUYRUKLUYILDIZ AVCISI” CAROLINE HERSCHEL

Fakat bu teknik olağanüstü bir emek gerektiriyordu. William saatlerce teleskop başında gözlem yaparken, Caroline ölçümleri kaydediyor, hesaplamaları yapıyor ve açılırla teyit ediyordu.

Bu süreçte Caroline de çeşitli keşifler yapıyordu. Şubat 1783'te tespit edilen ilk bulgusu, Canis Major takımıyıldızında Caroline's Cluster adı verilen bir açık yıldız kümesi (NGC 2360) idi. O yaz, Andromeda galaksisinin uydu galaksisi olan NGC 205'i de keşfeden Caroline, aynı yılın ilerleyen zamanlarında da Kraliçe takımıyıldızı yönünde bulunan açık bir yıldız kümesi olan Caroline's Rose'u (NGC 7789) keşfetti.

Caroline, Ağustos 1786'da bir kuyruklu yıldız keşfeden ilk kadın olarak tarihe geçti. Ardından kral tarafından tam zamanlı gökbilimci olarak çalışması için bir maaş bağlanan Caroline, ayrıca bir astronom olarak maaş alan da ilk kadın oldu. O dönemde kadınların bilimde yeri çok kısıtlıydı ama Caroline erkek meslektaşlarını geride bırakacak önemli keşifler yaptı. Bu başarıları nedeniyle Kraliyet Astronomi Topluluğu'nun altın madalyasını kazanan ilk kadınlardan biri oldu. Kuyruklu yıldızlar, gökyüzünde aniden belirip kayboldukları

için onları keşfetmek büyük dikkat ve sabır gerektiriyordu. Caroline'in azmi ve gözlem yeteneği ona "Kuyruklu Yıldız Avcısı" unvanını kazandırdı.

William ve Caroline Herschel'in yaptığı sistematik gözlemler, modern astronominin temel taşlarını oluşturdu. Herschel Kardeşler, 1786-1802 yılları arasında İngiltere'nin güneyinden görülebilen gökyüzünü tarayarak 2500'den fazla gök cisimi keşfettiler. Bu katalog, yıldız kümeleri, bulutsular ve galaksileri içeriyordu ve günümüzde hala kullanılan Yeni Genel Katalog'un (NGC - New General Catalogue) temelini oluşturdu. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Kaynaklar:

- "These musician siblings became rock stars-in astronomy", 19 Ocak 2023, www.nationalgeographic.com
- "Caroline and William Herschel: Revealing the invisible", The European Space Agency, www.esa.int
- Herschel Astronomi Müzesi, www.herschelmuseum.org.uk/history/
- "How an Amateur Astronomer Discovered Uranus", 15 Nisan 2024, www.mentalfloss.com
- "First planet discovered by telescope", www.guinnessworldrecords.com
- "Herschel and the Puzzle of Infrared", Jack R. White, www.americanscientist.org

İNSANLAR YÜKSELDİKÇE...

Profesör bir öğrenciyi kürsüye çağırıp; "Anlat dersi." demiş.

Öğrenci başlamış anlatmaya.

"Şimdi kürsünün üstüne çık, devam et."

Öğrenci kürsüye çıkıp devam etmiş.

"Kürsünün üstüne bir sandalye koy, üstüne çık devam et."

Öğrenci denileni yapmış.

"Şimdi sandalye üstüne tabureyi koy, devam et."

Öğrenci artık düşmemek için dengesini kontrol ederek konuşurken dediklerinde tutarsızlıklar başlamış.

Hoca dersi bitirmiş: "İnsan yükseldikçe söylediklerinde tutarsızlıklar olur. Çünkü artık beyin söyleneni değil, bulunduğu yerden düşmemeyi önceler."

İyi bir şairde bulunması gereken en önemli ve olmazsa olmaz özellik doğuştan gelen yetenektir. Bu yetenek, inşa edilecek bir binanın arsası üzerine eşilmiş ve sağlam şekilde atılmış temel gibidir. Şairin gelecek yaşamdaki eserleri bu temel üzerine kurulur.

Nedir bu doğuştan gelen yetenek?

Şair, duyguları ileri derecede gelişmiş ve duyguları zirvede olan kişidir.

Yalnızca aşırı duygusallık yeter mi?

Hayır, yetmez. Duygusallığa paralel olarak ileri derecede zekâ sahibi de olmalıdır.

Zekâ, duygularla ortak hareket etmediği sürece, güzel şiirler yazmak olanaksız.

Bir şair için başka nelere ihtiyaç var?

Yazdığı dilin bütün özelliklerini çok iyi bilmesi gerekir. Dilbilgisi, imla, kompozisyon konularında yeterli bilgiye sahip olmalı. Özellikle hece şairleri için geniş bir kelime haznesine ve sözlük bilgisine de ihtiyaç vardır.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Anka
Berk Yüksel

Kahramanın Sonsuz Yolculuğu

Mitoloji, ataları ne yaptıysa ay-
nısını, sorgulamadan yapanı
ve “biz böyle gördük” döngüsünü
sarsmak için ruhu etkileyen sembol-

leri kuvvetlice kullanır. Yolculukta kopma, başkalaşım ya da çekilme, vurgunun dış dünyadan iç dünyaya, makrodan mikro kozmosa doğru kökten bir yer değişimidir. Kahramanın ilk işi, ikincil etkilere ait dünya sahnesinden çıkıp güçlüklerin gerçekten yerleşmiş olduğu ruhun nedensel bölgelerine geri çekilmek ve orada bu güçlükleri halletmek, kendi başına kökünü kazımak, Jung’un arketipsel imgeler dediği şeyi özümsemektir. »

“ *İnsanın içinde ne kadar çok şey varsa, başkalarından o kadar az şey ister.*”

Schopenhauer

Bu ayırt etme denilen süreçtir.

Kahraman, yerel ve kişisel tarihi sınırlamalarıyla çatışarak onları aşmış kişidir. Kahraman yaşarken modern bir insan olarak ölmüş, fakat ebedi insan mükemmelleşmiş, evrensel insan olarak yeniden doğmuştur. Onun ikinci temel görevi ve amacı dönüşmüş olarak bizlere geri dönmek ve yenilenmiş yaşamdan aldığı dersi öğretmektir. Ruh-sal anlamdan doğmak yani yeniden gerçekten doğmak kahraman için kaçınılmaz bir şeydir. Ruhun hedefine giden yolu bulmadan önce ka-

Yolda marifet nefsi silmek değil, onu yani her yönüyle kendini bilmek ve tanımaktır.

ranlık ve dolambaçlı yollardan öze inmek zorunludur. Kahraman, ruhun karanlık gecesini, Dante'nin "yaşam yerimizin orta yeri, karanlık ormanı" dediği yeri ve cehennem çukurunun acılarını tanımış olmalıdır. Dante Inferno'da şöyle yazar:

*"Acı dolu şehre giden yol benden geçer,
Ebedi acıya giden yol benden geçer,
Kayıp insanlar arasındaki yol, benden geçer..."*

Kahraman, her kaosta evren, bütün düzensizliklerde gizli bir düzen olduğu bilinci ile mikro ve makro evrendeki düzensizliğin gizli düzenine, düzenli bir duruş sergileyerek katılır. Kahraman kayak, köprü ya da küçük bir tahta kutu hatta sepet ile aşar suyu, bilgi sahibi olur.

Kahraman karşı kıyıya geçer ve kendi kendini keşfetmek ve geliştirmek gibi güç bir yola koyulur. Kabileler yani kitleler ise macerasız alışkanlıklar sarmalında bir yolu yeğlerler çünkü tembel ve korkaktırlar. Yoluna inanmış, cesur ve doğruyu bulmasıyla insanlığı özgür kılacak model insandır kahraman. Ölçülü, tevazu sahibi, çalışkan ve bilge...

Yolda marifet

nefsi silmek değil, onu yani her yönüyle kendini bilmek ve tanımaktır. "Cesur adamlar ejderhaları öldürmez; onlara binerler..." Cesaret korkmamak değil, o korkuya ege-men olmaktır; korkuyu yenen, ölümlü de yenecektir.

“Kahraman, tekrar yücelmek için kendini yeni baştan inşa etmek zorundadır ve bu yenileşmeyi ızdırıp çekmeden yapamaz çünkü o hem mermerdir, hem de heykeltıraş.”

Kahraman, yolcu adına ne derssek yaşarken kendinden bir alev saçan yıldız doğurtamazsa, kendi karanlığında yok olacaktır. Yolculukta kendi yolunu, kitleye rağmen yürümeye cesaret eden, “Kendi gibi” olabilenlerdir "kahramanlar", kendi ışığı olmadığı için kalabalıklara karışmayı bir marifet bilenele değil. Yapılacak şey araftaki güya yaşamımızda, mücadelemiz kadar var olup gözlerimizin bağıni açıp mekân, zaman ve nedenselliğın kozmik yumurtasını kırmaktır! İnsanın yaşamındaki en önemli görevi kendini doğurmaktır.

Güç, evrensel bütündür, uyumdur, tamamlanmadır, tüm karışıt çiftlerin birleştirilmesidir. Yolda orta yol, denge ve ölçülülük özen-dirilir. Kahramanın bulmaya geldiği şeyin bizzat kendisi olduğunu anlaşılr. Kahraman bilmeye gelen kişidir. Yaşam denen şey yavaş ilerleyen bir ergilenmedir. “Dünyadaki zavallı gezginler, uykudaki yavaşayan ölümleriz biz.” der gnostikler. Kendinden doğan ebeveynlerin etkisinden özgürleşir. Çocuksu ikili yanılmalardan kurtulur.

Kahramanın yolculuğında bölümlerden biri de macera sona erdiğinde yaşam değıştiren ödülüyle birlikte dönmesi gerekliliğidir. Geri dönen kahraman, macerasını

Güç, evrensel bütündür, uyumdur, tamamlanmadır, tüm karışıt çiftlerin birleştirilmesidir.

tamamlamak üzere dünyanın etkisini atlatabilmelidir. Bunu başaran kahraman artık iki dünyayı, iki sütunu birbirine bağlama yetisine sahiptir. Temel görevi de zaten budur. Yüyükle geri dönmek onun kaderidir. Ruh diğler yarısı ile buluşmuş, madde, mana ile tamamlanmış; zihin uyanmıştır. Esseniler ve gnostikler hayattayken yeniden doğamayan geniş kitlelere “ölüler” derlerdi. Ezoterik gelenek bu sebeple şöyle

der: “Bu dünyada ol, ama bu dünyadan olma!”

Kahraman kendi ruhunu uyandıranıdır. Zaman sonsuz bir çevrimdir, zamanı ve yerçekimini yenen her şeyi yenecektir. Uyandırılan, inisiye edilen ruhtur. İnsan olmak için insandan doğmak yetmez, yaşarken kendinden “Anka” gibi üst-benlikle doğabilenler, zihni zamansız ve mekânsız olanlar ancak olabilirler kahraman. Bu sebeptendir ki, iki ke-re doğar kahraman. Kahraman bir savaşçıdır. Her tiran kendini yıkacak olan kahramanı doğurur. Kişinin kendi öz boyunduruklarından kurtulması ve özgürleşmesidir esas olan.

Hikâyelerde ebeveynler, büyük-ler, durağanlığı koruyan bekçiler “Yerinde Duran” rolündedir. Her kurumun, topluluğun ebeveyni taşlaşarak sadece duran ve mevcudu koruyan halini alırsa sonu kaçınılmazdır. Engeller ne kadar zor olsa da sınavlar ne kadar güç olsa da uygun bir kahraman adayı belirlediğinde sistemi sembolize eden genç kız ona elini uzatır ve ebeveyn sistemindeki en zayıf noktadan tiranlık sona erer. Kaynaktan yansıyan kudretin güçlü makamı sürekli değişken olmalıdır!

Yolda kişiye ait her türlü kutsanan aidiyet kahramanca teker teker aşılmalıdır. Bunlar ona yapışan yerel eşik muhafızlarıdır. Tüm öğretiler birçok yoldan ibarettir; fakat bir yol hiç de Tanrı'nın kendisi değildir bu sebeple yollarda kalmamak gereklidir. Kahraman, “Kendin ol”

der çünkü yeterince “herkes” vardır. İnsanın kendisinin dışında bir kur-tarıcı yoktur. Kahraman durağan de-ğildir, durağanlık ölümdür. Varlığı var eden onun eylemidir!

Kahraman kalbi ve beyni birlik-te kullanmayı öğrenir yolda. Kendini gerçekleştiren insan yüce bir haz ile mutlulukla yaşar, o tüm çekişmelerine, korkularına bağlarını reddetmiştir. Bu noktadan sonrası artık yaşama özgürlüğüdür. O sadece doğmakla yetinmemiş, kendinden doğmayı da becerebilmiştir.

Maceranın özeti şudur... Denge, merkez, iniş ve yükseliş, idrak, tefrik ve her yönü kavrayış...

Kendini tanıma, kendi olma ve en sonunda kendi eserini yani biz-zat kendini yaratma... Her kahraman adayı doğuştan kalbine saplanmış bir Excalibur ile doğar ve kendi hayatının, kendi krallığının, kendi hikâyesinin seçilmiş kişisidir o. Tek yapması gereken, zamanı geldiğinde yüreğindeki Excalibur'u çekip, içindeki ejderhayı tanıyıp onu kendine katmak ve daha uzaklara, yeni maceralara birlikte uçmaktır!

“Cesur adamlar ejderhaları öldürmez; onlara binerler...” •

berkyuksel@butundunya.com.tr

(Bu makalenin omurgasını Joseph Campbell'in “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” kitabı oluşturur.)

*“Kendini bilmek
tüm bilgeliğin başlangıcıdır.”*

Aristoteles

Prof. Gary Saul Morson:
**“Hristiyanlığa karşı
en güçlü argümanı,
Dostoyevski’nin
Karamazov
Kardeşleri’nde
görüyoruz”**

Mekânın ve kitapta kullanılan kağıt renginin, kalitesinin, yazı puntosunun, kapak tasarımının okuyucuyu nasıl etkileyebileceğini, 1850’li yılların başında kurulmuş olan Northwestern Üniversitesi’nin tarihi binalarında Rus romanlarını okurken anladım.

Üniversite kampüsü Michigan Gölü kenarında, göz alabil- diği kadar yeşil çimlerin uzandığı, her türlü ağacın sere serpe yerleş- tiği, mevsimine göre renklendiği, kuş seslerinin size arkadaşlık etti- ği adeta bir huzur ortamıydı. “İn- san böyle bir ortamda yaşlanmaz” diye içimden geçirmiş, gülümse- miştim. Çimlerin arasından, patika gibi yollardan yürüyerek, kampüsün mabedi andıran eski binalarından birine girdiğimde, elimdeki Dosto- yevski romanı sanki daha bir anlam- lı oluyordu; yazarı kitabı böyle bir

ortamda okuduğum için seviniyor gibiydi.

Üniversitenin dünya-
ca ünlü Rus Dili ve Ede-
biyatı profesörü Gary
Saul Morson'un "Kara-
mazov Kardeşler" der-
sinden çıkmıştım. Dersi,
romanı bildiğim için iyi
takip edebiliyordum. Prof.
Morson'un bütün kitap ve
makalelerini okuduğum
için de, başladığı cümle-
nin sonunu biliyor, konu-
yu nereye bağlayacağını
öngörebiliyordum. Prof.
Morson farklı ve bilmedi-
ğim bir noktayı belirttiğin-
de ise çok heyecanlanıyor,
coşku içinde kendimi bam-
başka yollarda, bambaşka
anlamaların içinde buluyor-
dum. Adeta romani baştan
keşfediyordum. Yepy-
eni fikirler kafamda uçuşurken Reşat
Nuri, Rıza Tevfik, Tanpınar yolculu-
ğuma eşlik ediyordu.

Üniversite öğrencisi sınıf arka-
daşlarım çok gençti. O yaşta Dosto-
yevski, Tolstoy öğrenmek ne büyük
bir kazanım, hayatlarında ne büyük
bir zenginlikti. Öğrenciler mabe-
di andıran amfinin kapısından içeri
girdi mi, ruhları ve benlikleri san-
ki sihirli bir değişikliğe uğruyordu;
adeta "olgunlaşıyorlardı". Zaman
zaman romanın çok etkilendiğim,
duygu yüklü bir cümlesinin onların
yüzlerindeki ifadeye karşılığını bul-
ması beni çok mutlu ediyordu. İyi
edebiyat (çok satan değil, kuşaklar
boyu okunan) hepimizi aynı potada
eritebiliyordu. Artık başka bir dille

konusuyor, başka türlü oturup kal-
kıyorlar, hayata başka türlü bakıyor-
lardı. Kültür, cinsiyet, din, dil, yaş,
milliyet farkları ortadan kalkıyordu.

Geçen ayki yazımda, Dosto-
yevski'nin Karamazov Kar-
deşler'inde geçen "Aklından Dahi
Geçirme" teması üzerinde dur-
muştum. Bu yazımda ise ders not-
larımdan bir başka konuyu sizinle
paylaşmak istiyorum.

Romanın başlarında, Baba Pav-
loviç rahip adayı olan Alyoşa'ya
şöyle sorar:

*"-Demek rahiplerin yanına gir-
mek istiyorsun ha? Acıyorum sana
Alyoşa; gerçekten sevdim seni. Hoş
bu da bir fırsat ya, biz günahkârlar*

için dua edersin. Burada otura otura günah içinde boğulduk. Bir zaman gelir de benim için de dua ederler mi, dünyada böyle bir adam çıkar mı diye merak eder dururdum. Benim güzel evladım, belki inanmazsın ama, ben bu bakımdan pek aptalım. Son derece... Ama ne kadar aptal olursam olayım, hep düşünürüm. Bak, aklıma ne gelir: Öldüğüm zaman şeytanların beni çengellere takıp götürmeyi unuttuklarını hiç sanmıyorum. Sonrada, 'Ne çengeli, nereden alacaklar bu çengelleri?' diye düşünüyorum. Biçimleri nasıl, demirden mi yapılmış? Nerede dövmüşler? Fabrikaları falan mı var?... Manastırdaki rahipler belki cehennemin bir tavanı olduğuna inanıyor. Ben cehennemin varlığına inanabilirim, ama tavansız olanına; böylesi daha ince, daha uygar; Lutervari oluyor. Aslında hepsi bir değil mi? Ha tavanlı, ha tavansız. Ama o melun sorun da bundan çıkıyor! Tavan yoksa çengel de yok demektir. Çengel olmayınca geri ne kalıyor; buna da ihtimal verilemez. Öyleyse beni kim çengelliyip sürükleyecek?

Alyoşa babasına sakın, ciddi bir tavırla baktı.

-Orada çengel falan yok."

Tekvin Kitabı 1. Bap yaratılışa ait bilgiler verir. Buna göre birinci gün gündüz-gece, ikinci gün gökyüzü, üçüncü gün bitki-meyve ve ağaçlar, dördüncü gün ışık kaynakları güneş-ay, beşinci gün deniz hayvanları-kuşlar, altıncı gün ise

evcil hayvanlar-sürüngenler ve insan yaratılır.

Kitapta Evin kahyası Grigori'nin gayrimeşru Smerdyakov'u eğitmeye çalışırken, aynı zamanda ona okuma yazma da öğrettiğini okuyoruz. Çocuk on iki yaşına geldiğinde ise din dersleri başlıyor. Ancak bu eğitim hiç de Grigori'nin istediği gibi gitmiyor. Çocuk bir gün dersin hemen başında gülme krizine tutulunca aralarında şöyle bir konuşma geçiyor:

"Grigori onu gözlüğüünün altından hiddetli bir bakışla süzdü:

-Ne oluyorsun?

-Hiç. Tanrı birinci gün dünyayı; dördüncü gün de güneşi, ayı, yıldızları yaratmış. Öyleyse birinci gündü ışık nereden geliyordu?

Grigori şaşkınlıktan verecek karşılık bulamadı. Çocuk öğretmesine alayla bakıyordu. Bakışında bile kendine göre bir azamet vardı. Grigori dayanamadı. 'Buradan geliyordu!' diyerek, öğrencisinin yanına olanca hiddetiyle bir şamar indirdi."

Dostoyevski, bu son romanında Hristiyan bakış açısının etik ve psikolojik yaklaşımını anlatmak istemiş, bunu da çok iyi kanıtlamıştı. Ancak bunu yaparken izlediği yöntem farklıydı. Bu romanı bu denli güzel ve kusursuz yapan özelliklerden bir tanesi de bu farklılıktı.

Prof. Morson, Dostoyevski'nin bu yöntemini derste şöyle açıklamıştı:

"Çoğu zaman insanlar kendi görüşlerini, rakip fikirlerin en zayıf

Prof. Gary Saul Morson

tarafalarını göstererek, çürüterek savunurlar. Dostoyevski bu yöntemi reddetmişti. Aksine rakip görüşün doğruluğunu en güçlü taraflarını ortaya çıkararak anlatmaya çalışmıştı. Kendi görüşünü ve inancını ancak bu rasyonel savunmayı temel alarak ifade edebilmişti.”

Prof. Morson'a göre Karamazov Kardeşler'in en önemli bölümleri “Kardeşlerin Tanışması,” “İsyan” ve “Büyük Engizisyoncu”ydü. Bu üç bölümün arka planında Dostoyevski, Hristiyan dininin temeli olan teslis kavramını işliyordu.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi teslis kavramını, “... İslâm geleneğinde Hristiyanlığın üç unsurlu (baba-oğul-kutsal ruh) ilâhlık anlayışı” olarak açıklıyor. Bu

tanıma göre Tanrı'nın, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tan oluşan üçlü tabiatını ifade eden bu akide Hristiyanlığın temel sırrıdır. Teslis öğretisine göre Baba, Oğul ve Kutsal Ruh birbirlerinden farklı kişilikler olarak varlıklarını sürdürürken aynı özde yani tanrısallıkta birleşiyorlar.

Prof. Morson'a göre, Baba Tanrı, Oğul Tanrı ve Kutsal Ruh romanın argümanında kilit bir rol oynuyor.

Romanın “İsyan” bölümü Tanrı'yı Baba olarak sunuyor.

İki kardeş, papaz adayı Alyoşa ve entelektüel İvan, uzun yıllardan sonra birbirlerini tanımak amacıyla konuşmuş bir meyhanede buluşuyorlar. Bu sohbet duygusal çocukluk anılarıyla başlıyor:

“Alyoşa'yı yakaladığına pek memnun görünen İvan,

-Sana bir balık çorbası filan ısmarlayayım, dedi. Sadece çayla beslenmiyorsun ya!

Kendisi yemeğini bitirmiş, çay içiyordu.

Alyoşa neşeyle,

-Balık çorbası, sonra da çay versinler, acıktım! dedi.

-Vişne reçeli de ister misin? Var burada. Küçükken Polenov'ların vişne reçelini nasıl sevdiğini hatırlıyor musun?

-Unutmamışsın... Olur reçel de getirsinler, hala da seviyorum.

İvan zile basıp garsonu çağırdı, balık çorbasıyla çay, reçel ısmarladı.

-Beni görmeyi çok mu istiyordun?

-Çok. Seninle iyiden iyiye tanışmak, kendimi sana tanıtmak istiyorum. Sonra da vedalaşmak... Bence insanların birbirlerini tanımaları için en iyi zaman ayrılmalarına ya-kın zamandır.”

Bir süre sonra sohbet, o dönem her Rus gencinin yaptığı gibi ebedi soruları tartışmaya gelir ve Tanrının varlığı, ölümsüzlüğün olup olmadığı konusunda İvan görüşlerini belirtmeye başlar. Dünya edebiyatının en derin sohbetlerinden biri “İsyan” bölümüdür.

Bu bölümde Dostoyevski, “*Din felsefesinde iyi olan Tanrı ile yaşanan kötülükler nasıl bir arada olabilir?*” sorusunu, yani “Teodise” kavramını her zamankinden daha keskin bir şekilde ortaya koyuyor.

Kutsal Kitap’taki Eyüp birçok adaletsizlikten bahseder. Oysa İvan sohbetinde bilinçli olarak sadece çocukların masumiyetine odaklanıyor. Büyükler yanlış yapmış olabilirler ve hatalarından dolayı cezalandırılmaları normal karşılanabilir. Ancak günahı olmayan küçücük bir çocuk bu dünyada kötülükle nasıl tanışmış olabilir?

İvan: “*Genel olarak insanların*

acılarından söz açmayı istemişim, ama sadece çocuklara özgü acılar üzerinde dursak daha iyi olur: (...) Çocuklar suçsuzdur. (...) Yeryüzünde acı çekmeleri elbette babalarının yüzündendir. Elma yiyen babaları yüzünden ceza görüyorlar. (...) Bir suçsuzla, hele bu derece masum bir yaratığa başkasının günahları ödetilemez!”

■ Katoliklere göre kim olursa olsun, doğan bebek asli günahla doğar. Ortodokslarda ise her doğan bebek masumdur. Dostoyevski’nin, romanın “İsyan” bölümünde İvan’a bu soruları sordurabilmesinin nedeni kendisinin Ortodoks olmasıdır.

Şimdi burada dikkat edilmesi gereken husus, Hristiyanlıkta İsa’nın gelişini anlamlandıran “Asli Günah” doktrininin Katolikler ve Ortodokslar arasında farklı değerlendirilmesidir. Katoliklere göre kim olursa olsun, doğan bebek asli günahla doğar. Ortodokslarda ise her doğan bebek masumdur. Dostoyevski’nin, romanın “İsyan” bölümünde İvan’a bu soruları sordurabilmesinin nedeni kendisinin Ortodoks olmasıdır.

İvan sohbetin bu bölümünde kötülüğe maruz kalmış çocukların hikayelerinden bahsediyor. Bu hikayelerin o günün gazetelerinde yer almış haberlere dayanması,

Dostoyevski'nin bu olaylara ilgi göstermesi ve konu ile ilgili makaleler yazmış olması romanın bu bölümünü daha etkili kılıyor. Örneğin, köleliğin en görünür olduğu dönemde bir generalin yaşadığı vahşete yer veren hikayeyi bu bölümde okuyoruz:

Bu general yüzlerce av köpeği besliyordu. Onların bakımıyla da görevli yüzlerce hizmetkârı vardı. Bir gün kölelerden birinin oğlu, sekiz yaşında bir çocuk taş atarken generalin pek sevdiği av köpeğinin ayağını vuruyor. General "Benim sevgili köpeğim neden topallıyor?" diye sorunca olanı anlatıyorlar. Çocuk önce hapse atılıyor, ertesi gün de annesinin gözleri önünde çıplak soyulduktan sonra azılı köpeklerle parçalatılıyor.

Hristiyan inancına göre Tanrısal Krallık geldiğinde kötülük kalmayacak, geyikle aslan yan yana olacaktır. Dostoyevski "İsyân" bölümünde, bu inancı İvan'ın ağzından, yukarıdaki hikayeden yola çıkarak şöyle eleştiriyor:

"Belki şakacının biri, çocukların nasıl olsa büyüyünce günah işleyeceğine söyler; ama anlattığım yavru büyümeye vakit bulamadan, daha sekiz yaşında köpeklere yem oldu. Yo Alyoşa, söylediklerim Tanrıya küfür değil! Yeryüzü ve göklerin bütün seslerinin bir övgü korusu halinde birleşerek yaşayanlar ve yaşamış olanların hep bir ağızdan, 'Haklısın ulu Tanrı, artık açıldı yolların bize!' diye haykırımlarının evreni

nasil yerinden oynatacağını düşünabiliyorum. O zaman bir anne, evladını köpeklere parçalatan canavarı bağışlarsa, üçü birlikte duygulu göz yaşlarıyla, 'Haklısın ulu Tanrı!' derse şüphesiz her şey aydınlanır, her şey anlaşılır artık. Ama takıldığım nokta bu işte, ben bunu kabul edemiyorum. Henüz vakit varken geçekten o güne kadar sağ kalır ya da bunu görmek için dirilirsem, evladına kıyan canavarı bağrına basan anayı görünce ben de, 'Haklısın ulu Tanrı!' diyebilirim, ama bunu söylemek istemiyorum. Geç olmadan kendimi çekmek, şu üstün ahenkten tamamen vazgeçmek niyetindeyim. O iğrenç yerde öcül alınmamış gözyaşları döküp göğsünü yumruklayarak, 'Tanrıciği' na yalvaran yavrunun tek gözyaşına değmez bu üstün ahenk!"

İvan konuşmasına aşağıdaki cümleler ile devam ediyor:

"Ayrıca, bir ananın oğlunu köpeklere parçalatan zalimle kucaklaşmasını istemem ben. Onu bağışlamaya hakkı yoktur! (...) Bağışlamaya hakkı olmadığına göre, nerede bu kutsal uyum, sorarım sana? Dünyada bağışlayabilecek, bağışlama hakkına sahip tek bir insan var mı?"

Ve romanın en bilinen diyaloglarından biri geliyor:

"Bu yüzden ben bileti hemen geri veriyorum. Namuslu bir adamsam bunu bir an önce yapmam gerekir. Ben de yapıyorum işte. Tanrıyı reddetmiyorum Alyoşa, sadece giriş biletini üstün saygılarımla geri

veriyorum.

Alyoşa yere bakarak, yavaşca,
-İsyan seninki... dedi.

-İsyan mı? Bunu senden duymak istemezdim. İsyan ederek yaşanır mı, oysa ben yaşamak istiyorum. Açık söyle bana, karşılık istiyorum; diyelim ki sen, sonunda bütün insanları mutlu edecek, onları barış ve huzura kavuşturacak bir keder yapısının inşaatını üzerinde almışsın. Ancak temeli atarken bir kurbana ihtiyacın olacak: O küçükük yavruya kıymak gerekiyor; öcü alınamayacak göz yaşlarını temele akıtarak bu binanın mimarı olmaya razı olur muydun, yalansız söyle!

Alyoşa, yavaşca,

-Hayır, razı olmazdım, dedi.

-Yapıyı kendileri için hazırladığın insanların da mutluluklarını küçükük kurbanın haksızca dökülen kanı pahasına kabul edip temelli mutlu kalabileceklerini düşünebilir misin?

-Hayır.

Alyoşa'nın bakışı birden alevlendi:

-Ağabey, dedi. Demin dünyada bağışlamak hakkına sahip kimse var mı? demiştin. Evet, böyle biri var. O her şeyi, herkesi ve her şey için bağışlayabilir, çünkü kendisi de hepimiz ve her şeyimiz için temiz kanını döktü. O'nu unuttun, oysa sözünü ettiğin yapının temel taşı O'dur.

-Yo, unutmadım O'nu... Tam tersine, bu kadar zaman sözünü etmeden durabilmene şaştım. Çünkü genel olarak tartışmalarda sizinkiler hep O'nu öne sürer. Söyleyeceğime gülme Alyoşa: Bir yıl kadar oluyor,

bir mensur şiir hazırladım ben. On dakika kadar kaybedecek zamanın varsa söyleyeyim sana...

-Bir şiir yazdın demek?

İvan güldü:

-Yo, yazmadım; ömrümde şiir yazmış değilim, bu mensur şiiri kafamda tasarladım ve unutmadım. İçimden geliverdi. Sen ilk okuyucum, daha doğrusu dinleyicim olacaksın.

Gülümsedi,

-Öyle ya, bir dinleyici de olsa, yazar ne diye kaybetsin onu... Dinlemek ister misin?

-Seni can kulağımla dinliyorum.

-Şiirimin adı 'Büyük Engizisyoncu'. Saçma bir şey, ama gene de dinlemeni isterim."

Roman yayımlandığı tarihlerde "İsyan" bölümü yankı uyandırmıştı. Dostoyevski'ye imanlı bir insan olarak bu satırları neden yazdığı sorulduğunda cevabı mealen şöyleydi: "Ateistlerin düşünerek yapamayacaklarını ben kalemimle yaptım."

Prof. Morson'a göre, Dostoyevski romanının bu bölümünde, "Tanrı'ya karşı ateistlerin ileri sürdüklerinden daha güçlü argümanları kaleme almıştı." Yani "Hristiyanlığa karşı en güçlü argümanlar, bir Hristiyan romanında ortaya atılmıştı!"

"Büyük Engizisyoncu" nun arka planında Prof. Morson'a göre "Oğul Tanrı" vardır. Ve yine Morson'un cümleleri ile " 'Büyük Engizisyoncu' dünya literatüründe bugüne kadar kaleme alınmış en güçlü metin" dir.

demiraytac@butundunya.com.tr

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

“Uçurtmamın ipi elimde, ben çimlerde koşarken o göğe yükselecek...”

Masmavi gökyüzünde bulutlara yaklaştıkça içim sevinçle, neşeyle dolacak. Annemle babam gülümseyerek bize bakarken, uçurtmam kuşlar gibi özgürce uçacak...”

Mehmet Naci Aköz Uçurtma Müzesi üç bölümden oluşuyor. Çeşitli uçurtmaların sergilendiği uçurtma müzesi salonu, aynı anda 200 kişinin kendi uçurtmasını yapabileceği uçurtma okulu ve 850’ye yakın kaynaktan oluşan uçurtma kütüphanesi toplam beşyüz metrekaarelik bir kapalı alanda yer alıyor. İstanbul’da Üsküdar meydanına yürüme mesafesindeki merkezi konumuyla kolaylıkla ulaşılabilen bu küçük müze, telefonla randevu alınarak ücretsiz olarak gezilebiliyor.

Özellikle okullar ve aileler için güzel bir etkinlik olan uçurtma okulu atölyesine katılım halinde ise sadece öğretmenlerin desteğiyle yapılan uçurtmanın ücreti alınıyor. »

Bu düş kimbilir şimdiye kadar Uçurtma Müzesi’nin atölyesinde uçurtma yapan kaç çocuğun zihninde canlandı?

Ülkemizin ilk ve tek Uçurtma Müzesi’nde ıslık ıslık gözleriyle, değişik ülkelerden gelen uçurtmalara hayranlıkla bakan çocukları görünce bu sorunun yanıtını merak ediyorum. Dünyanın 18 uçurtma müzesinden biri olan Üsküdar Belediyesi

Mehmet Naci Aköz

Müzedeki uygulamalı eğitimde uçurtmaların kesme ve katlama işlemlerini çocuklar yapıyor.

Uçurtmaların kesme ve katlamasını çocuklar yaparken, eğitimciler dengeyi ayarlayıp kuyruğunu takıyor. Çocuklar uçurtmanın nasıl uçurulabileceğini ve tarihini öğrenip, sergi alanını gezdikten sonra müzeden kendi yaptıkları uçurtmalarla birlikte ayrılıyor.

Uçurtmaya gönül vermiş Mehmet Naci Aköz tarafından 2005 yılında kurulan Uçurtma Müzesi'nin koleksiyonunda 6 kıtadaki 39 ülkeden gelen, üç bine yakın uçurtma,

uçurtma yayını, uçurtma malzemeleri ve uçurtma ile ilgili obje bulunuyor. 2011 yılı başında Üsküdar Belediyesi ile yapılan anlaşma sonrası yeniden yapılandırılan müzenin imkânları genişletilmiş olsa da alan kısıtlılığı nedeniyle uçurtmalar dönüşümlü olarak sergileniyor. Yılda bir ya da iki kez uçurtmaların yerleri değiştirilerek tüm uçurtmalar sırayla ser-

gi alanında yer alıyor. Uluslararası alanda "İstanbul Uçurtma Müzesi" adıyla tanınan müze ile ilgili bilgilere ucurtmamuzesi.net adresinden ulaşabiliyorsunuz.

Uçurtma müzesini gezerken dünyanın pek çok yerinden gelen rengârenk uçurtmaların güzelliği ile büyüleniyor, uçurtmanın tarihi ile ilgili bilgiler de ediniyorum. Çin uçurtma kültüründe önemli bir yeri olan hayvan figürlü uçurtmaların

Müzedeki Endonezya ve Türkiye bölümünden uçurtma örnekleri

kedi, kelebek, kaplumbağa, yusuftuk gibi örneklerinin yanında, geceleri uçurmak için tasarlanmış ışıklı fener modeli bir uçurtma olan Çift Kanatlı Vazo sergileniyor. Yerel desenlerle süslü kağıttan Kamboçya uçurtmaları, bambu ve bambu kabuklarından yapılmış Endonezya uçurtmalarından sonra Tunus'tan gelen uçurtmalar ile aralarında ebru ve çini desenlilerinin de olduğu Türkiye uçurtmalarını inceliyorum. Gemi şeklindeki bir uçurtmanın olduğu Singapur bölümü, at ve fil üzerinde uçurtma uçuranların resmedildiği bir uçurtmanın sergilendiği Hindistan bölümü, Kolombiya, Malezya, Zambia, Ukrayna, Sri Lanka,

Japonya, Hollanda, İngiltere gibi ülkelerden gelen uçurtmaların olduğu bölümleri de gördükten sonra uçurtma tarihini özetleyen bir panoya geliyorum.

Uçurtmanın nerede ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Çin, Malezya, Endonezya veya Güney Pasifik Adaları'nda tarih sahnesine çıkarak daha sonra Batı'ya geldiği düşünülüyor. MÖ 5. yüzyılda, kuş şeklinde, üç gün uçabilen uçurtmalar yapan Çinli Kungshu Pan ve 3 yıl uğraşarak ahşaptan bir şahin yapan Mo Zi'nin isimleri geleneksel Çin hikâyelerinde yer alıyor. MÖ 196 yılında General Han Hsin'in kuşattığı şehrin

Japonya (üstte) ve Hindistan uçurtmaları

surları ile ordusu arasındaki mesafeyi ölçmek için uçurtma kullandığı ve bu bilgiler sayesinde şehre girebilmek için gerekli tünelin uzunluğunu tespit ettiği söyleniyor.

Han Hanedanı İmparatoru Han Teng'in düşman ordusunun dikkatini uçurtma kullanarak dağıttığı, Çin İmparatoru Wu Ti'nin MS 509 yılında destek kuvvet istemek için içine mektup gizlediği bir

uçurtmayı kullandığı belirtiliyor. 1295'te Çin'den dönen Marco Polo tarafından Batı'ya getirilen uçurtma burada daha çok bilimsel amaçlarla kullanılmış. İskoç meteorolojistler termometrelerini uçurtmalarla uçurmuş, Benjamin Franklin uçurtmasıyla bulutlardan elektrik toplamayı denemiş. 1822 yılında George Pocock saatte 20 mil yapan arabasını uçurtmalarla yürüterek bazı

Çin uçurtmaları (üstte) Malezya uçurtma örnekleri (Sağda)

sürüşlerinde 100 mil hız yapabilmış. 1847 yılında Homan Walsch Niagara Şelalesi'nin üzerine kurulacak köprünün ilk adımını üzerine bağladığı ipi karşıya geçiren bir uçurtma sayesinde atmış. 1887 yılında İngiliz meteorolojist E. D. Archibold ilk hava fotoğrafını uçurtma ile çekmiş. 1899'da Wright Kardeşler ilk uçaklarını test etmek için uçurtma kullanmış. Günümüzde ise teknoloji çok ilerlediği için uçurtmalar artık askeri ve bilimsel değil, eğlence amacıyla kullanılıyor.

Müzeden ayrılırken kendi uçurtmasını yapacak olmanın sevincini yüzlerinde gördüğüm çocuklar aklıma şair ve yazar Rıfat Ilgaz'ın Uçurtma şiirinin ilk

dizelerini getiriyor:
Çocuklarımız neleri sevmiyorlar ki...
Uçurtmayı seviyorlar sözgelisi,
Bir havalandı mı uçurtmaları
Daha da güzelleşiyorlar.
Maviliklerde gözleri
Özgürlüğü yaşıyorlar
Uçurtmalarla birlikte. •

izlensentoker@butundunya.com.tr

SUDOKU

			9	8	7		4	
	2				3		9	
9			2	5		1		7
1	3							5
5					2	7	3	
7	9	4		3	8			6
			3				2	9
	5	9			1	4	7	3
	4		7	2				1

Sudoku Yapamayanlar İçin

6	1					3	4	
	5						9	
			4	2				1
	7	9					1	
	3					2		
	6	2	5	9	1			
	9	8	2		6	4		
	4	5	1					
7					9		5	

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Mahallenin Sevgilisi

O günleri çok net anımsıyorum: Altmışlı yılların başlarıydı. Sırtını yemyeşil bir koruya yaslayıp yüzünü masmavi Boğaziçi'ne dönmüş, çoğunlukla iki katlı ahşap ve bahçeli evlerden oluşmuş bir iskele semtinde yaşayan mutlu bir çocuktum. Sahilinden denize girilen, sakinlerinin meyve ve sebze ihtiyaçlarını semtin tam ortasına yayılmış geniş bir bostandan karşıladıkları, dört mevsimi ayrı güzellikte olan bir yerdi burası. Üç semavi dine

mensup insanlar bu güzide semtte barış içinde yaşarken, televizyonun, bilgisayarın ve internetin olmadığı o pastel renkli yıllarda komşuluk ilişkileri ve dostluklar yaşamın gündemini belirliyordu. Sıcak yaz günlerinde gündüzler sahillerde, gecelerse genellikle yazlık sinemalarda geçirdi. Kışın soğuk günlerinin en büyük eğlencesiyse, ailecek soba başında tatlı tatlı sohbet etmekte.

İnsana masal gibi geliyor değil mi? Oysa tüm bu güzellikler

gerçekti ve bütün o uçucu mutluluklar o güzide semtte birebir yaşandı.

Ben, o güzide semtte doğdum ve büyüdüm. Aradan onca yıl geçtikten sonra geriye dönüp baktığımda kayıkhaneimizdeki sandallar, denize bakan bahçelerdeki çardaklar ve o çardakları sarmış olan sarı renkli sarmaşık gülleri gözümde canlanıyor. Çocukluk heyecanıyla erik çalmaya girdiğimiz bostanı kaplayan yeşil rengin bin bir tonunu, iskeleye yanaşan vapurları, baharda tepelerden gökyüzüne salınan uçurtmaları ve kışın karla kaplanan yokuşlardan aşağı kaydığımız günleri sanki dünmüş gibi

anımsıyorum.

İnsan gün boyu gü-lüp eğlendiği için yorulur mu hiç? İnanmayacaksınız ama o kaygısız yaz tatillerinde sabah erken saatlerden gün batana kadar sahillerde hiçbir şey yapmadan vakit geçirirken yorulurduk. Mahallemizin sevgilisi olan Aslan kardeşimiz de bizim gibi tepelerde, sahillerde koşmak, yaz geceleri açık bahçe sinemalarında gazoz içerek film seyretmek ve kar yağdığında kızığımızı kapıp yokuşlardan aşağı büyük bir coşkuyla

kaymak isterdi elbet. Ne yazık ki, doğuştan gelen bir sağlık sorunu nedeniyle bunları yapabilecek durumda değildi.

Aradan neredeyse altmış sene

geçtikten sonra bile Aslan'ı unutamayışımın ana nedeni; yetişkin bir fert olduğu halde hiç kaybetmediği masum bebek ifadesine sahip olan yüzü ve çocuk ruhuydu. Aile üyelerinin refakatinde çıktığı ikinci gezintilerinde semtimiz sokaklarında zorlanarak da olsa dolaşırken herkese dağıttığı o tatlı güllükleriyle mahallelinin sevgiyle kucakladığı, dünya tatlısı bir evlattı o. Yetişkin bir erkek görüntüsünde ton-ton bir melekti adeta. Özel sağlık durumundan dolayı çok fazla algılayamadığı bu dünyada ailesinin olağanüstü desteğiyle yaşamını sürdürüyordu. Buna karşın tüm mahalle halkının kayıtsız şartsız onu sevmesinin altında yatan neden kesinlikle acıma duygusu değildi. Her şeyden önce acınacak bir durumda değildi Aslan. Ona güller gibi bakan, tertemiz giydiren, bir saniye bile gözlerinin önünden ayırmayan çok değerli bir ailesi vardı. Öte yandan bir melek masumiyetine sahip olan yüzü ve her karşılaştığımızda bir çocuk saflığına sahip kara gözlerini gözlerimize dikip tatlı tatlı gülümsemesi bizleri öyle mutlu ediyordu ki, çevremizde onun gibi bir insanın olmasını büyük bir şans olarak nitelendiriyorduk. Bir ömür boyu engelli olarak yaşayacağının bilincinde olmasa da o melek görüntüsüyle

Tüm ahalisiyle bir muhitin sevgilisi olmak kolay değildi elbette ve Aslan o bebek saflığına sahip yüreği ve şirin görünümüyle bunu başarmıştı.

herkesin kardeşi, ağabeyi, evladı olmuştur çoktan.

Sempatik görünüşü, o güzelim kara gözleriyle gülümseyerek bakışı ve her karşılaşmamızda birer arkadaş gibi gördüğü bizleri sevgiyle kucaklaması içimizde öyle sıcak duygular yaratıyordu ki, bunu yazıyla anlatmak gerçekten zor. O sıcacık duygu ancak yaşayınca anlaşılabilir. Tüm ahalisiyle bir muhitin sevgilisi olmak kolay değildi elbette ve Aslan o bebek saflığına sahip yüreği ve şirin görünümüyle bunu başarmıştı. İkinci saatlerinde annesinin onu gezmeye çıkartmasını dört gözle beklerdik. Ailesinin

maddi durumu iyiydi. Aslan'ı her zaman sık ve temiz giydirirlerdi. Kışları kaliteli bir yünlü kumaştan taba renkli paltosu ve beyaz deri şapkasıyla gördük onu. Boynuna doladıkları saten atkının parlak bordo rengi hâlâ gözlerimin önündedir. Yazlarıysa göz alıcı desenlere sahip merserize tişörtler ve bermuda pantolonlar giydirirlerdi.

Hiç unutmuyorum: Bir seferinde annesinin refakatinde çarşıda dolaşırken karşılaşmıştım onunla. Henüz yedi yaşındaydım. Beni görünce her karşılaştığı çocuğa yaptığı gibi sevinçle gülümseyip el salladı ve ardından anlayamadığım bir şeyler söyledi. Karşılık olarak ben de ona gülümseyerek el salladım. Tam o sırada elindeki camlı kutuda koyu kırmızı renkte elma şekerleri satan bir adam geçti yanımızdan. O parlak kırmızı elmalar Aslan'ın dikkatini çekmişti. Evvelce onlardan yemiş olduğu için tadını biliyordu sanırım. Annesi o bal şekerli şurubu üzerlerinden damlayan kırmızı elmalardan bir tane satın alıp Aslan'ın eline tutuşturdu. Aslan tam elmayı ağzına götürüp yiyeceği anda beni gördü. Ne yalan söyleyeyim ağzım

sulanmıştı ve ne yazık ki o elma şekerlerinden alacak param yoktu. Aslan ancak çocuklarda rastlanacak o saf, temiz yüreğiyle durumu anladı ve elmasını bana uzattı. O sıralar çok utangaç bir çocuktum. Yanlış anlaşılır diye almaya çekindim. Sonra hiç beklemediğim bir şekilde Aslan, sanki uzun zamandır görmediği bir arkadaşıymışım gibi o kocaman, tonton bedeniyle bana sımsıkı sarıldı. Şaşırılmış ve çok mutlu olmuştum. Aslan'ın bana o sıcak sarılışını, evden çıkmadan önce annesinin yanaklarına sürmüş olduğu limon kolonyasının kokusunu içime çekişimi ve yolun kenarında bir süreliğine birbirimize sarılmış olarak kalışımızı aradan geçen altmış yıla karşın hiç unutmadım. Sonra annesi bana da bir elma şekeri aldı ve el sallayarak ayrıldık.

Bir süre sonra ailesi başka bir yerden ev satın aldı ve muhitimizden ayrıldılar. Aslan'ı bir daha hiç göremedim. Hâlâ yaşıyorsa şimdilerde yetmişli yaşların ortalarında olmalı. Umarım sağ salim bir şekilde yaşıyordur. O, mahallemizin sevgili evladydı. Tonton bir melekti. Onu hiç unutmayacağım. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

"Hayatta en hakiki ilişki; karşındakine duyduğun sevginin, ona duyduğun ihtiyacın ötesine geçtiği sevgidir." **-Dalai-Lama**

Kültürleri Buluşturan ve Yaşatan Sofralarımız

Yemek, insanlık tarihinin en temel ihtiyaçlarından biri olmanın ötesinde, kültürlerin, toplumların ve bireylerin birbirine bağlandığı evrensel bir dil haline gelmiştir.

Sofralar, sadece karın doyurulan yerler değil, aynı zamanda hikâyelerin paylaşıldığı, duyguların aktarıldığı ve insanların birbirine kenetlendiği birer sosyal alandır.

Sofra, her kültürde farklı anlamlar taşır.

Fransızlar için bir sanat,

İtalyanlar için bir aile ritüeli, Japonlar için ise bir disiplin ve saygı ifadesidir.

Fransız mutfağı, sofrayı bir sanat eseri gibi görür.

Her yemek, titizlikle hazırlanmış bir tablo gibi sunulur.

Fransızlar için sofra, sadece yemek yemenin değil, aynı zamanda sanatın, estetiğin ve inceliğin paylaşıldığı bir yerdir.

İtalyanlar ise sofrayı aile bağlarının güçlendiği bir ritüel olarak görür.

Anadolu mutfağı, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olmanın getirdiği zenginlikle, sofrayı bir "paylaşım alanı" olarak görür.

Akşam yemekleri, geniş ailelerin bir araya geldiği, uzun sohbetlerin yapıldığı ve nesiller arası bağların pekiştirildiği bir zaman dilimidir.

Japon kültüründe ise sofraya, disiplin ve saygının bir ifadesidir.

Yemeklerin sunumu, yemeğin hazırlanışı ve hatta yeme şekli, derin bir felsefe ve gelenekler bütünü içerir.

Anadolu'da ise sofraya, bu kültürlerin hepsinden farklı bir anlam taşır.

Anadolu mutfağı, tarih boyunca farklı

medeniyetlere ev sahipliği yapmış olmanın getirdiği zenginlikle, sofrayı bir "paylaşım alanı" olarak görür.

Anadolu'da sofraya, sadece yemek yemenin değil, aynı zamanda birlikte olmanın, dayanışmanın ve sevginin paylaşıldığı bir yerdir.

Bayram sofraları, düğün ziyafetleri ya da komşu paylaşımları, sadece yemeklerin değil, birliğin ve beraberliğin de paylaşıldığı anları temsil eder.

Japon kültüründe sofraya, disiplin ve saygının bir ifadesidir.

Sofranın Birleştirici Gücü

Sofra, insanları bir araya getiren en güçlü sosyal bağlardan biridir.

Bir tabak yemek, sadece karın doyurmaz; aynı zamanda ortak hikâyeler yaratır, paylaşılan duyguları besler.

Özellikle Anadolu'da sofraya, bir "paylaşım kültürü"nü merkezidir.

Yemekler, sadece aile içinde değil, komşularla, dostlarla ve hatta yabancılarla paylaşılır. Bu paylaşım, insanlar arasındaki bağları güçlendirir ve toplumsal dayanışmayı artırır.

Gastronomi, kültürler arası etkileşim ve anlayışın en etkili aracı olarak da karşımıza çıkar.

Bir başka ülkeden ya da bölgeden gelen yemekleri tatmak, o toplumun değerlerini, yaşam tarzını ve önceliklerini anlamamızı sağlar.

Bu anlamda yemek tarifleri, sadece bir lezzet rehberi değil, aynı zamanda kültürel bir anlatının taşıyıcısıdır.

Küreselleşme ile birlikte yemek kültürleri arasındaki etkileşim artmış, bu durum yeni lezzetler ve teknikler ortaya çıkarmıştır.

Ancak bu etkileşim, geleneksel yemek kültürlerinin korunması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir.

Çünkü bir toplumun yemek kültürü, onun hafızasını, tarihini ve kimliğini oluşturan temel taşlardan biridir.

Paylaşımın ve Birliğin Simgesi

Anadolu'nun sofraya kültürü,

Özellikle Anadolu'da sofraya, bir "paylaşım kültürü"nü merkezidir.

dünya mutfakları arasında özgün bir yere sahiptir.

Zeytinyağlı yemeklerden etli kebablara, tahıl bazlı yemeklerden şerbetli tatlılara kadar geniş bir yelpazeye sahip olan Anadolu mutfakı, farklı etnik grupların ve inanç sistemlerinin etkilerini yansıtır.

Bir yandan Akdeniz'in hafif ve taze tatlarını, bir yandan Doğu'nun baharatlı ve yoğun aromalarını kucaklar. Ancak Anadolu'nun sofraya kültürünün en önemli özelliği, paylaşım kültürüdür.

Sofrada bir araya gelmek, aile içindeki bağları güçlendirir.

Yemekler, sadece aile içinde değil, komşularla, dostlarla ve hatta yabancılarla paylaşılır.

Bu paylaşım, insanlar arasındaki bağları güçlendirir ve toplumsal dayanışmayı artırır.

Anadolu'da sofraya, sadece bir yemek kültürü değil, aynı zamanda bir yaşam biçimidir.

Sofrada bir araya gelmek, aile içindeki bağları güçlendirir, dostlukları pekiştirir ve toplumsal dayanışmayı artırır.

Bu nedenle yemek kültürümüzü korumak, ona sahip çıkmak, hem geçmişimize saygı hem de geleceğimize bir yatırım anlamı taşır.

İnsanlığın Ortak Paydası

Farklı kültürler, farklı lezzetler ve farklı gelenekler, sofrada bir araya gelir ve insanları birleştirir.

Küreselleşme, yemek kültürleri arasındaki etkileşimi artırmış ve dünya mutfaklarını birbirine yakınlaştırmıştır.

Bugün dünyanın hemen her

yerinde suşi restoranlarından taco stantlarına kadar farklı mutfakları deneyimleyebilirsiniz.

Ancak bu etkileşim, geleneksel yemek kültürlerinin korunması gerekliliğini de beraberinde getirmektedir.

Çünkü bir toplumun yemek kültürü, onun hafızasını, tarihini ve kimliğini oluşturan temel taşlardan biridir.

Örneğin Anadolu'da yüzlerce yıllık tarhana hazırlanması geleneği, aynı zamanda dayanışmanın, emeğin ve paylaşımın sembolü olarak yaşamaya devam etmektedir.

Anadolu'nun sofraya kültürü, bu evrensel dilde özgün bir yere sahiptir.

Paylaşım kültürü, dayanışma ve birlik, Anadolu'nun sofraya kültürünün temelini oluşturur.

Bu nedenle yemek kültürümüzü korumak, ona sahip çıkmak, hem geçmişimize saygı hem de geleceğimize bir yatırım anlamı taşır. •

rehatartici@butundunya.com.tr

Siirin

DORUKLARINDA

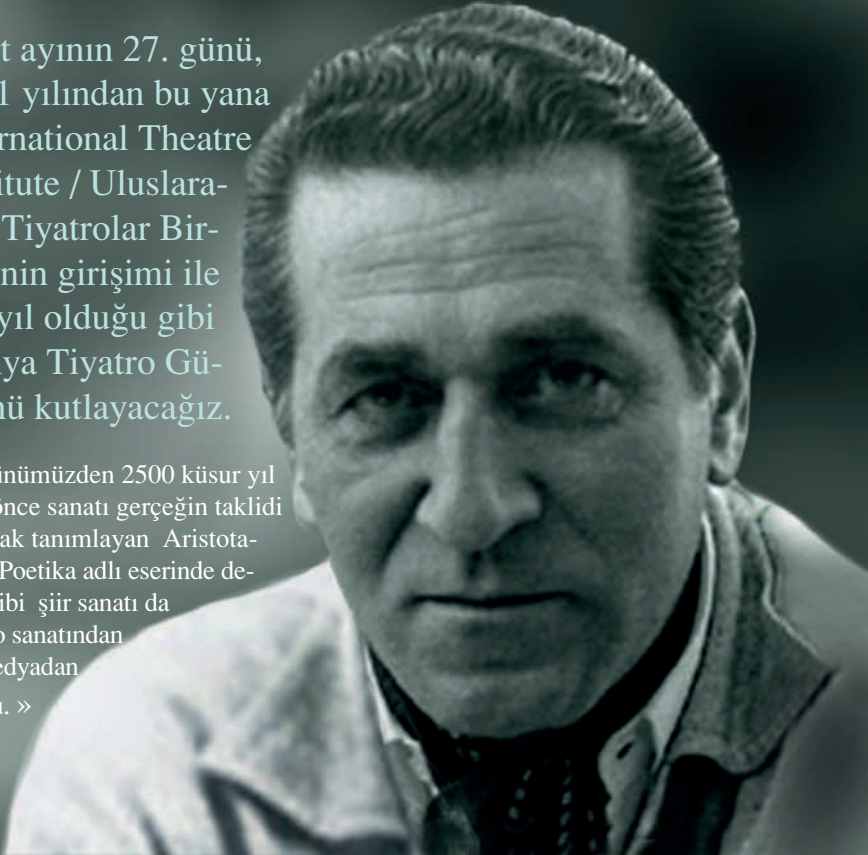
“Gerçeklik savaşının fedailer mangasından”

Cahit Irgat

Yazan: SABRİ KEMAL

Mart ayının 27. günü, 1961 yılından bu yana International Theatre Institute / Uluslararası Tiyatrolar Birliği'nin girişimi ile her yıl olduğu gibi Dünya Tiyatro Günü'nü kutlayacağız.

Günümüzden 2500 küsur yıl önce sanatı gerçeğin taklidi o olarak tanımlayan Aristoteles'in Poetika adlı eserinde dediği gibi şiir sanatı da tiyatro sanatından / tragedyadan doğdu. »

Dünya çapında birçok Tiyatro sanatçısının aynı zamanda şair olmaları da kanımca bu yüzden. Bunlardan biri de ünlü tiyatro, sinema sanatçımız; romancı ve şair Cahit Irgat.

Cahit Irgat, 1915 yılında Kırklareli’nde Lüleburgazda doğdu. İlkokulu bitirdikten sonra öğrenimine Vefa Ortaokulu, İstanbul Muallim Mektebi ve Edirne Öğretmen Okulu ve son sınıfta ayrıldığı Ankara Devlet Konservatuarı’nda devam etti. Daha öğrencilik yıllarından itibaren edebiyata yönelen ve okul temsillerinde rol alan Irgat, şair olarak 1935 yılında Varlık dergisinde Cahit Saffet adı ile yayımlanan “Bu Akşam da” şiiriyle tanındı. İlk şiirleri arasından yaptığı seçki Bu Şehrin Çocukları, 1945 yılında kitaplaştırıldı. Bunu Rüzgârlarım Konuşuyor (1947) ve Ortalık (1952) adlı şiir kitapları takip etti. Bütün şiirlerini, yeni şiirleriyle birlikte Irgatın Türküsü (1969) adını verdiği

kitabında bir araya topladı.

Edebiyat tarihimizde Attilâ İlhan’ın ifadesi ile “gerçeklik savaşının fedailer mangasından” diyerek tanımlanan ve 1940 uşağı şairleri arasında anılan Cahit Irgat’ın edebiyatla uğraşısı asıl olarak şiirle olmuştur. Şiirlerinde Cahit Sıtkı’nın, Orhan Veli’nin şiirlerinden esintiler olsa da Garipçilerin şiir anlayışı ile toplumcu gerçekçilerin dünya görüşünü birleştirme çabası hakimdir. Kimi şiirleri Garip şiirinin humor, yaşama sevinci gibi bazı özelliklerini taşısa da genel olarak şiirini bireycilikten öte kavgacı bir toplumsallığa oturtmasıyla onlardan ayrılmış; zamanla her türlü etkinin uzağında özgün bir bireşim kazanılabiliştir. İnsanoğlunun yaşantısında gözlemediği mutsuzluğu ve kötülüğü sınıfsal temelde şekillenen toplumsal ilişkilere bağlayan Cahit Irgat, 1972 yılında yaşama veda etmiştir.

Dünya Tiyatro Günü’nüz kutlu olsun.

AĞAÇ

Ağacım, dört kol çengi kıyamet,
Her dalımda bir memleket,
Uzar kollarım uzar,
Taşımda toprağımda bereket,
Köklerimden başlar hürriyet,
Bana çarptıkça anlar
Yağmur yağmur olduğunu,
Rüzgâr, rüzgâr.

Taşımda toprağımda kıyamet
Köklerimden başlar hürriyet.

ARA SOKAK

Gözlerim kan denizi,
Geleceğe sığıyor geçmişteki sızı.

Bir lokma bir hırka olmasa da
olur,
İnsanoğlu ancak acılarla yoğrulur.
Dost, düşman yan yanalaştı;
Trafığı zor bir çamur kavşaktayız:
Yaşamak geç, ölüm dur!

BİR GARİP YALNIZLIK

Çalması kapımı kimseciklerim,
Boş bulut yıldız yalnızlığında,
Çok uzun gözlerinin içindeyim,
Çalması kapımı kimseciklerim.

Çok uzun gözlerinin içindeyim,
Sonsuzluğumu içiyorum
bebeklerinden,

Körkütük zehir zıkkım,
Çalmayın, kapalı kapım.

Küflü bir akşamüstü, terli
Uludum arınmamış camlarda,
Ne telefon, ne kapı zili
Çalması ben evde yokum.

Çok uzun gözlerinin içindeyim,
Çalması kapımı kimseciklerim.

BİRİSİ

Bu topraktan biriydi
Adı Orhan Veli'ydi
Elleri dost omuzunda
Yaşamak kaderiydi.

Kendi gitti ismi kaldı yadigâr.
Çiçek verdi, gülesiyeye
Şiir verdi, kıyasıya
Yaşamayı ölesiyeye
Kendi gitti ismi kaldı yadigâr.

BÜTÜN ŞEHİR ŞAHİTTİR

Başımı rakı değıl döndüren
Bu öğle sıcağında,
Ekmek kokusundan da güzel
Alnının ter kokusu.

Ver meyveni mürdüm ağacı,
Arzum gibi yağ yağmur,
Bütün şehir şahittir,
Bu kadını sevdiğime.

DERT Mİ ARARSIN

Malum paradan yana çektiğimiz,
Dert mi ararsın sen bizde,
Dertten yana salkım saçak
yüklyüz;

Gülümse talihimiz, göster çocuk
yüzünü

Hasretiz neşeye, güler yüze,
sevince.

Nemiz eksik
Bu gökyüzü altında?
Soyunmuş dökünmüş bizi
bekliyor
Bütün nimetleriyle, yaşamak.

Sevda mı istiyorsun, komşu kıza
sevdalan

Yolculuk mu? İşte vapur, işte tren.
Meyveler dallarında geçen
mevsimden güzel,

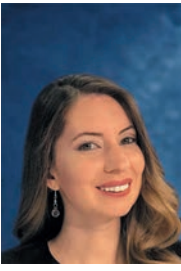
Ellerini uzatmanı bekliyor.

GECE ÇUVAL GİBİ

Gece çuval gibi delindi
Türküler yağmur
Çatılar yırtık
Ağaçlar parça parça.

Yemişlerim dallarımda çürümüş
Dal kökünden habersiz
Büyümüş de büyümüş
Dal ölmüş
Kök habersiz.

Buz tuttu yeveleri atların
Delik deşik dert içimiz
Yer yırtıldı, kök yerinden oynadı
Kirli çocuk şimdi gökyüzü
Türküler mağrur
Sokaklar ılık
Kalabalık kalabalık
Her şey pırl pırl aydınlık.

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

Gökyüzünde Örümcek Yağmuru

Brezilya'da gökyüzünde ilginç bir olay kayıtlara geçti. Gökyüzünden yüzlerce örümcek süzüldü.

Örümcekler devasa ağlar örerek "örümcek yağmuru" görüntüsü ortaya çıkardı. Sosyal medyada hızla yayılan görüntüler, izleyenlerde tedirginliğe sebep oldu. Uzmanlar bunun nadir görülen bir doğa olayı olduğunu söyleyerek bunu "bir örümcek orjisi" olarak tanımladı. Örümceklerin gökyüzünden düşüyor muş gibi görünse de dev bir ağda asılı oldukları, bu ağların çok ince olduğu açıklandı.

Nadir görülen bir sosyal örümcek türü olan bu canlıların oluşturduğu ağların av yakalamak amacıyla kurulduğu, ağlarına takılanlarla beslendikleri belirtildi. Uzmanlara göre, bu örümcek türü insana zarar vermiyor ve ağları sivrisinekler gibi zararlıları düzenlemeye yardımcı oluyor.

2 Dünya'ya Çarpma İhtimali Olan Asteroit Keşfedildi

Dünya'ya 22 Aralık 2032 tarihinde çarpma ihtimali olan yeni bir asteroid keşfedildi. Bu olasılık, 83'te 1 olarak hesaplandı ve şimdiye kadar hesaplanan en yüksek çarpma ihtimali olarak kayıtlara geçti. Avrupa Uzay Ajansı, NASA ve diğer uluslararası kuruluşlar da bu bilgiyi doğruladı. Uzmanlar, asteroidin çapının küresel ölçekte yıkıma yol açacak kadar büyük olmadığını ancak çarpması durumunda 50 kilometrelik bir alanda büyük hasara neden olabileceğini belirtti. Kuzey

Güney Amerika, Doğu Pasifik, Afrika ve Güney Asya olası çarpma bölgeleri arasında gösterildi. Uzay ajansları, asteroidin yörüngesindeki belirsizlikleri gidermek için kapsamlı analiz yapacak. Bilim insanlarına göre kesin bilgiler, yapılacak gözlemlerle ortaya çıkacak. Bu çalışmaların sonunda, asteroidin Dünya için tehlike oluşturup oluşturmadığı netlik kazanacak.

3 "Camp Hill" Virüsü Endişesi Çin'de Başlayarak tüm

dünyayı etkisi altına alan koronavirüs salgınının ardından yeni virüsler nedeniyle küresel endişeler sürüyor. Amerika Birleşik Devletleri'nin Alabama eyaletinde "Camp Hill" virüsü tespit edildi.

Bu virüsün, Kuzey Amerika'da keşfedilen ilk henipavirüs olduğu ve kısa kuyruklu farelerde görüldüğü açıklandı. Uzmanlara göre, virüs geniş bir coğrafyaya yayılma ve yüksek ölüm oranlarına yol açma

potansiyeline sahip.

Öte yandan araştırmacılar, Camp Hill virüsünün insan sağlığı üzerindeki olası etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla çalışmalarına devam ediyor. Öncelikli hedefin bu virüs ailesine karşı aşı geliştirmek olduğu açıklandı.

4 Venedik'te Su Seviyesi 110 Santimetreye Ulaştı

İtalya'nın Venedik kentinde etkili olan gelgit nedeniyle sokaklar sular altında kaldı. Kuvvetli rüzgarlar ve düşük basıncın etkisiyle lağındaki su seviyesi yükseldi. Kentin bazı bölgelerinde taşkınlar meydana geldi. Olay nedeniyle turistler zor anlar yaşadı.

Su seviyesinin 110 santimetreye çıkması üzerine, yılbaşından bu yana ikinci kez MoSE bariyer sistemi devreye sokuldu. Yetkililer, su seviyesinin 80 santimetreye

düşürölmesiyle durumun normale döneceğini açıkladı. Venedik'te rekor olarak kaydedilen en yüksek gelgit 1966 yılında yaşanmış, su yüksekliği 194 santimetreye ulaşmıştı.

5 CIA'den "Covid-19" Açıklaması

Amerika Birleşik Devletleri Haber Alma Teşkilatı CIA,

Covid-19 virüsünün nasıl çıktığıyla ilgili bir iddiayı yineledi. Açıklamada, dünya çapında 7 milyon, ABD'de 1,2 milyon kişinin ölümüne neden olan Covid-19 virüsünün muhtemel kaynağı, Çin'in Wuhan kentindeki bir

laboratuvar kazası olarak belirtildi. Covid-19 salgınının kaynağının doğal sebepler değil, araştırma kaynaklı olma ihtimalinin daha yüksek olduğu vurgulandı.

Açıklamada, varılan bu sonucun hâlâ "düşük bir ihtimal" olduğu, belirtildi. CIA, daha önce virüsün bir hayvandan mı insana geçtiği yoksa bir laboratuvar kazasından mı kaynaklandığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları bilgisini paylaşmıştı.

6 27 Yeni Starlink Uydusu Yörüngeye Fırlatıldı

Elon Musk'ın sahibi olduğu Uzay taşımacılığı şirketi SpaceX, Vandenberg Uzay Kuvvetleri Üssü'nden, Falcon 9 roketiyle 27 yeni uyduyu daha uzaya gönderdi. Roket, başarılı şekilde yeryüzüne iniş yaptı.

Yörüngede şu an yaklaşık 7 bin Starlink uydusunun bulunduğu açıklandı. Geçtiğimiz günlerde, SpaceX'in insan taşımacılığı ve kargo için geliştirdiği Starship roketi, test uçuşu sırasında parçalanmıştı.

Roketin üst bölümü parçalanırken, güçlendirici kısmı ise fırlatma rampasına geri dönmüştü.

Bu başarısız denemenin ardından Elon Musk, sosyal medya hesabından roketin parçalanmış bölümünü paylaşarak, "Başarı belirsizdir ancak eğlence garantilidir" ifadesini kullanmıştı.

7 Irak'ta Tepkilere Neden Olan Yasa Meclisten Geçti

Irak'ta, "kişisel statü" yasasında yapılan değişiklik ile çocuk yaşta evliliklerin önu açıldı. Muhalefetin tüm eleştirilerine rağmen kabul edilen yasa ile İslami mahkemelere, aile meselelerine yönelik yeni yetkiler verildi. İktidar, bunun genç kızları "ahlaksız ilişkilerden" korumayı amaçladığını iddia ediyordu.

Yasadaki değişiklikler din adamlarının İslam hukukunu kendi yorumlarına göre yönetmelerine izin verecek. Yasanın İslami ilkelere uyumlu hale getirildiği ve Batı etkisini azaltmanın bir yolu olduğu savunuluyor. Ülkede şu an 18 olarak kabul edilen evlilik yaş sınırı,

kabul edilen değişikliklerle daha küçük yaşlara indirilebilecek.

8 En Sıcak Ocak Ayı Yaşandı

Küresel ısınma her geçen gün daha da endişe yaratan bir boyuta ulaşıyor. Avrupa Birliği'nin (AB) Copernicus uydu izleme sistemi, gezegeni serinleten La Nina hava olayına rağmen önceki ayın en sıcak ocak olduğunu açıkladı.

Açıklamaya göre, önceki ay ortalama sıcaklık 13,23 derece ölçüldü. Bu 1850-1900 yıllarını içeren

sanayi öncesi dönem ortalamasının 1,75 derece üstüne karşılık geldi. Böylece ortalama sıcaklığın 13,14 derece ölçüldüğü Ocak 2024'ün rekoru kırılarak, önceki ay en sıcak "ocak" olarak kayıtlara geçti. Ocak 2025 için Avrupa karasal ortalama sıcaklığı 1,80 derece ölçüldü. Bu veri de Avrupa kayıtlardaki en sıcak ocak ayının yaşandığı 2020'den sonraki "en sıcak ikinci ocak" olarak tespit edildi. Dünya 2024'te en sıcak yılı yaşamış, ortalama sıcaklık artışı ilk kez 1,5 dereceyi geçmişti.

9 “Çin Yeni Yılı” Coşkuyla Karşılandı

Çin'in geleneksel 12 Hayvanlı Ay Takvimi'ne göre “Yılan Yılı”na girildi. "Bahar Bayramı" olarak isimlendirilen Ay Yeni Yılı, birçok ülkede çeşitli kutlamalarla karşılandı.

Çin Yeni Yılı ve Çiçek Festivali kutlamaları kapsamında renkli etkinlikler düzenlendi. Çin'in

Guangzhou kentinde de fener festivali yapıldı. Sokaklar, caddeler kırmızı renkli Çin fenerleriyle donatıldı.

Endonezya'nın Kuzey Sumatra eyaletinde bulunan tapınakta da kutlamalar yapıldı. Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da ise tapınaklar ziyaret edildi. Ejderha dansları ve havai fişek gösterileri ile kutlamalar devam etti.

Küba'da da kutlamalar eğlenceli etkinliklerle yapıldı. Öğrencilerin Çin dövüş sanatını sergilemesi ilgi gördü. Myanmar'ın Yangon kentindeki Çin Mahallesi'ndeki tapınaklar, ziyaretçilerin akın etmesiyle tütsü dumanı altında kaldı.

Moskova'da da ejderhaları taşıyan, kostüm giyip davul çalan sanatçılar, fenerlerle süslenen sokaklardan geçti. Vietnam'daki kutlamalar sırasında ülkenin birçok kentinde havai fişek gösterileri, gökyüzünü aydınlattı. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

MART AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

6	1	5	9	8	7	3	4	2
4	2	7	6	1	3	5	9	8
9	8	3	2	5	4	1	6	7
1	3	2	4	7	6	9	8	5
5	6	8	1	9	2	7	3	4
7	9	4	5	3	8	2	1	6
8	7	1	3	4	5	6	2	9
2	5	9	8	6	1	4	7	3
3	4	6	7	2	9	8	5	1

Sudoku Yapamayanlar İçin

6	1	7	9	8	5	3	4	2
2	5	4	6	1	3	8	9	7
9	8	3	4	2	7	5	6	1
4	7	9	8	3	2	6	1	5
5	3	1	7	6	4	2	8	9
8	6	2	5	9	1	7	3	4
1	9	8	2	5	6	4	7	3
3	4	5	1	7	8	9	2	6
7	2	6	3	4	9	1	5	8

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(a) Üzüm cinsi
- 2-(d) Çevrebilim
- 3-(c) Bakır
- 4-(b) Hidroelektrik
- 5-(c) Dülger
- 6-(b) Hidrosefali
- 7-(c) Bakır rengi
- 8-(a) Pandomim
- 9-(d) cd
- 10-(b) Zıplın
- 11-(a) Böbrek
- 12-(c) Adrenalin

- 1-(a) Hoş koku
- 2-(d) Kanıt
- 3-(b) Tasarım
- 4-(a) Karşılaşma
- 5-(b) Destekleyici
- 6-(c) Öncelik, üstünlük
- 7-(c) Anlık, kendiliğinden
- 8-(b) Gözde
- 9-(a) Seçkin
- 10-(d) Gök bilimi
- 11-(d) Ceza atışı
- 12-(b) Sayısal
- 13-(a) Uzman
- 14-(a) Dil bilimi
- 15-(b) Sargı

Kare Bulmaca

1	S	E	Z	A	İ	A	L	T	E	K	İ	N	P	İ
2	U	Z	A	Y	S	İ	M	A	D	A	R	A		
3	N	E	K	E	S	M	E	A	L	R	U	L	O	
4	A	L	İ	T	E	R	A	S	Y	O	N	S	A	M
5	Y	R	R	E	N	E	B	E	R	M				
6	A	F	Y	A	D	E	İ	M	A	L	A	T		
7	K	A	B	A	İ	L	K	A	Y	M	E	R	A	
8	I	R	A	A	F	İ	K	O	L	İ	T	L		
9	N	A	R	İ	N	M	O	N	Z	A	O	D	A	
10	B	A	R	A	K	V	E	K	İ	N	İ	N		
11	P	İ	K	F	O	F	A	F	İ	G	A			
12	A	A	Z	O	T	L	U	A	N	D	A	E		
13	P	O	R	A	K	Z	R	A	A	A	T			
14	A	D	E	M	R	O	K	A	A	V	A	N	E	
15	L	İ	F	K	O	R	A	M	A	N	Y	A	R	
16	İ	N	O	K	S	U	L	A	K					
17	N	R	E	İ	S	E	İ							
18	A	Z	O	L	U	R	T	N						
19	A	S	P	E	N	Z	A	T						
20	K	L	A	S	M	A	N	M	I					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye

Abdullah Ağa Cad. No:103 Üsküdar, 34662 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 2 MB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Gamze Kalkan, Ankara

İlke ve Egemen Ersoy, Akhisar

Önder Yılmaz, Bursa

İpek ve Arhan Bultan, Ankara

Zübeyde Nil ve
Melis Ece Kalay, *Antalya*

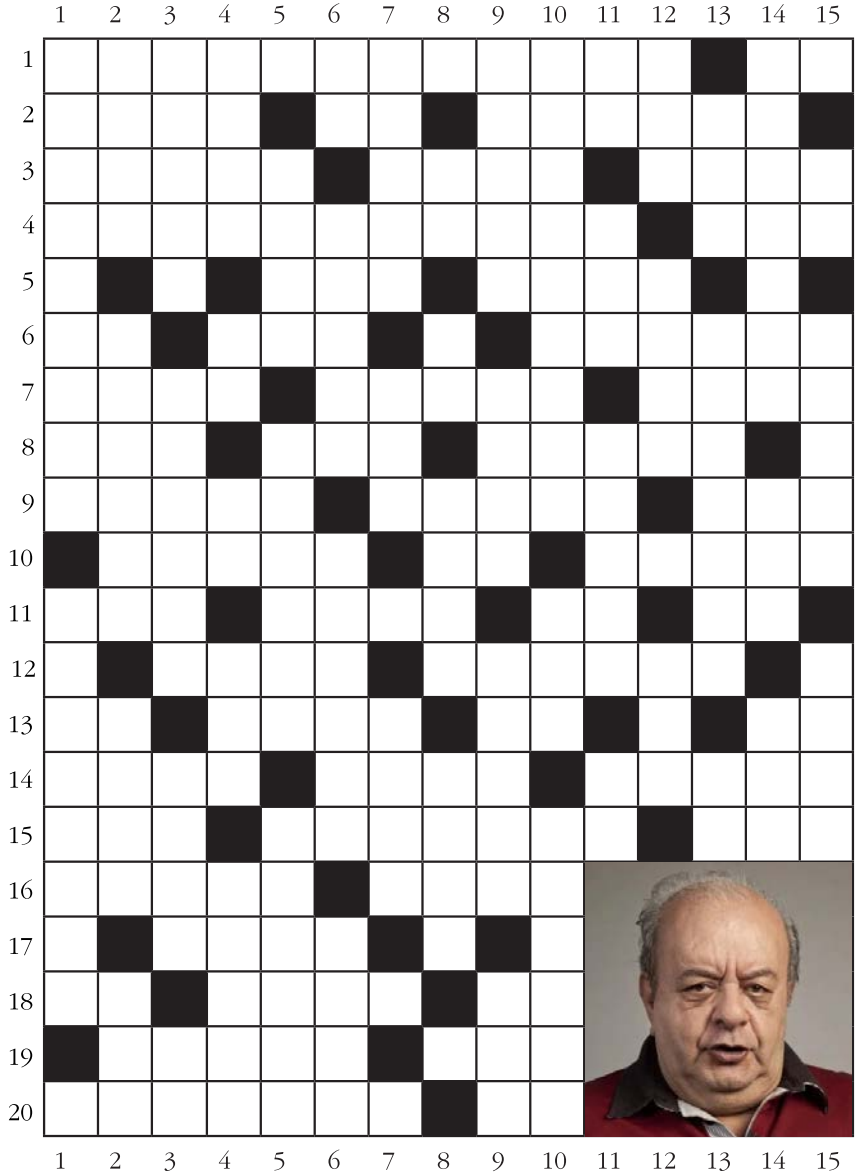
Beste Acar, *Ankara*

Utku Ulusoy

Berk ve Ece Kömürcü, *İzmir*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-Geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz fotoğrafta görülen tiyatro ve seslendirme sanatçımız.-Matematikte sabit bir sayı. 2-Feza.-Bir nota.- Argoda yalanı, yanlış ortaya çıkarak utanılacak duruma düşmek. 3-Cimri.- Anlam, mana.- Dürülerek boru biçimi verilmiş deri veya kâğıt tomar. 4-Şiir ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzün veya aynı hecelerin tekrarlanması.-Sıcak esen bir rüzgar. 5-Bir geyik türü.-Orta Anadolu'da bir göl. 6-Bağışlama.-Anma, anımsama.- Ham madde işlenerek yapılan her türlü mal. 7-Özensiz, gelişigüzel yapılmış, zevksiz, sakil.- Ay'ın evrelerinin ilk günkü durumu.-Otlak. 8-Karakter.- Caka.- Kalın bağirsak iltihabı. 9-Ince yapılı.- İtalya'nın kuzeyinde Lombardiya bölgesinde bulunan bir turistik bir şehir.- Serbest meslek adamlarını içinde toplayan resmî birlik. 10-Oğuzların bayat boyuna mensup bir oymak.- Bir bağlaç.- Kınakınadan elde edilen ve sıtmanın tedavisinde kullanılan beyaz alkoit. 11-Dökme demir.- Uluslararası futbol federasyonları birliğinin kısa adı.- Eski bir tarihi belirtmek için kullanılan sözcük.- Bir seslenme ünlemi. 12-Atmosferde % 80 oranında bulunan renksiz, kokusuz soy gaz. Afrika'da bir başkent. 13-İtalya'da bir nehir.-Bir tarım gereci.- Zirkonyumun simgesi.- Satrançta bir taş. 14-Bir peygamber adı.- Turpgillerden, yaprakları salata gibi yenen ıtırılı bir bitki.- Uzun hurma ağacı. 15-Sentetik veya doğal hammadde kaynaklı, ince ve ipliksi yapı.-'Bedri' (karikatüris-timiz).- Uçurum. 16-Paslanmaz çeliğe verilen ad.-Haberci. 17-Küçük tekne kaptanı. 18-Yetmez miktarda.- Erzurum'un bir ilçesi.-Tunus'un plaka işareti. 19-ABD'nin Colorado eyaletindeki ünlü kayak merkezi.- Kişi. 20-Sınıflama, tasnif.-Bir soru eki.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Ayrı-lık', 'Antik Acılar', 'At Kokusu' gibi şiirlerinden tanıdığımız şairimiz. Sardalyanın küçüğü olan eti lezzetli bir balık türü. 2-Başlangıcı belli olmayan zaman- 9. yüzyılda yaşamış ünlü İslam filozofu.- Iskandinav mitolojisinin baş tanrısı.- İran'da eskiden kalma mitolojik bir savaşçı. 3-Zikreden.- Tahta, çinko gibi hafif malzemenin yapılmış, temelsiz eğreti yapı.- Bir olaya yol açan her türlü hareket.- Nazi hücum kıtası. 4-Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri- Şaşma belirten bir ünlem.-İridyumun simgesi.- Argoda çok sarhoş kimse.-Mısır'da bir piramit. 5-Sebze ve meyvelerin yetiştirildiği cam yada naylonla kaplı yer.- Denizde bir akıntının bir engele çarpmasıyla geriye dönerek meydana getirdiği ters akıntı.-Bitkilerde su iletimini sağlayan borucuklar. 6-İskambilde bir kağıt.- Şiirde uyaktan sonra tekrarlanan, aynı harflerden oluşan kelime - New Age müziğin önde gelen isimlerinden olan ünlü Japon müzisyen.-Erkek ördük. 7-Gemi barınağı.- Küçük bir limon türü.- Bakımlı küçük orman. 8-Müzikte durak işareti.-İlave.-Beyzi.-Denizli'nin bir ilçesi. 9-Üzeri emayla kaplanmış olan.-Ergenlik sivilcesi.-Argoda, bulunulan ortamı terk etme.-Eksiksiz. 10-Sosyal böceklerde, bir türün, diğer türün yuvasında, onun zararına yaşaması.-Bir makyaj malzemesi.- Havanın veya suyun herhangi bir yöne doğru yer değiştirmesi. 11-Eski dilde bayram.- Rutubet.- Fakat, ama.- Tarla sınırı. 12-Çok taneli bir meyve türü.- İstanbul'un bir ilçesi.- Postu çizgili bir tür Afrika zebra-sı. 13-Asyada bir halk.-Kuzey Avrupa-da bir ülke.- Bir zaman birimi. 14-Gemileri iskeleye bağlamaya yarayan kalın halat- Negatif slayt. Maksim Gorki'nin ünlü yapıtı. 15-Kemiklerin toparlak ucu.- Yağma, çapul.- Bir tür organik yağ çözücü.

Satranç

Mustafa Yıldız

TÜRKİYE KÜÇÜKLER SATRANÇ ŞAMPİYONASI (2)

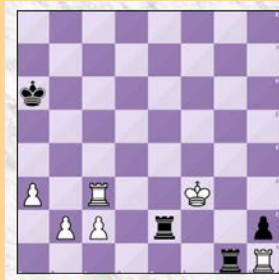
Ali Aras Yıldız (İstanbul) - CM Ali Poyraz Uzdemir (İstanbul), 11 Yaş Genel, 10. Tur

Tahtanın yalnızca şah kanadına bakınca 41.Axh5?? ile 1 piyon kazanacağın yanılgısına düşebilirsin. Burada Siyah, merkezdeki atını vezir kanadına doğru şahlandırıp 42...Ac3! ile çatal atar ve kalite kazanır. Dirençli plan e4'teki ata 41.Kd4 ile baskı yapıp rakibi değişime zorlamak olabilirmiş. Oyun şöyle devam etti: 42.Vxe7 (42.Axg7 göze çarpıyor ama 42...Axe2 43.Axf5 Axf5 sonrasında Siyah, iki piyona karşılık alet önde kalıyor.) 42...Axd1 43.Af4 b5 44.a4 bxa4 45.bxa4 Ac3 46.Vb7 Ke8! Siyah tuzağı gördü: 46...Axa4?? 47.Ad5! Aile çatalı tehdidi nedeniyle oyun eşitlenirdi. 47.Vc6 Ke3 48.a5 Va5?? 49.Ff2 Ke4 50.Ad3? Zaman sıkışmasında karşılıklı hatalar birbirini kovalıyor. 50.Vc8+ Şh7 51.Ah3 Beyaz için kurtuluş yolu olabilirdi. 50...Ke6 51.Vc8+ Şh7 52.Ac5 Ke7 53.Vf5+ g6 54.Vd3? (54.Vg5!?) 54...Vc7+ 55.Şh1 Vf4 56.Vd8 Ka7 57.Ad3 Ka1+ 58.Fe1 Vf1+ 59.Şh2 Ae4 60. Ve7 Vf5 61.Vb7 Kd1 62.Vb3 Ac3 63.g4 Vf3 64.Vxc3 Kxd3 65.Vc4 Ve2+ 66.Şg1 Vxe1+ 67.Şg2 Ve2+ Beyaz terk etti. 0-1 Uzdemir, tüm maçlarını kazanarak şampiyon oldu.

Nehir Özkan (Antalya) - Beren Çetin (İzmir), 11. Yaş Kızlar, 8. Tur

54.Şxe2?? (54.Kxg1 hxg1V 55.Şxe2 Vezire karşı 1 kale ve 3 piyon ile savaşılabılır.) 54...Kxh1 55.Kh3 Kc1! Beyaz belli ki h2 piyonunu düşürebileceğini umuyordu ama şahı yanlış yerde kaldı. Hemen piyonu almaya kalksa şişleniyor. 56.Kxh2 Kxc2+ ve kale düşüyor. 56.Kh6+ Şb7 57.Kh7+ Şc6 58.Şd2 h1V 59.Kxh1 Kxh1 Kale karşısında 3 piyonla başarı şansı yok. 60.b3 Kh3 61.Şc1 Şc5 62.Şb2 Şd4 63.a4 Kf3 64.Şa3 Şc3 65.a5 Kf4 66.b4 Şc4 67.Şa4 Kf1 68.Şa3 Ka1+ 69.Şb2 Kg1 70.Şa3 Şb5 71.Şb2 Şxb4 72.a6 Kg6 Beyaz terk etti. 0-1

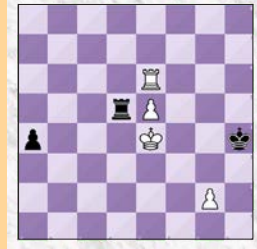
Eren Elçi (İstanbul) - Murat Kutay Göktürk (Antalya), 12 Yaş Genel, 11. Tur

37.Axg6?? Yanlış hesap. Beyaz, 37...fxg6 umuyor ama Siyah, yolu kapatıyor. 37... Ad3 38.Axd3 cxd3 39.Vd1 fxg6 40.Fxd3 Fxd3 41.Vxd3 Fc7 42.Ve2 Vb1+ 43.Şg2 Ve4+ 44.f3 Vh4 45.f4 Şf7 46.Vb5 Fd6 47.Ve2 Fb4 48.Vb5 Ve1 Tahtada fil fazla Siyah, dikkatli oynadı. Beyaz terk etti. 0-1

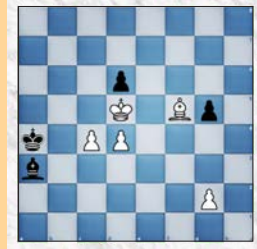
Maya Şahin (İzmir) - Elif Deniz (Manisa), 12 Yaş Kızlar, 5. Tur

Siyah, Dr. Tarrasch'ın önerdiği oyun sonu ilkesine uygun olarak kalesini piyonunun arkasına koyuyor. 50...Ka5?? ama bir sonraki hamlede bu ilkenin bu konumda uygulanmayacağını anlıyor. 51.Şf4! çünkü şahının başı belada, Kh6+ ile mat olmamak için kalesini gözden çıkartıyor. 51...Kxe5 52.Kxe5 51...Şh5 de matı önleyemez. 51.g4+ Şh4 52.Kh6# Siyah, umutsuzca piyonunu sürüyor. 52...a3 53. Ke6 a2 54.Kh6# 1-0 Maya Şahin, 9 turda 8,5 puanla birinci oldu.

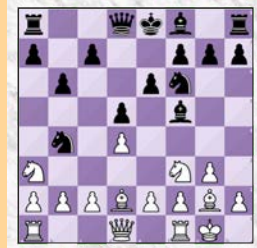
Timur Batu Karakaya (Denizli) - Adnan Emre Ünalı (Tekirdağ), 7 Yaş Genel, 3. Tur

Yenişmezlikle biteceği beklenen ters renkli filler oyun sonunda Denizlili Karakaya, rakibinin hatasını affetmiyor ve oyunu kazanıyor. İzleyelim: 43... Şb3?? 43...Şa5 ile eşitlik sağlanırdı. 44.c5! dxc5 45.dxc5 Fxc5 Fili tahtada tutarak piyonun ilerlemesi önlenemiyor. 45...Fc1 46.c6 Ff4 47.Şe6 Şc4 48.Şd7 Şd4 49.c7 Fxc7 50.Şxc7 +- 46.Şxc5 Şc3 47.g4 Şd2 48.Şd4 Şe2 49.Şe4 Şf2 50.Şe5 Şg3 51.Şf6 Şf4 52.Şg6 Şg3 53.Şxg5 ve Beyaz birkaç hamle sonra piyonunu vezir çıkararak kazandı. Büyük ustalık! 1-0 Karakaya, 11 turda 10 puanla birinci oldu.

Deniz Taş (Bursa) - Halime Reyhan Tekay (Elazığ), 7 Yaş Kızlar, 6. Tur

Öğrenilmesi gereken alet düşürme taktiği: 8.c4! dxc4? 9.Va4+ c6 10.Fxb4 Vc7 Beyaz bir alet öndedir. 11.Ae5 Kc8 12.Fxc6+ Şd8 13.Aaxc4 Siyah terk etti. 1-0 Deniz Taş, 9 Turda 8 puanla birinci oldu.

Bize Gönderilen Kitaplardan

Sevgili Pertev Ağabey, Sevgili Oğuz Kardeş

Hazırlayan
Mehmet
Çevik

Bilgesu
Yayıncılık

Türk halk bilimi çalışmalarının bağımsız bir disiplin olarak kurumsallaşmasına öncülük eden Boratav (1907-1998) ile şair, yazar ve halk bilimi araştırmacısı Tansel (1915-1994) arasındaki mektuplaşmanın metinlerini ve bunlar üzerindeki genişçe bir incelemeyi içermektedir. 1930'larda Boratav'ın öğretmen, Tansel'in de öğrenci olduğu Konya Erkek Lisesinde öğretmen-öğrenci ilişkisi olarak başlayan yakınlık zamanla birbirlerine "ağabey-kardeş" diye hitap edilen güçlü bir dostluğa dönüşmüş ve yaşamlarının sonuna değin sürmüştür. Bu dostluğa da tanıklık eden söz konusu mektuplar, yazarlarının özel yaşamlarından

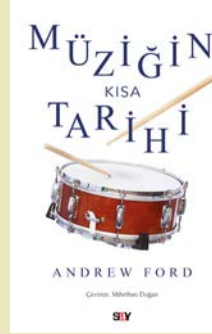
hareketle 40 yıllık bir dönemden çeşitli kesitler sunmaktadır. Mektuplar; Boratav ve Tansel'in kimi çalışmalarına, çalışmaların özellikleriyle de arka planına dair önemli veriler içermenin yanı sıra ilgili dönem ekseninde Türk kültürü, edebiyatı ve halk bilimi araştırmaları açısından da tarihsel birer belge.

Müziğin Kısa Tarihi

Andrew Ford

Say Yayınları

Müziğin binlerce yıllık bir yolculuk. Yazar dünyada müziğin olduğu her yere ve zamana adım atıp ilk ritimlerden modern melodilere, müziğin tarih içindeki gelişimini gözler önüne seriyor. Davulların ritimlerinden Paganini ve Liszt'in büyüleyici icralarına, Barok müziğin zirvesi Bach'tan Beethoven'ın teknik dehasına, kadın bestecilerin görmezden gelinmiş katkılarından modern müzik endüstrisinin dönüşümüne kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan kitap yalnızca müzikseverlerin değil, insana ve sanata dair bir anlayış geliştirmek isteyen herkesin okuması

gereken bir eser. Müzik, yalnızca bir sanat değil; toplumları şekillendiren, duyguları dile getiren, kültürler arasında köprüler kuran bir ifade biçimidir. Bu kitap, müziğin dini, ekonomik ve teknolojik değişimlerle nasıl harmanlandığını, unutulmaz besteciler ve performanslarla yeniden nasıl doğduğunu keşfetmeniz için bir davet. Müziğin ritmi sizi çağırıyor. Dinlemeye hazır mısınız?

Beng ü Bâde

Fuzûlî

Büyüyenay
Yayımları

Kemâl Edîb
Kürkçüoğlu,
Beng ü Bâde'yi
1956'da MEB

Yayımları arasında ilk yayımlayan araştırmacıdır: "Tarih boyunca, büyük çapta insanlar yetiştirmekte her milletten daha verimli olan Türk'ün şairlik alanında en ileri safta gelenlerinden biri de Fuzûlî'dir. Bütün ruh inceliği, duyuş derinliği ve kültür genişliği ile Türk sanat dehâsı, kemalini en çok onda bulmuştur. Yazıcılar vardır; yazıları, daha kendileri sağken unutulmuştur. Yazılar vardır; ancak yazarlarının yaşadığı illerde duyulmuştur. Fuzûlî, eserlerinin çağlar boyunca artan ünü, doğduğu ve durduğu dar ülkenin sınırını

aşmış, Türk'ün vardığı, Türkçe'nin yayıldığı diyarlara ulaşmış bahtiyar fânilerdendir. Sinân Usta'nın, Kâsım Usta'nın taştan, tuğladan kurup yükselttikleri âbidelerin benzerlerini o, sözün özünden ve özün sözünden mısralar dizisi veya mensûreler yığını hâlinde gittikçe genişleyen bir geleceğe emânet etmiştir.

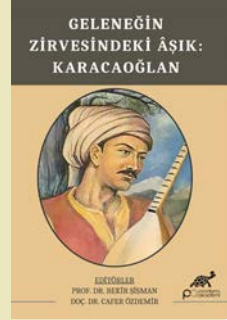
Geleneğin Zirvesindeki Âşık: Karacaoğlan

Paradigma Akademi

Toplumla-
rı ayakta
tutan, onları
geleceğe ta-
şıyan, tarih
içerisinde her
ne kadar deği-
şimler geçir-
miş olsa da bir
sürekliliği olan

ve kendine özgü kurallar geliştiren yapısal sistemler mevcuttur. Bunlar ait olduğu toplumun kültürel kodlarını bünyelerinde barındırmaktadır. Kompleks bir yapıya sahip bu sistemlerde insan öznesi etken bir konumdadır ve yapıyı ayakta tutan, geliştiren, ona yenilikler ekleyen ve yeni bir din ve coğrafyaya uyum sağlatıcı fonksiyonlara sahiptir.

(...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ALİ TEKİN ÇAM, İSTANBUL

Doğumundan Ölümüne ATATÜRK adlı kitabımın genişletilmiş 2. baskısı yapıldı ve siz değerli okurların hizmetine sunuldu.

Kitabın 1. baskısını alıp, okumuş olanlar elbette vardır...

Ancak genişletilmiş 2. baskı, ATATÜRK ve O'na ilişkin değerler konusunda, bugüne değin çoğunluğun haberinin olmadığı bilgileri içermektedir...

Birkaç örnek vermek gerekirse:

- ATATÜRK'ün, gün, ay ve yıl olarak doğum tarihi,
- Laiklik konusunun bir Türk komutan tarafından icat edildiği,
- ATATÜRK'ün Samsun'a ve Sivas'a vardığında tutuklanma istenmesi,
- Milli Mücadele yıllarında çıkarılan ayaklanmalara ilişkin ayrıntılar,
- Atatürk ile ilgili duyulmamış ve pek az bilinen anılar,

gibi konular ilk akla gelenlerdir.

Kitabın bir başka özelliği de YALAN'a ve HURAFELERE asla itibar edilmediği, bununla birlikte ABARTI'ya kesinlikle yer verilmediğidir.

Bu özellikler ve daha nice ayrıntılar gözönünde bulundurulduğunda, ATATÜRK ve İLKELERİ ile O'na ilişkin değerleri öncelikle öğrenmek, böylelikle O'nun söylediklerini bilmek / anlamak ve işaret ettiği ufuklara kararlılıkla yürümek için adı geçen kitabımın bu baskısının da okunmasını öneririm.

Esenlikle kalın.

CENGİZ ÖNAL TARAKÇIOĞLU

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

TAHSİN SİRET

Asker ressam kuşağındandı. Okumaya geldiği İstanbul'da denize vuruldu. Osman Nuri Paşa ile Hoca Ali Rıza Bey'in öğrencisi oldu. Okuldan artan zamanını resme ve müziğe ayırdı Şık takım elbisesi, kravatı, fötr şapkasının siperliğinin gölgesinde kalan kalın kaşlarının altında kısılmış gözleriyle sevdalandığı denizi resimledi. Deniz resimlerinin ünlü sanatçısıydı. Fırçasıyla gözleri, tamburu ile kulakları büyüledi. Yolcu gemilerini resimleriyle donattı. Savaşı resmetmesi için Çanakkale'de görevlendirildi. 1918'de savaş sürerken Osmanlı'nın ilk yurtdışı resim sergisi olan Viyana Sergisi'ne katıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında hastalandı. Tedavi için gönderildiği Macaristan'da Macar bir kadınla evlendi. Emekli olup resim öğretmenliğine başladı. Macaristan'daki çalışmaları 1990 yılında ortaya çıktı. Hırçın, durgun denizde resimlediği deniz, gemiler tarihi birer belge oldu. Üstün bir gözlem yeteneğiyle yaptığı resimlerindeki renklerin gücü, uyumu, canlılığı; desenlerindeki sağlamlık onu eserleriyle ölümsüz kıldı.

